NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
פרייז 30 גראשען
טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע - זעה 4 זייט
22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 201 | Łódź, Piątek, 28 Sierpnia 1936 | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1.06 | לאדז, פרייטאג פ' תצא ו' אלול תרצ"ו | 14-טער יאהרגאנג

עליה ווערט אפגעשטעלט

אראבער פאדערען א פולשטענדיגע אמנעסטיע אלס בעדינג פון אפשטעלען דעם שטרייק

ציריך, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

אין ציריך האט זיך היינט פערשפרייט א קלאנג, אז דער הויך-קאמיסאר האט בעקומען א פעראָרדנונג אפצושטעלען די עליה אויף דער צייט פון דער ארבייט פון דער קעניגליכער קאמיסיע שוין דעם קומענדיגען פרייטאג. עס האט זיך אבער ארויסגעוויזען, אז דער בעריכט שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט און ווערט פערשפרייט דורך אראבישע קרייזען. ווייצמאן האט זיך פערבונדען מיט לאנדאן, וואו עס איז איהם מיטגעטיילט געווארען, אז דער הויך-קאמיסאר האט נישט בעקומען קיין פעראָרדנונג אפצושטעלען די עליה, אויב אין רעזולטאט פון די אונטערהאנדלונגען וועט די עליה אפגעשטעלט ווערען, וועט עס אויך נישט געשעהן פריהער ווי מיטוואך. די דאזיגע ידיעה האט אין ציריך ארויסגערופען א גרויסע בעאונרוהיגונג.

לויט אנגעקומענע ידיעות, איז דאס געקומען אלס רעזולטאט פון דער פערמיטלונג פון אויסערן מיניסטער [illegible] ס'איז געקומען [illegible] פאלגענדע יסודות: 1) די עליה ווערט אפגעשטעלט, 2) אלע ארעסטירטע ווערען בעפרייט אויפן יסוד פון אנ'אמנעסטיע, 3) בעפרייען אלע אראבער פון קאנצענטראציע - לאגער.

ווייצמאן האט אפגעגעבען א ערקלערונג, אז די יודישע אגענץ וועט ווייטער קעמפען גע־גען די כונה אפצושטעלען די עליה.

דער שטרייק ווערט פארענדיגט די קומענדע וואך

ערקלערט דער פיהרער פון אראבישן קאמיטעט

לאנדאן, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

די אראבישע פיהרער אין פאלעסטינא לייקענען אפ די קלאנגען, אז עס זאל ארויסגעגעבען ווערען א פעראָרדנונג צו פערענדיגען דעם שטרייק, דאגעגען דריקען זיי אוים די האפנונג, אז אין דער קומענדיגער וואך וועט קומען צו א פערשטענדיגונג. דער פרעזעס פון דער אראבישער פארטיי אין פאלעסטינא דזשעמאל הוסייני, וועלכער איז נעכטען צוריקגעקומען פון לאנדאן קיין ירושלים, האט ערקלערט פאר קארעספאנדענטען פון דער ענגלישער פרעסע, אז דער אויסערן - מיניסטער פון איראק נורי-פאשא, רוקט ארוים אין נאמען פון זיין רעגירונג א פארשלאג צייטווייליג אפצושטעלען די עליה ביז די קעניגליכע קאמיסיע וועט נישט פו־

עפענטליכען איהר בעריכט. די אראבער זענען גרייט אנצונעמען דעם פארשלאג און זענען גרייט פון זייער זייט איינצוגעהן אויף הנהגת אונטער'ן בעדינג, אז עס וועט ערטיילט ווערען א אלגעמיינע אמנעסטיע. אויב די ענגלישע רע־גירונג וועט מסכים זיין אויף דער אמנעסטיע דארף מען ערווארטען, אז דער שטרייק וועט פערענדיגט ווערען אין דער קומענדיגער וואך, האט ערקלערט הוסייני. נורי פאשא קומט היינט קיין פאלעסטינא פון עגיפטען אויף א קאנפע־רענץ מיט די אראבישע פיהרער.

ירושלים, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

ווי עס ווייזט זיך ארוים, איז די מעלדונג פון דער לאנדאנער צייטונג, אז די אראבער האבען בעשלאסען אפצושטעלען דעם שטרייק נישט ריכטיג. דאגעגען איז ריכטיג, אז עס ווערען ווייטער געפיהרט אונטערהאנדלונגען דורך דעם אויסערן - מיניסטער פון איראק, נורי פאשא, וועלכער איז היינט צוריקגעקומען פון אלעק־סאנדריען און אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיט די אראבישע פיהרער. ער לעגט פאר, אז די אראבער זאלען אפשטעלען דעם שטרייק און דערפאר וועט די עליה אפגעשטעלט ווערען אין צוויי וואכען ארום. די אראבער דאגעגען פא־דערן א פולשטענדיגע אמנעסטיע און א שריפט־ליכע פערזיכערונג פון הויך-קאמיסאר וואוקאפ אז די עליה וועט אפגעשטעלט ווערען.

ענטדעקט באמבעס און אויפרייס-מאטעריאלען

אין אנ'אראבישען פוטבאל-קלוב

ירושלים, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

דער אראבישער פוטבאל-קלוב אין היפה האט היינט פערמאכט געווארען צוליב דעם, וואס מען האט דארט ענטדעקט א סקלאד פון באמבעס און אויפרייס-מאטעריאלען. די ענטדעקונג איז געמאכט געווארען צופעליג, בעת אנ'ענגלישער זעלנער איז אריין אין קלוב.

אויף דער פאסט זענען פערהאלטען געווארען א סך פעקלעך אדרעסירט צו יודען. ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען, זענען אין די פעקלעך געווען פערפאקט באמבעס. אין צוזאמענהאנג דערמיט זע־נען ארעסטירט געווארען 35 אראבער.

אפיציעל ווערט מיטגעטיילט, אז 12 אראבער זענען פערוואונדעט געווארען בעת א צוזאמענשטויס צווישען מיליטער און אראבער אויף צפון פון שכם און דזשענין.

צוויי אראבער זענען אומגעקומען בעת'ן בע־שיסען א מיליטערישען פאטרול.

אויך אין דזשעבעליא זענען בעת א צוזאמענ־שטויס צווישען מיליטער און אראבער דערהרגעט געווארען צוויי אראבער.

12 אראבער דערהרגעט בעת א צוזאמענשטויס

ירושלים, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

צוויי אראבער, וואס זענען געגאנגען נע־בען דער באהן-סטאציע אין תל-אביב זענען פערוואונדעט געווארען דורך א נישט ענטדעק־טען יוד.

אין דער נאכט איז פארגעקומען א שארפע שיסעריי אין דזשבעליא, אין יפו, בעת וועלכער איינינע אראבער זענען דערהרג'עט געווארען.

נעבען פתח תקוה זענען געפינען געווארען צוויי דערשאסענע אראבער.

אין כפר חסידים איז דערשטאכען געווא־רען א יודישער שומר.

ירושלים, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

דער „הירדן" איז אפגעשטעלט געווארען אויף 5 וואכען.

נעבען שכם איז געקומען צו א צוזאמענ־שטויס צווישען א מיליטערישע אפטיילונג און אראבער. 12 אראבער זענען דערהרגעט געווא־רען.

נעבען בית-וגן איז געווארפען געווארען א באמבע. עס איז פערניכטעט געווארען א פרדס פון דעם אמעריקאנער לאמפערט. נעבען טבריה זענען אויסגעריסען געווארען עטליכע טויזענד בוימער.

די אונרוהען אין ארץ-ישראל האבען גורם געווען גרויסע ווירטשאפטליכע היזקות

ציריך, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

אויף דער היינטיגער זיצונג פון אקציאנס־קאמיטעט האט אליעזר קאפלאן אפגעגעבען א בע־ריכט וועגען דער ווירטשאפטליכער לאגע אין ארץ־ישראל. קאפלאן האט אונטערגעשטראכען, אז די אונרוהען האבען גורם געווען גרויסע היזקות דער ווירטשאפט און עס זענען נויטיג פינאנציעלע אנ־שטרענגונגען אונטערצושטיצען דעם ישוב. קאפ־לאן לעגט פאר צו פראקלאמירען א זאמעל-קאמ־פאניע אויף צוויי חדשים אונטער'ן נאמען „בטחון וביצור" מיט'ן צוועק צו פערפעסטיגען די יודישע פאזיציעס אין ארץ־ישראל. קאפלאן זאגט אז עס האט זיך שטארק פערקלענערט די בוי־טעטיגקייט. ער מאכט אויך אויפמערקזאם, אז די רעגירונג קומט נישט צו הילף ביים בויען שאסען צו די יודישע קאלאניעס. די יודען וועלען מוזען אליין אונטער־נעהמען די דאזיגע ארבייט און אויף דעם וועט אויך געהן א טייל פון די פאנדען, וואס וועלען געזאמעלט ווערען.

דער פארזיצער פון א. ק. אוסישקין אונטער־שטרייכט די בויטעטיגקייט, אז נישט קוקענדיג אויף דער געשאפענער לאגע, מוז ווייטער געארבייט ווערען ביים ערוערב פון באדען.

פראטעסט געגען אפשטעלען די עליה

וואשינגטאן, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

אויף דער איניציאטיוו פון סענאטאר וויליאם קינג, לעדי וואלק, און דיאקאנאר איז ארויסגע־געבען געווארען אנ'ערקלערונג, אין וועלכער ס'ווערט פראטעסטירט געגען אפשטעלען די עליה קיין א"י.

הוי נפלה עטרת ראשנו!
אחרי מחלה כבידה וממשכה נאסף אל עמיו האיש החסיד המצוין במידותיו
העסקן בצרכי ציבור באמונה נ"ע
אברהם בן ר' אלעזר הכהן ז"ל וואלקאוויץ
מחסידי רדומסק (בעל בית-חרושת) בשנת ס"א לימי חיו
הלוי' תהי' היום יום ו' עש"ק י' אלול, תרצ"ו בשעה 12 בצהרים, ממעונו נובמיסקי 6.
השרויים בצער עמוק
משפחתו המתאבלת.

בעקאנטמאכונג.

צו די בעפאר־שטעהענדע יום־טובים האט דאס בעוואוסטע

A. Ogórek Łódź, Zawadzka 11 — tel. 202-86 —

שיך־געשעפט

צוגעגרייט א קאלאסאלען אויסוואהל שפאציר און ספארט־שיך לויט די לעצטע מאדעלע.

צוגענגליכע פרייזען א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער־שיך.

בית ספר עברי מעורב

„יבנה"

של החברה ליסוד בתי ספר עממיים וגני ילדים עברים

פיוטרקובסקא 111 — אל. קושציושקי 48

טלפון 135-82.

די קאנצעלאריע פון דער שולע נעהמט איינשרייבונגען אין אלע קלאסען, ווי אויך אין דער פרעבעל־שולע יעדען טאג (א חוץ שבתים) פון 2—9 נאכמיטאג.

רעליגיעזע טעכטער־שולע

„חבצלות" Chawacalot

8 פאמארסקא 8.

אין דער שולע „חבצלות" בעקומט אייער טאכטער אלגעמיינע בילדונג פון א פאלקס־שולע, אין א פולער מאס יודיש לימודים, לויט'ן פראגראם פון „בית יעקב" אונטער דער לייטונג פון דעם אגודיסטישען כלל־טוער ר' יעקב בילויער.

איינשרייבונגען צום נייעם שול־יאהר ווערען אנגענומען אין דער שול־קאנצעלאריע פאמארסקא 8 פון 10 ביז 2 נאכמיטאג. מעסיגע פרייזען!

מוסדות החנוך

„ארחות נעם"

„ארחות נעם" הראשון, — קילינסקיעגא 50, טעל. 215-26.

„ארחות נעם" השני, — אל. 1-טער מאי 20, טעל. 200 43.

די איינציגע רעליגיעזע שולען אין לאדז, וואס זענען קאנצעסיאנירט אלס שולען פון דער העכסטע מדרגה, ד. ה. (3-ci stopień)

א יגשרייבונגען פון תלמידים צום נייעם שול־יאהר 1936/37 ווערען אנגענומען אין די קאנצעלאריעס פון די אויבענדערמאנטע שולען.

די מתיבתא לתלמוד ולהוראה ווערט פערגרעסערט און וועט שטעהן אונטער דער לייטונג פון רבנים גדולי התורה.

די העכערע קלאסען ווערען רעארגאניזירט, און עס וועלען אחוץ א בריימען האנדעלס־קורס געלערנט ווערען 2 פרעמדע שפראכען.

די גן ילדים'ס ביי אונזערע מוסדות החנוך ווערען פערגרעסערט און פערשענערט און וועלען שטעהן אונטער דער לייטונג פון פרעבעל־ספעציאליסטען. דיפלומירטע לעהרערינס.

בעמערקונג: אויפן פערלאנג פון פיל עלטערן ווערט אין אונזער ווארשטאט 20 נעקעסען א מכינת המתיבתא פאר תלמידים פון יענעם ראיאן, וואס האבען געענדיגט די מחלקה ז'.

מודעה.

די פערוואלטונג פון דער וואהליגער שוהל (באלוטשאנסקא 6)

איז מודיע, אז פון יום ד' פ' תבוא, דעם 2 ווועשט אן ווערט

פערדינגען פלעצער

על שנת תרצ"ז הבע"ל

די ביורא וועט זיין אפען טעגליך פון 6 ביז 9 אווענט

די פערוואלטונג.

רעלינג. העברעאישע קל. VII שולע = גארטען

איבערגעקומען פון א ספעציעלען וויליס־פאלאץ. לויט די לעצטע פעדאגאגישע דערגרייכונגען. מאר אבגעלערנט פון 7 קלאסען פערשטענדיג שולען ווי אויך פון 1-טער קלאס ביז 7. נייעם פיס וועט ערעפנט א נ'1-טע קלאס פון א מוסטערהאפטער האנדעלס־שולע.

די אונטערריכט־שפראך פוילישע און העברעאיש. יודיש עלעמענטאר טעגליך און אייגענע שפראכע לעהרער די מזרח פון ארץ־ישראל. טערריטאריע איישער מיטגעבער אין דער איינציגער שולע אין נא־מען. ביי דער שולע ווערט געעפנט א מוסטערהאפטער גארטען „Swiat dziecięcy"

אנגעשריבענע שולע־גארטען פאר מיידלעך

7 קל. רעלינ. העברעאישע שולע־גארטען פאר מיידלעך

ק. וואלפזאהן

פאלודניאווא 26, טעל. 207-86

דיר. יודקאיסט. י. נ. קאמינייץ

ס'הערען נאך אנגענומען אונטערן:

1) אין דער ערשטער־שולע א. נ. „קינדער־וועלט"

2) אין דער 7 קל. פאלקס־שולע פון דער מזרח פון ארץ־ישראל אונטערריכט

3) אין דעם העכערן האנדעלס־קלאס פאר קינדער, וואס האבען נאך ענדיגט 7 קל' פאלקס־שול.

מייעליני שפיליטער־אונטערנעמונג

לאדז—ווארשא

אליעזר וויינבערג און י. גאלדבערג

לאדז, פאמארסקא 41a, טעל. 227-9

— ערלעדיגונג פון אלע —

האנדעל־פערבינדונגס־אפעראציעס

אויך פריוואטע אנגעלעגענהייטען און האנד־עקספעדיציע עהרליכע און פינקטליכע אויספיהרונג.

הזכרה.

זונטאג, דעם 30-טען ד. ח. 9 פריה קומט פאר אויפן בית־החיים א הזכרה און די ענטהילונג פון דער מצבה נאך אונזער הייסגעליבטען מיטער

נ"ע רייזל טאנטשעווסקא

צו וועלכע עס לאדען איין קרובים, פריינד און בעקאנטע

ברידער טאנטשעווסקי.

איז דער בעוואוסטער שולע פון

ש. זשעלאנקא

פילסודסקעגא 70 (וויסאצקיגא), פראנט, 1 שטאק

ווערען אנגענומען שילער פון 6 ביז 14 יאהר.

אין דער שולע ווערט געלערנט צוגאנגען לויטן רעגירונגס־פראגראם, אלע יודיש לימודים אין גרויסן מאסשטאב, א גרויס געוויכט ווערט געלייגט אויף דער העברעאישער שפראך, אין V און VI קל' ווערט געלערנט די ענגלישע שפראך. נאכן ענדיגען די שולע ווערען די שילער אנגענומען אין אלע הויכע גימנאזיעס.

איינשרייבונגען טעגליך פון 10—2 און 3—8 אווענט.

7 kl. Pryw. Szkoła Powsz. Męska

oraz PRZEDSZKOLE dla płci obojga

p. n. **„Nauka i Wychowanie"**

Zrzeszenia Nauczycieli w Łodzi

PIŁSUDSKIEGO 62, tel. 245-97.

איינשרייבונגען פון נייע שילער נעמט אן די קאנצעלאריע טעגליך פון 10 פריה ביז 1 בייטאג און פון 5—7 נאכמ. די עקזאמענס אין אלע קלאסען קומען פאר דעם 2. און 3. סעפטעמבער ד. י.

יודישע לימודים, ווי העברעאישע שפראך און ליטעראטור, יודישע געשיכטע, תנ"ך, פאקט אגדה און, ווערען אונטערריכטעט אין א בריימען מאסשטאב. די עקזאמינס אין דער 1-טער קלאס הויבען זיך אן 9 פריה. מעסיגע פרייזען.

שול־לייטער: ע. גאלדשמידט.

Najserdeczniejsze współczucie

pani **HALI BRYCZKOWSKIEJ**

z powodu śmierci JEJ

MĘŻA

składają

J. Fajngoldowie

דערמיט מאכען מיר בעקאנט אונזערע פריינד און בעקאנטע, אז זונטאג, 30 אויגוסט (י"ב אלול) 12 בייטאג קומט פאר די מצבה ענטהילונג פון אונזער אומפערגעסליכען ליבען מאן און פאטער

נ"ע יוסף דעססאו

די טיפטרויערנדע פאמיליע

די פערוואלטונג פון דער יודישער קהלה אין לאדז

פערעפענטליכט דערמיט

א קאנקורס אויפ'ן אמט פון א מנהל

פאר דער צווייטער תלמוד־תורה־שול פון דער קהלה

וואס ווערט געעפענט צום נייעם שול־יאהר אויף שענקעוויטשא נומער 26.

רעפלעקטאנטען מיט אנטשפרעכענדע קוואליפיקאציעס דארפען איינשיקען אפערטען שפעטסטענס ביז'ן 1 סעפט 1936 אויפ'ן אדרעס פון דער לאדזער קהלה־פערוואלטונג:

Zarząd Gminy Wyzn. Żydowskiej m. Łodzi, ul. Pomorska Nr. 18

GIMNAZJUM MĘSKIE i SZKOŁA POWSZECHNA

I. Kacenelsona

ul. ZAWADZKA 43, tel. 151-79.

מיר אנמעלדונגען פאר נייע שילער, זיך צו ווענדען אין קאנצעלאריע טאג־טעגליך פון 10—2 פארמיטאג און פון 7—8 נאכמיטאג.

אין גן־ילדים (פרעבעל־שולע) ווערען אנגענומען קינדער אין עלטער פון 4 יאהר אן. די דירעקציע.

הנהלות הגמנסיות

של החברה ליסוד בתי ספר עברים בלודז

(בזכויות ממשלתיות מלאות)

מודיעות בזה, כי הרשמת תלמידים ותלמידות למחלקות הגמנסיות ובתי הספר העממיים מתקבלת בשעות העבודה:

בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים

רחוב מניסטרצקא 21, טלפון מספר 134-11

בלשכת הגמנסיה השניה לנערים

רחוב מניסטרצקא 22, טלפון מספר 134-12

בלשכת הגמנסיה לנערות

רחוב פירמוביץ 6, טלפון מספר 127-95.

הבחינות מתחילות ביום ב', י"ג אלול ש. ז. (31.8.1936)

התחלת הלמודים ביום ה', ט"ז אלול ש. ז. (3.9.1936)

ההרשמות אל „גן הילדים" של החברה הנ"ל (שהעתק למעון חדש ברחוב וולצנסקא בית 35) מתקבלות בלשכת הגמנסיה לנערות ברחוב פירמוביץ 6.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט אונזערע פריינד און בעקאנטע, אז זונטאג, דעם 30 סעפטעמבער (י"ב אלול) 11 פריה קומט פאר די מצבה־ענטהילונג פון אונזער אונפערגעסליכען מאן און פאטער

נ"ע שלמה סאמסאנאוויטש

די טיפטרויערנדע פאמיליע

דער בעוואוסטער

באמבערג'ס פענסיאנאט

אין גלאוונא, נאווי־אטוואצק

ווי אלע יאהר איז צו בעקומען דער פענסיאנאט וועט זיין אפען אויך אין די ימים־טובים.

ערקונדיגונגען זיין: אנראדאווא 2, עקספעדיציע „Iskra"

כעמ ש־בעקטעריאלאגישער לאבאראטאריום

פ. שאץ, לאדז

37 פיעטריקאווער

דאנקזאגונג.

דעם הערציגסטען דאנק דריקען מיר אויס דער פערוואלטונג פון זומער־קאלאניע

ביי „נותן לחם"

ווי אויך דעם פערמאנאל פאר זייער וואריממער בעציהונג צו די קינדער.

אין נאמען פון א גרופע עלטערן

פירלער און בויטנארטען

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען

ווי אויך

אריגינעלע

רויט־וויינען און אונגאר־וויינען

אין דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען אין דעם לאנג־בעקאנטען ווין־געשעפט פון

ע. שיקיער

ישראל שיקיער

איצט שרודמיעסקא 3

טעל. 107-84.

פראטעסט=טאג פון פוילישע ידעטנטום

געגען אראבישען טעראר און דער ארץ־ישראל אדמיניסטראציע

ווארשא, 27 (טעלעפאניש)

אין שייכות מיט'ן היינטיגען פראטעסט־טאג איז פארגעקומען א זיצונג פון פעראייניגטען קאארדינאציע־קאמיטעט, אויף וועלכער עס איז ענדגילטיג פעסטגעשטעלט געווארען דער צוזאמענשטעל פון דער דעלעגאציע, וואס יועט איבערגעבען דעם ענגלישען אמבאסאדאר די פראטעסט־מעמארנדום פון גאנץ פוילען. אין דער דעלעגאציע זענען אריין: אדוו. הארטגלאס, פראפ. שאר, הרב ניסענבוים, פרעזעס לעוויטע, גען. סענאטאר שוראשעווסקי, דעפ. זאמערשטיין און פרעזעס מאזור.

פראטעסט זיצונג פון ווארשאווער קהלה=ראט

ווארשא, 27 (טעלעפאניש)

אין אווענט איז פארגעקומען א פייערליכע זיצונג פון קהלה־ראט. עס זענען ארויסגעטרעטען א רייהע רעדנער, וואס האבען שארף פראטעסטירט געגען דער האגדלונג פון דער ארץ־ישראל־אדמיניסטראציע, וועלכע געהט האנד ביי האנד מיט די אראבישע טעראריסטען.

8 אין אווענט איז פארגעקומען א גרויסער פראטעסט־מיטינג אויפ'ן הויף פון דער ווארשאווער קהלה. די פראטעסט־רעזאלוציעס זענען איבער־געשיקט געווארען דעם ענגלישען קאנסול.

אויך די אגודת הרבנים האט אפגעהאלטען א פראטעסט־פערזאמלונג געגען די געשעהענישען אין ארץ־ישראל. עס איז בעשלאסען געווארען צו טון תשובה. אויך די דאזיגע רעזאלוציע ווערט איבער־געשיקט דעם ענגלישען אמבאסאדאר.

ווארשא, 27 (טעלעפאניש)

דער קאארדינאציע־קאמיטעט האט היינט ער־האלטען א רייהע טעלעגראפישע און טעלעפאנישע ידיעות וועגען פראטעסט־פערזאמלונגען איז גאנץ פוילען.

פראטעסט רעזאלוציע פון ווירטשאפטליכע און פראפעסיאנעלע ארגאניזאציעס

ווארשא, 27 (טעלעפאניש)

אין שייכות מיט דעם פראטעסט־טאג געגען די געשעהענישען אין ארץ־ישראל איז היינט פאר געקומען א פראטעסט־פערזאמלונג פון די ווירט־שאפטליכע ארגאניזאציעס אין ווארשא. עס איז אנגענומען געווארען א רעזאלוציע, וואס פראר־טעסטירט געגן אפשטעלן די עליה, פאדערט צוריק שטעלען די רוה און ארדנונג אין לאנד און דורכפירן די בעשלוסען פון מאנדאט. אונטער דער פראטעסט־רעזאלוציע זענען אונטערגעשריבען די נישט־ציוניס־טישע מיטגלידער פון דער אגענץ, סוחרים־פעראיין, קליינהענדלער־פערבאנד, אינזשינירען - פעראנד, דאקטוירים - פערבאנד, אזוו קאטעו - פערבאנד, כעמיקער־פערבאנד, וואיאזשארען־פעראיין א. א. וו.

ביז'ן 1. סעפטעמבער מוזען אלע עולים זיצען אויף די שיפען

אויב נישט ווערען זייערע סערטיפיקאטען איבערגעגעבען חלוצים

ווארשא 27 (טעלעפאניש)

אין שייכות דערמיט, וואס די עליה ווערט אפ־געשטעלט דעם 2 סעפטעמבער, איז פארגעקומען א דרינגענדע זיצונג פון צענטראלען פאלעסטינא־אמט, אויף וועלכער עס איז אנגענומען געווארען א שארפע פראטעסט־רעזאלוציע געגען דעם אפ־שטעלען די עליה.

דאן איז בעשלאסען געווארען אויפצופאדערן אלע עולים, ביז'ן 1־טען סעפטעמבער זיך ארויפ־צוזעצען אויף די שיפען, אין געגענפאל וועלען זייערע סערטיפיקאטען איבערגעגעבען ווערן חלוצים וואס זועלען תיכף אפפאהרען.

אין ווארשא האט די ידיעה יועגען אפשטעלען די עליה געמאכט אנ'ערשיטערנדען איינדרוק.

פעראייניגונג פון די "לגע־מיינע ציוניסטען פון די א. און ב.

ציריך, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט זענען דא אי־טערגענומען געווארען שריט מצד די פארשטעהער פון די אלגעמיינע ציוניסטען גרופע א. און גרופע ב. צו שאפען אנ'איינהייטליכע ארגאניזאציע פון אלגעמיינע ציוניסטען.

פעראייניגטער יודישער פראנט מיט דער אגודה און רעוויזיאניסטען

פאדערט דער ארץ־ייזרא"ל־ישוב

ציריך, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

אויפ'ן גאמען פון פארזיצענדען פון א. ק. אוסישקין איז אנגעקומען א דעפעשע פון ארץ־ישראל, אין וועלכער דער א. ק. יוערט אויפגע־פאדערט צו שאפען א פעראייניגטען יודישען פראנט מיט דער אגודה און רעוויזיאניסטען.

די דעפעשע איז אונטערגעשריבען פון מזרחי, אלגעמיינע ציוניסטען (גרופע ב.), אגודת התימנים און אנדערע.

בן=גוריון וועגען דער בויט־וועבדיגקייט פון פעראיי־ניגען אלע כחות

ציריך, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

נעכטען ביינאכט האט בן־גוריון געהאלטען א גרויסע רעדע, אין וועלכער ער האט געענטפערט די אפאנענטען. אין זיין רעדע האט בן־גוריון אונטערגעשטראכען די נויטווענדיגקייט צו פעראי־ניגען אלע כחות פון יודישען פאלק.

אויף דער פאליטישער קאמיסיע וועט בן־גוריון מאכען פארשלאגען פאר דעם אקציאנס־קאמיטעט וועגען די אראבישע פאדערונגען יזי אויך וועגען דער שטעלונג פון דער יודישער אגענץ צו דער קעניגליכער קאמיסיע.

געשטיגען די ווערט=פאפירען איז א"י

לאנדאן, 27 (יט"א טעלעגראפיש))

אין שייכות מיט דער ידיעה, אז דער אראב־בישער שטרייק ווערט ליקוידירט, זעגען אויף דער לאנדאנער בערזע געשטיגען אלע ווערט־פאפירען פוי ארץ־ישראל. אזוי זענען די אקציעס פון רוטענ־בערגס עלעקטריציטעטס־געזעלשאפט געשטיגען פון 45,9 שילינג אויף 48,6 שילינג, די אקציעס פון דער אנגלא־פאלעסטיין־באנק זענען געשטיגען פון 41 שילינג אויף 42,6 שילינג.

שטענדיגע פאליטישע קאמיסיע

ציריך, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

פון דריי גרופען אויף דער סעסיע פון א. ק. איז ארויסגערוקט געווארען א פאדערונג צו שאפ־פען א שטענדיגע פאליטישע קאמיסיע מיט דעם רעכט אנצונעהמען בעשלוסען אין נאמען פון א.ק.

אוסישקינס רעפעראט וועגען קרן=קימת

ציריך, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

אויף דער היינטיגער זיצונג פון א. ק. האט אוסישקין געהאלטען א רעפעראט וועגען קרן קימת.

קאפלאן האט ערקלערט, אז פארן אויסברוך פון די אראבישע אונרוהען זענען געפיהרט גע־ווארען זעהר וויכטיגע אונטערהאנדלונגען, וואס וואלטען געהאלטען א געוואלדיגע בעדייטונג פארן ווירטשאפטליכען לעבען פון לאנד. צוליב די אונרוהען זענען אבער די אונטערהאנדלונ־גען איבערגעריסען געווארען.

MAKAGIGI EGIPSKIE

וועלכע האבען זיך ערווארבען די פיינשמעקער פון אונזער שטאט שוין צו בעקומען נאר איז דער פירמע

„עקספרעס" פיעטריקאווער 9

בעמערקונג: היינט פרייטאג אפען נור ביז 6,20, מארגן שבת טעטיג פון 7.50 ביז 11 אוו.

אויסגעצייכנטע אויפ'ן יריד

קיין ווינע

12—6 סעפטעמבער 130 זל.

אויסערגעוועהנטע אויפ'ן יריד

קיין פראג

14—7 סעפטעמבער 120 זל.

קיין ווארשא

אויף די באלאנען-פערמעסטונגען גארדאן-בענעט. די רייזען הין און צוריק צוזאמען מיט'ן איינטריט אויף די פערמעסטונגען 6.20 זל. אפפאהר דעם 29/8, 6.11 מינוט. פון ווארשא, דעם 30/8, 10.10 מינוט.

אינפארמאציעס נעהמט אן:

„ארביס" פיעטריק. 18, טעל. 249-40.

L. Waldman Śródmiejska 22 tel. 186-77

די פירמע עקזיסטירט פון 1910

שטארקע, קאפעס און סערוועטען. האנד־ארבייט עמפפעהלט צו קאנקורענץ=פרייזען

פארהאנגען

קאלומנא פאנסקא 2

ערשטקלאסיגער כשר'ער פענסיאנאט

„Swit"

אינהאבער: ראדאשיצקי

עמפפעהלט הערליכע צימערן מיט זאמטל. בעקוועמליכקייטען, פליסענד וואסער אין יעדען צימער, עלעקטריש ליכט, אייוען, קאנאליזאציע א. ז. וו.

געשמאקע כשר'ע קוך. ביליגע פרייזען.

אכטונג!

די גוט בעקאנטע ווילע פון בערנהיים

איז קאלומנע

לובעלסקא 4 (נאהענט ביי דער באהן)

עמפפעהלט צום ווינטער-סעזאן ספעציעל איינגעארדנעטע ווארימע מעבלירטע וואוינונגען מיט עלעקטריש בעלייכטונג.

אינפארמאציעס אין לאדז: האטעל „מאנאפאר" זאוואדזקא 7, טעל. 151-94. קאלומנע, טעל. № 6

הערען און דאמען

קויפט די נייעסטע און מאדערנסטע סחורות צום הערבסט און ווינטער-סעזאן אין דעם ערשטקלאסיגען סאלידען

טוך- און קארט=געשעפט

Futerhendler i Anachowicz

Łódź, PIOTRKOWSKA 19, fr. I p. tel. 144-20

גרויסער אויסוואהל פון די נייעסטע מאדערנסטע ביליצער און טאטאשאווער אויסארבייטונגען צום הערבסט און ווינטער סעזאן.

ביליגסטע פרייזען! סאלידע און רעעלע בעהאנדלונג! קומט און איבערצייגט אייך!

אייער פערזענליכער אינטערעס

נאר צו קויפען **די ווייבען**

מיט דער מארקע

„באראן"

נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

וועלכע גאראנטירט אייך גענוס און צופרידענהייט פאר ביליג געלד.

אכטונג, פארבען=הענדלער!

עס ווערט בעקאנט געמאכט, אז דאס בעוואוסטע פארבען=געשעפט א. פ.

„ל. ה. בערגער"

לאדז, דרעוונאווסקא 5, טעל. 133-39

איז ווידער געעפענט און עמפפעהלט זיך די געעהרטע לאדזער און פראווינצער קונדשאפט.

ארויסגעבער=קאמיטעט פון „משנה חבד"

אדרעס פאר קארעספאנדענץ:

1) Rab. Dr. S. TRAJSTMA, Łódź, Zachodnia 57

2) CHAIM ICCHOK BUNIN, Łódź, Mielczarskiego 33.

אדרעס פאר געלד-זענדונגען:

Konto czek. P.K.O. Nr. 146.058 Rab. Eljasz Josek Fajner, Łódź

שוין דערשינען

דאס ווערק „משנה חבד"

פון חיים יצחק בונין

9 בענדער: 1) משנת האלקות, I טייל. 2) II טייל. 3) III טייל און די משנות: השכינה, התפלה. 4) משנות: הבינוני; המוסר. 5) משנות התורה; צדיק וחסידים. 6) משנות התשובה, הנבואה, הצדקה. 7) משנת עבודת אלקים, I טייל. 8) II טייל און משנת המשיח ותחיית המתים. 9) משנת הנפש. קומת הרב.

אויך איז דערשינען דער ערשטער טייל פון ח. י. בונינס שריפטען א. נ. מתרמיל האביון.

די לאנג-ארויסגעגעבענע משנות „אלקות" און „בינוני" זענען גרינדליך איבערגעארבייט.

חוץ דער אלגעמיינער הקדמה קומט פאר יעדער משנה א מבוא און א משנה אחרונה.

פרייזן איז פוילען. איינצעלנע בענדער:

1, 2, 3, 5, 6, 7 און 8 — צו 1.50 זל. 4 און 9 — צו 1.80 זל. „מתרמיל האביון" — 1.50 זל. אלע בענדער צוזאמען — 12 זל. 1/2 קאמפלעט — 6.50 זל. 1/4 — 3.75 זל. דער פערקויף אויך אין ראטעס אויף 2 חדשים — ביי 25 פראצענט האנד-געלד.

פרייזן אין אויסלאנד פארן גאנצן קאמפלעט — 4 דאלאר, אויך טיילווייז. שולען, ביבליאטעקען, בוכהאנדלונגען — 30 פראצ. ראבאט. אויף נאכנאהמע ווערט נישט געשיקט.

הילף און רפואה פאר ברוך=קראנקע

(רופטורען) אויף כוווינקעל, נופעל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאר פערקרימונגען פון רוקענביין (הויקערס), פיס, שיפע פלייצעס און שמערצהאפטע פלאט-פיס. דאס ליידען איז נישט צו פערנאכלעסיגען, ווייל די פאלגען זענען פאר'ן לעבען בישער און גע-פעהרליך. דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספע-ציעלע גומי=הייל-באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די נורעסטע פערנאכלעסיגטע געפער-ליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע אהן בלוטיגע אפעראציע. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל-אפאראטען און גארסעטען געגען אלערליי פערקריפלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאט-פיס. פאר אמפוטירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט-פיס (סאלאן-ארבייט).

ביים ארפלאזען זיך פון מאגען, קישקעס, געבירט-מוטער, עמפפעהל איך ספעציעלע הייל-באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד

דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פוילען פון אוניווער-זיטעטס=פראפעסארען אנערקענט

ספעציאליסט Ortoped NATAN RAPAPORT

מיט 30-יעהריגער פראקטיק אין ווין, דייטשלאנד און לעמבערג, נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און 3 ביז 7 אווענד

איז לאדז, פילסודסקיעגא № 23

פערזענליכעס ערשיינען פון קראנקע ביי מיר איז אונבעדינג נויטיג.

די קאנצעלאריע נעהמט אן איינשרייבונגען און ערטיילט אינפארמאציעס פון 10 פר ה ביז 10 אוו.

— אויף — פיעטריקאווער 89

S. Rubinsztajn

אונטער דער פערזענליכער לייטונג פון בעקאנטען דיפלאמירטען לעהרער

טאנץ=שולע

בעקאנטמאכונג. — שוין אין די נאהנטסטע טעג קומט פאר די ערעפנונג פון דער ניי-מאדערנער

אירון—סאן-סעבאסטיאן
דער צענטער פון פערביסענע שלאכטען

ל אָ נ ד אָ ן, 27 (ספּ. טעל.)
רייטער מעלדעט פון ביריאַטאָוו: אין דעם היי־ סיגן קאַמף אויף דער ליניע אירון — סאַן־סע־ באַסטיאַן האָבן די אויפשטענדיגע פערלוירן 400 דערהרגעטע, דאָס רעגירונגס־מיליטער — 200. קיין שום ענדערונגען אין דער לאַגע פון די קעמ־ פענדע צדדים זענען נישט פאָרגעקומען.

פּ אַ ר י ז, 27 (ספּ. טעל.)
די ידיעות פון דער שפּאַנישער גרענעץ וועגן די קאַמפן צווישן די אויפשטענדיגע און רעגי־ רונגס־מיליטער אין דער סביבה פון אירון, זאָגן עדות, אַז דאָרט קומט פאָר אַ פערביטערטער קאַמף אַרום דעם שטעטל בעהאָביאַ. דעם רעגירונגס־ מיליטער איז אָבער געלונגען אויפצוהאַלטן די פּאָזיציעס נישט קוקנדיג אויף די אַטאַקעס פון די אויפשטענדיגע.

דאָס מיליטער פון די אויפשטענדיגע האָט בדעה דערווייל צו רעזיגנירן פון אַ צווייטן אַטאַק אויף סאַן סעבאַסטיאַן. דער קאַמף קומט פאָר אויף אַ שטח פון 20 קילאָמעטער. אין עס בעטייליגן זיך אין איהם ביז 15 טויזנט מאַן. צום ערשטן מאָל האָבן זיך אויפן צפון־פראָנט בעוויזן טאַנקס.

פּ אַ ר י ז, 27 (ספּ. טעל.)
האַוואַס מעלדעט פון אירון: אַרום כ אַ זייגער איז אויפן פראָנט אין אירון בעגייט געוואָרן דער קאַמף. די מאַשינען־געווער זהרען פון רעגירונגס־מילי־ טער בעשיסן די גאַנצע געגענד פון באַרג אוניאַרטע ביז צום טייך בראַסאַאַ. גלייכצייטיג האָט זיך אָנגערופן די רעגירונגס־אַרטילעריע. נאָך אַ פער־ ביסענער קאַנאָנאַדע האָבן זיך די אויפשטענדיגע צוריקגעצויגן און די פאָקס־מיליץ איז צוגעטרעטן צו אַ קאָנטער־אַטאַקע, נאָך וועלכער די אויפשטענדיגע האָבן זיך ווידער צוריקגעצויגן.

ב אַ ר צ ע ל אָ נ אַ, 27 (ספּ. טעל.)
קאַפּיטאַן באַיאָ מעלדעט היינט אין אָוונד פון מאַיאָרקאַ: נעכטען האָט דער קאַמף געדויערט פון 5 פאַרטאָגס ביז 7 אַ זייגער פאַרנאַכט. די אויפשטענדיגע האָבן זיך שטאַרק פערטיידיגט, זיי האָבן זיך אָבער געמוזט צוריקציהען אויף איי־ ניגע קילאָמעטער. מיר האָבן גענומען געפאַנגען אַ קאַפּראַל און פינף זעלנער. די געפאַנגענע דער־ צעהלען, אַז דאָס מיליטער פון די אויפשטענדיגע איז דעמאָראַליזירט און מען האָט שוין דערשאָסען איינינע אָפיצירן און זעלנער. אין פּאַלמאַ דויערט אַן אַלגעמיינער שטרייק. מיר האָבן פערנומען אַ פאָרט וואָס איז געווען פול מיט טויטע קערפּערס. מיר האָבן אויך פערנומען עטליכע מאַשינען גע־ וועהרען.

ל אָ נ ד אָ ן, 27 (ספּ. טעל.)
מיניסטער אידען האָט איבערגעשיקט דעם ענג־ לישען אַמבאַסאַדאָר אין הענדאיע פאָלגענדע דע־ פּעשע: איהר האָט מיר מיטגעטיילט, אַז דעם 21־טען האָבן פאַרשטעהער פון איינינע מלוכות, וואָס זענען אַקרעדיטירט ביי דער שפּאַנישער רעגירונג פאַרגעלעגט זיך צו ווענדען מיט אַ אַפּעל צו די קעמפענדע צדדים, אַז זיי זאָלען צוליב הומאַניטאַרא טעמים מילדערן די ליידען פון שפּאַנישען פאָלק צוליב דעם קאַמף. די ענגלישע רעגירונג איז גרייט צו בעטייליגען זיך אין יעדען שריט פון דעם מין.

טראָצקי וועגען דעם פּראָצעס און עקזעקוציע פון די 16

לאָנדאָן, 27 (ספּ. טעל.)
די ליבעראַלע „ניום קראָניקל" פערעפ[ענט]־ ליכט היינט אַ אינטערוויו מיט טראָצקין [וו]ע־ גען דעם לעצטען פּראָצעס אין דער עקזעקוציע אין מאָסקווע.

טראָצקי ערקלערט צווישען אַנדערן, אַז [דער] מאָסקווער פּראָצעס בעווייזט, דאָס אין [דעם] לאַנד וואַקסט די אונצופרידענהייט, וואָס [...] אָנגעהמען דעם אומפאַנג פון אַ אָפענעם קאַ[מף] פון די מאַסען. טראָצקי פערזיכערט, אַז סטא[]־ לינס קליקע האָט געזאָלט בעווייזען, אַז זי האָ[ט] איבערגעריסען מיט די טראַדיציעס פון דער רע־ וואָלוציאָנערער באָלשעוויסטישער פּאַרטיי.

וועגען דער נייער קאָנסטיטוציע הא[ט] טראָצקי געזאָגט, אַז זי בעדייט דעם סוף [פון] דער פּאָליטישער טעטיגקייט פון פאָלק און [די] גאַנצע מאַכט איז קאָנצענטרירט אין די הע[נט] פון דער בויראָקראַטיע.

ערב דעם פּראָצעס פון כאַסקעלעוויטשן

וואַרשאַ, 27 (טעלעפאָנ.־ש)
סוף קומענדיגען חודש וועט פאָרקומען [דער] פּראָצעס פון יהודה כאַסקעלעוויטש פון מע[]־ מאַזאָוויעצק, וועלכער האָט ערמאָרדעט [] ראַטמיסטש בויאַק.

צוזאַמען מיט כאַסקעלעוויטשן וועלען א[ויך] דער בעשולדיגונגס - באַנק זיצען נאָך דריי א[נ]־ געקלאָגטע, דערונטער פּאַלי קאַרפּ לאַפּאַנ[] וועלכער האָט אַ שעה פריהער אַטענטאַט איב[ער]־ געגעבען כאַסקעלעוויטשן דעם רעוואָלווער.

שאכט פאהרט פון פאריז דירעקט צו היטלער'ן
כדי פערזענליך אפצוגעבען א בעריכט וועגען זיין מיסיע אין פאריז

פּאַריז, 27 (ספּ. טעל.)
נאָכ׳ן אָפּהאַלטען נאָך איין קאָנפערענץ מיטן גובערנאַטאָר פון דער פראַנצויזישער באַנק לאַבעריע, האָט ד״ר שאַכט פערענדיגט די געשפּרעכען און ער פערלאָזט מאָרגען פּאַ־ ריז, פאַהרענדיג דירעקט קיין בערכטעסגאַדען, וואו עס געפינט זיך היטלער. דער דאָזיגער פאַקט ווייזט אָן לויט דער אַלגעמיינער איבער־ ציינגונג אויף דער וויכטיגקייט פון ד״ר שאַכטס מיסיע וועגען וועלכער ער וויל אָפּגעבען אַ בע־ ריכט פערזענליך היטלערן.

—*×*—

היינט פאהרט דער גענעראל-אינספעקטאר פון דער ארמעע רידז-שמיגלי קיין פאריז

וואַרשאַ, 27 (טעלעפאָנ.־ש)
עס איז פערעפענטליכט געוואָרען דער אָפי־ ציעלער קאָמוניקאַט וועגען דער רייזע פון גע־ נעראַל - אינספעקטאָר פון דער אַרמעע רידז־ שמיגלי קיין פּאַריז.

דער גענעראַל אינספעקטאָר פאָהרט די זעל־ בע שטרעקע ווי עס איז געקומען צו פאָהרען גענעראַל גאַמלען קיין פּוילען: דורך טשעכיען, וויען, שווייץ. אין פּאַריז קומט גענעראַל רידז־ שמיגלי אָן זונטאָג אינדערפריה.

בעת דעם וויזיט אין פּאַריז, וואָס וועט גע־ דויערן אַ וואָך, וועלען פאָרטגעזעצט ווערען די געשפּרעכען, וואָס זענען אָנגעהויבען געוואָרען אין וואַרשאַ.

אין דער נעכטיגער נאכוואקאציע-ציהונג פון דער 35. לאָטעריע
איז געפאלען ביי אונז דאס הויפט-געווינס פון:
20.000 זל.
אויף נומער 88636
די בעראַסטע גליקליכע קאָלעקטור
I. A. FAJNGOLD
Łódź, Sródmiejska 8.

5 זל. א טאָג | 5 זל. א טאָג
פּענסיאָנאַט
„NICEA"
אין קאָלומנאַ
3 קראַקאָווסקאַ 3
נעמט אָן געסט. טעגליך 6 מאָל שפּייזען.
שטרענג כשר
שענטלע און סאָלידע בעדינונג.
ערשטקלאַסיגע קיך. אויך דיעטישע.
5 מאָרגעס פּיכטענע וואַלד.
אינפאָרמאַציעס אין לאָדז:
ביי ר׳ חיים ווערדינגער,
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 215-24.
בעמערקונג: די געסט ווערען אָפּגעוואַרט ביי דער באַהן.

Dr. med.
Sadokierski
כירורג פון צייהן און יאַסלעס
האָט זיך איבערגעצויגן אויף
Piotrkowska 56, tel. 129-77.

Dr. Zalcwasser
כירורג
CEGIELNIANA 19, tel. 125-27
צוריקגעקערט
נעמט אָן פון 2-1 מיטאָג און ... 6,30-...

נאכוואקאציע ציהונג

20.000 zł. — 88636.

5.000 zł. — 28977 55261 89435 95723 129794 157763.

2.000 zł. — 20773 48319 80161 143534 165940 165472 184590 186105 188036.

1.000 zł. — 1485 1762 2323 8661 7763 12953 17069 19852 20310 21055 22225 23537 27859 30609 30631 36751 36794 37937 38561 39660 40506 42695 42946 44975 51395 52496 52809 53026 56282 57026 57504 57946 59016 61082 61170 63039 64232 65115 65780 67023 62415 68765 69785 71746 75322 75702 79537 79960 81775 84924 85899 92616 93670 93851 96659 104817 105086 108973 109020 111130 114303 115154 116029 117385 118393 123992 126753 128432 129412 132583 132732 134583 139882 140461 146411 150509 151249 152943 153343 153470 153947 154711 159834 157681 163427 168495 169196 171404 172391 175930 180537 181185 183212 184025 184346 186497 188881 192116

100 zł. z literą s 200 zł.

84 130s 212 351s 441s 95 506 30 81 617 36 723s 840s 67 976 1109 17s 444 602 14 32 56 81 855s 910s 95 2036 57s 80s 240 351 799 817 21 932s 3016s 139s 234 347s 76 672s 762 66 814 69 913 4052s 79 132s 44 254 347 94 473 80 723s 977 5012 231 85 333 413 70 577s 89 663s 775 94s 6013 22 92 214s 24s 29 345 91s 467 590 646 91 724 827 920 7126s 51 92 230 346 62 403s 47 667 723s 34 73s 83 96 814 929 35 95s 8025s 41 196 203 21 57 452 532 619 834 9099s 107 212 83 311 830 920s.

10087s 115 85 262s 333s 44s 549 74 742 619 57 11173 329 422 32s 80 97 511 43s 62 814 41 12065 202 37 355 594s 856 932 82 13070 270 71 96 402 557s 76 14001 225 309 14 35 95 531 687 787 97 864 946 57s 956 15001s 59220 564 657 736 52 62 820 91 904 45 59 16051 116 200 416 90 516 44 753s 966 17201 610s 737 77s 81 832 41 916s 18175 210 373 429s 756 81 851 952s 19010 162 223s 673 701 13 805 29.

20069 77s 117 95 355 77 479 597 732 60 21052 86 343s 407 501 707 14 79 97s 849 64s 22167s 247s 57 70 563 95 637 66s 753 839 82 900 33 64 23000 323 47 63s 66 425s 541 666 715s 77 800 994 24085 312 445 502 43 89 756 810 23 44 95 944 61 25085 312 283 379 477 82 611 712s 26027s 299s 319 40 92s 422s 73 622 79s 750 63 91 907 31 83s 27122s 496 711s 70 89 850 59 67 28061 333 531 607 834 29164s 869.

30125 252 337 511 27 793 838 43 89 975 31342s 404 46 79 830s 950 77 32276 535 613 90 989 33043 93 145 285 472 614s 864 65 95 997s 34126s 243s 785 844 67 904 7 62s 71s 35050 121 87 315 85 564 902s 11 36064 76 156s 425 81 82 639 92s 736s 961 37207 441 54s 96 524s 53 70 76 742 835 97 933s 91 38406 35 607 764 803 92 39297 319s 649 910 26

40011 306 51s 81 407 41s 517 662s 41292 480 501 604 834 97 42195 379 530 921 43117 75 226 75 339s 412 52s 720 74 94s 44029s 180 225 427 74 609 754 863s 81 902 45079 172 301s 64 96s 581 613 72 704 46 952 46001 41 112 75 235 320 640 812 76 47025s 35 126s 31 321 494 630 805 935s 79 48001 105 37 63 200 332 423 36 537 704 94s 919 74 49021 91 123 230s 325 80s 693s 762 810s 930s 40

50001 103s 6 29s 94s 99 304 47 90 422 587 759 84s 811 917s. 51022 46s 53 227 70 504 61s 735 62s. 52075 105s 287 494 576s 92 667s 711 40s 43 7s 89s 809 60s 927 31 36 43. 53119 37 214 15 41 87 425 94 515 621 80 769 72 910 77. 54056 284 397 701 807 907 29 99. 55014 179 499 583 702 39s 814s. 56085 119 31s 35 282 465 582 761 814 944s. 57102 3s 55s 28s 387s 575 662 810 89. 58035 201 47 380 456 520 57 64 76s 761 89 889. 59289 733.

60042 399s 473 547 70s 793s. 61011s 52 100 43 255 883s 904 56. 62129s 83 313 407 91s 500 16 57 789. 63023 233 37 333 490 532 37 87 623 83 93s 766 881. 64030 206 564s 739 806 79 931 66. 65139 80 215306 24 46 418 511 12 94 642 823s 915 66065 183 215 311 459 93 513 851. 67066 103 71s 94 294 315 749 72 963. 68023 182s 284s 377s 462 567s 957 61 77 89. 69026 153 207 40 401 14s 557 600 702 834 81 905s 19 75.

70401 63 637 56 71135 271 327 82 417s 70 554s 625s 71 84 749 981 72161 434 736 833s 64s 73s 964 73187 457 671 704 821 945 77 74125 759 922s 75196 244 73 464 586 730 50 806 983 76032 101 203 51 53s 422s 85 612 51s 713 804 915 77105 46s 250s 434 40 504 91 630 86s 759 83 78083s 102s 5 42s 251 328 493s 736 62 946 85s 79112 54 283 494s 561 67 804 911s 29s 80178 79 241 93 435 517 23 820s 35 81145 483 527 54 639 737 82151s 214 75s 84 527s 634 819 932 42 50s 73 83035s 39 177s 97 246 66s 533s 84617s 22 845 74 85017 131 88 256 80 482 641 764 979 81s 86045s 82 111 302 56 73 77s 89s 662 731 937 87107s 262 497 652 717 885 965 88044 286 332s 57 85 435 516 82 643s 53s 829s 67 919 53 89539 636s 43s 710 93 97 890 907.

90043s 80 109 515 41s 727 804 975 91222 42s 61 434s 60 73 545 917 22 57 67 92292 322 574 91 663s 736s 73 935 93033 54s 140 51 91 94 280s 375 79s 489 611 84 747 935 85 94045 234 360 404s 36 617s 719 61 939 95054 122s 25 321 63 723 954 56 96405 37 504 7 61 621 723 94s 890 933 60s 93 97176 291 99 499 505 624 736 57 870 94s 910 56 64 76 98222 25s 44 99 304 25 525s 71 833 949s 93 94 99021 110 15 37 337 79s 566 654 733 835 906

100085 105s 287 403 83s 558 613 30s 969 71 101119s 74 139 97s 233s 473 102358 502 673 780 83 857 976 103212 396s 605 44 731 839s 41 45s 920 104084 146s 66 253s 434 82s 576 702 56s 835 922 105126 85 241 94 397s 615 51 800 16 75 916s 17 81 106083 225 391 421 99s 537s 761 870s 107044 73 94 153 256 80 454 645 763 866 950 108020s 179s 223s 62 351s 470s 551 602 96 703s 27 46 99 911 109133 480 611 733 849 85 924s 33.

110001s 54 160s 339s 639 702 880s 904 27 111041 149s 250 53 517 80 667 734 97s 910 30 80s 112102s 54 325 55 439s 74 515 612 765s 973 79s 113006 55 103s 16 41 449 583 691 707 36 64 826 114307 62 79 517s 635 86s 729s 606s 913 15 115095s 104s 32 484 847s 94 948 116057s 162 317 470 970s 117262 474 564 889s 957 72 118146 251 392 476 582s 705s 934 73s 119011 66 165 96 271 97 466 802 95

120059 90 159 206 406s 546s 49 617s 744 876 934 121009 123 65 361 425 527s 657 95s 875 995s 122043 83s 322 447 585 626s 720 75 123067s 97s 120s 90 223 374 629s 67s 80s 732 800s 124036 136 48 234 332 613s 65 91 894 905 93s 125022 112 45 63 225s 324 34 415 580 666 89 747 93s 126047 206s 301s 13 33s 37 83 412 659 763 883 925s 31s 77 127094 131 292s 357s 404 23 63 725s 50s 825 95 128086 135 225 304 54 401 575 623 32s 37 39 783 851s 129625 356 402s 4 53 535 700 70 7 814 60 77 929s

130082 138 89 205 83 324 421 540s 604 702s 70 806 937s 96 131115 84 344s 54 450s 620 86 713 59 74 913 15 132062 70 95 243 743 822s 919 75 133126 54 361 522 30 7 617 31 720s 77 811s 905 75 134107 13 35 87 318 57 564 609 821 96 931s 60s 135073 86 182s 336 41 572 615 85 752 93s 136305 14s 51 56s 466 543 712 73 823s 913 74 137040 44s 233s 74 373s 720 875 138034s 103 16 74 215 23 59 75 396 400 24 36s 42s 683 702s 16s 86s 904 27 139260 394 451 63s 97s 569 644 810 939 90

140006 264 332 92s 627 60 909 59 67. 141847s 69 602 915 17s 81. 142273 375s 91 416 65s 576s 657 801 27 906. 143065 164s 253s 394s 551 687 876 967 95s. 144099 522 612 992. 145093s 136 43s 70s 81 414s 50 90 521 665 736 84s 87 813 82 963. 146156 77 423 97 537 91 782 92 834 57 99 85s. 147033s 237s 46 303 64 577. 148150 214 382 477 691 705 80 806 54s. 149125s 55 711 16 17 889 919.

150004s 24 269 524s 726s 867 909 56s 65s 151023 81 212 37 87s 329 443 63 590s 644 737 57 849 51s 935. 152091 400 36s 43 77 502 624 734 79 871s 73s. 153115s 87 284 472 510 664 72 705 855 72 994. 154023 60 100s 29s 201 25 62s 364 73s 614 40 53s 762s 953s. 155044 192 253 385s 451 91 643 94 857 962s. 156104 241 72 471 516 777 97 812 82 93 901s 26. 157053 187 353 485 792 882s 927. 158012 160 270 305 552 755 63s 924s 62. 159077 181 284 322 66 597 737 905s 71.

160052 371 546s 72 80 3 618 19 73 910 161043s 312 94 569s 623s 726s 162157s 351s 545s 643 736 853s 63 163032 137 365s 93 691 903s 51 164032s 505 604 51 720 847

165021s 100 3 216 505 616 992 166132 42 76s 94s 406 653 71 880s 963 167132 274 482s 564 678 82 872 941s 168046 254 723s 61 871s 900 169020s 122s 243 46 81s 170012 72 359 410 96 554 758 875 949s 171057s 87s 919s 92 172109s 23 50 381 616 45 92 835 966s 173153 345 492 550s 606 757 921s 29s 55 174033 79 199 304 53 438 81 585 548 175211 494s 606s 66 95 711 851s 72 901s.

176007 15 206s 31

90 452s 580 732 45 843 920 177026 167s 383 407s 20 515 56 756 921 41 96 178113 93s 271 360 554 677 823 944s 97 179000 287 433 500 607s 26 856s 57s 915s

180020 164s 169 393 415 46 90 625 797 885 181171 206 76 403s 46 86 630 95 984 182161 644 76 777 91 826 183017 45 57 109 44s 332 83 440 516 695 704s 11 26 59 912 96 184012 24 142 219 307 73 660s 899s 185033 146 86 95s 241s 355 76 664s 790 933 186003 81 135 23 93s 211 386 462 9[]506s 26 754 901 187051s 56 205s 13 46s 346s 535 663 64 188126s 95 213 323s 65s 427s 60 617 26s 54s 61 861 92 189173 301 696 776s 89s 93 930

190277 305s 493 707 76 847s 59s 909 77 191244 557s 89 632 751 77 192095s 279 322s 459 532s 55 703s 58 86 96 841 69s 193145s 256 581 633 72s 734 90 836 979s 194006s 223s 347 94 547 614 789 863

קלאנג-קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16

היינט און פאלג. טעג! מייסטערווערק פון רעזשיסער FR. BORZAK א. ג.
„פראמענאדע פון ליבע"
אין די הויפטראלען: POWELS, RUBY KEELER
עס נעהמען אנטייל איבער 250 טענצערינס
אויסערן פראגראם: אקטואליטעטען און P. A. T.
היינט און פאלג. טעג

צו דער מאנדאט-קאמיסיע פון פעלקערבונד

האבען די רעוויזיאניסטען געשיקט א נייע פעטיציע

לאנדאן (יט"א) די יט"א האט בעקומען פאלגענדע מיטטיילונג פון דער נ.צ.א.-לייטונג: די נשיאות פון דער נייער ציוניסטישער ארגא-ניזאציע האט איבערגעגעבען דעם פארזיצער פון דער פערמאנענטער מאנדאט - קאמיסיע פון פעלקער - בונד א פעטיציע, וואס שטעלט פעסט און בעגרינדעט אויפסנייע אויף א ברייטען אופן, אז דער אמת'ער ענדציל פון דער באלפור-דעק-לאראציע און פון מאנדאט איז די שאפונג פון א יודישער מלוכה אין א"י אויף ביידע זייטען פון ירדן.

אין דער נייער פעטיציע ווערט ווידעראמאל אנגעוויזען דערויף, אז די מאנדאט - קאמיסיע האט נישט געהאט קיין רעכט אפריארי אפצו-ווארפען אויף דער 26-טער און 28-טער סעסיע די פריהערדיגע צוויי פעטיציעס, אנגעגעבען דורך ד"ר וויינשאל אין נאמען פון די א"י-רע-וויזיאניסטען, מיטן מאטיוו, אז זיי זענען „נישט פעראייגבאר מיטן מאנדאט". די מאנדאט - קא-מיסיע האט קיין רעכט נישט געהאט, ראשית, ווייל די אראבישע פעטיציעס, וואס זענען אויס-דריקליך געווענדעט געגען מאנדאט, ווערען דורך דער קאמיסיע יא בעהאנדעלט מעריטא-ריש פונקט נאך פונקט, און צווייטענס, ווייל פעטיציעס, וואס זענען געריכטעט אויסדריק-ליך געגען מאנדאט, וואלטען טאקע דורך דער מאנדאט - קאמיסיע געמעגט נישט בעהאנדעלט ווערען, אבער די רעוויזיאניסטישע פעטיציעס זענען נישט געווענדעט געגען מאנדאט, נאר זיי גיבען א בעשטימטען פירוש אויפן מאנדאט, וואס די רעוויזיאניסטען זענען זיינע אנהענגער.

„דער יוד מוז אונשעדליך געמאכט ווערען"...

בערלין (יט"א) דער צענטראל - ארגאן פון די ס. א. „דער ס. א.-מאן" פערעפענטליכט אין לעצטען נומער 4 א פאגראם-ארטיקעל איבער דער יודען-פראגע. שאצענ-דיג, אז דער יודישער קאפיטאל אין דייטשלאנד בע-טרעפט נאך 20 מיליארד מארק. מיינט די צייטונג, אז „מיטן בלויזן פטור ווערען פון די יודען פון דייטש-לאנד איז נאך די יודען-פראגע נישט געלעזט".

מיר וואלטען — שרייבט די צייטונג — זעהר שלעכט געהאט געלעזט די יודען-פראגע, ווען מיר זאלען בלויז די אין דייטשלאנד לעבענדע יודען אויסווייזען, פדי זיי זאלען האבען געלעגענהייט אין אויסלאנד אנצופא-לען אויף אונז, ווי דאס האט געוויזען דער שפאנישער בייש‍פיל. דער יוד מוז פאר אונזער פאלק געמאכט ווערען אונשעדליך.

עס איז דערווייל נאך נישט אקטועל, אויף וועלכען וועג דאס זאל געשעהען: צי מיר זאלען פאר די יודען שאפען א קאנצענטראציאנס - קאלאניע, צי מיר זאלען זיי שיקען קיין מאסקווע אדער זיי ארויף עקספעדירען צו דער לבנה. עס איז אבער העכסט אקטועל, אז יעדער פאלקס-גענאסע זאל ווערען לגבי די יודען ווידערשטאנד-פעהיג. ערשט דעמאלט וועלען מיר האבען איינגעהאלב פון אונזערע גרעניצען געלעזט די יודען-פראגע, ווען דער יוד וועט זיין איזאלירט, ווען דער יוד וועט קענען מאכען געשעפטען בלויז מיט יודען, ווען דער יוד וועט פאר זיינע רייד אין ערגעץ נישט געפינען קיין ווילינ אויער.

דייטשלאנד פערדאפעלט איהר ארמעע אין פרידענס-צייט

אין פערלויף פון אייניגע שעה'ן האט דאס נאציאנאל - סאציאליסטישע רעזשים אנגענומען צוויי בעשלוסען, וואס יעדע בעזונדער איז גע-ווען מסוגל ארויסצורופען א סענסאציע.

מיטאג צייט האט מען זיך דערוואוסט, אז די דייטשע רעגירונג האט מיטגעטיילט דער פראנ-צויזישער רעגירונג, אז זי גיט ארויס א פערבאט ארויסצופיהרען געוועהר קיין שפאניען און אז די דאזיגע פעראררדנונג טרעט שוין אריין אין קראפט. דער דאזיגער פערבאט איז ווען מען נעהמט אין אכט די אנטי-שפאנישע קאמפאניע פון דער דייטשער פרעסע, געקומען גאנץ אונ-ערווארטעט און האט געמאכט דעם איינדרוק, ווי א שלום-רוף. אין די אוונד - שעה'ן פון דעם-זעלבען טאג איז אבער באלד געקומען די צווי-טע באמבע, אין נעמליך די ידיעה, אז דער מי-ליטער - דינסט אין דייטשלאנד ווערט פערלענ-גערט פון איין יאהר אויף צוויי יאהר. די דאזי-גע צווייטע סענסאציע האט זעלבסטפערשטענד-ליך א פיל ערנסטערע בעדייטונג ווי די ערשטע וועלכע איז ווי עס זעהט אויס געמאכט געווא-רען נאר מיטן ציל צו פערזיסען די צווייטע באמ-בע, מיט וועלכער דאס היטלער דייטשלאנד האט מזכה געווען די וועלט.

דאס אננעהמען דעם פראנצויזישען פאר - שלאג ארויסגעגעבען א פערבאט וועגען געוועהר ליפערונגען פאר דעם שפאנישען בירגער - קריג, האט אהן שום ספק נאר א מאראלישע בעדיי-טונג, ווייל פראקטיש קען מען זיין זיכער, אז דאס פערזעהען די שפאנישע פאשיסטען מיט געוועהר וועט אויך ווייטער פארקומען, אפשר נישט אין אזא אפענער פארם אבער יעדענפאלס נישט ווייניגער אינטענסיוו.

די העצע געגען ראטען - פערבאנד, וואס איז די לעצטע צייט געפיהרט געווארען אין דער דייטשער פרעסע, און וועלכע האט זיך נאך איצט נישט אפגעשטעלט, האט אלזא געהאט דעם ציל נישט אזוי ווייט ארויסצורופען נייע שפאנישע קאנפליקטען, ווי גיכער צו שאפען דעם תירוץ פאר דער פערלענגערונג פון מילי-טער - דינסט אויף נאך א יאהר און דערמיט אוי-סערגעוועהנליך דעם בעשטאנד פון דער ארמעע אין פרידענס - צייט. דאס געזעץ וועגען מיליטער דינסט, וואס איז אין דייטשלאנד פערעפענט-ליכט געווארען אין מאי 1935 האט נישט פעסט-געשטעלט די לענג פון דינסט און די פראגע איז געבליבען אפען. שוין מיט א לענגערער צייט צוריק האט דער דייטשער קריגס - מיניסטער ערקלערט, אז די פראגע פון רעגולירען דעם מיליטער - דינסט און בכלל צי דער דינסט זאל פערלענגערט ווערען איז אפהענגיג פון היט-לערן. איצט איז דעם דייטשען פאלק אנגעווא-רפען געווארען דער צוויי - יעהריגער מיליטער-דינסט, דערביי פעררופט מען זיך אויף א צבוע-קישען אופן אויף די בעוואפנונגען פון ראטען-פערבאנד, וואס טראגן כלומרשט א אנגרייפערי-שען כאראקטער, נישט נעהמענדיג דערביי אין אכט, אז דערווייל עקזיסטירט בכלל נישט קיין דייטש-רוסישע גרעניץ.

ביז איצט איז די דייטשע ארמעע בעשטאנען פון 6,50,000 מאן, דערפון זענען 250,000 מאן גע-ווען פראפעסיאנעלע סאלדאטען. דורך דער פער-לענגערונג פון מיליטער דינסט, בלייבען 400,000 מאן א יאהר לענגער אין דער דינסט, אזוי ארום וועט די דייטשע ארמעע אין פרידענס-צייט בע-שטעהען פון 1,050,000 מאן. די דייטשע איבער-געוויכט אין סאלדאטען ווערט דערמיט אויסער-געוועהנליך מעהר פערשטארקט. ווען מען זאל צו דעם צוויי-יעהריגען מיליטער-דינסט צורע-כענען נאך דעם איין-יעהריגען ארבייטס-דינסט פליכט, בעת וועלכען ס'שטייט אויך אין פאדער-גרונד די מיליטערישע אויסבילדונג קען מען דרייסט זאגען, אז אין דער צוקונפט וועט יע-דער דייטשער סאלדאט אין דער ווירקליכקייט זיין א פראפעסיאנעלער סאלדאט, ווייל גאנצע דריי יאהר וועט ער שטעהען אונטערן געוועהר.

די נאציאנאל - סאציאליסטישע פארטיי קא-רעספאנדענץ גיט צו צום דעקרעט א צבוע'קי-שען קאמענטאר, אין וועלכען עס ווערט גע-זאגט:

בעת אין בערלין זענען פארגעקומען די גרוי-סע אלימפיאדע פייערליכקייטען און דייטשלאנד האט געהאט דאס גליק צו בעווייזען פאר איה-רע געסט די רוה און ארדנונג, וואס עס הערשט אין איצטיגען דייטשלאנד, ציטערט די וועלט כמעט איבעראל פון דיזם שרעק פון בלוטיגע בירגער-קריג און ווילדע ווירטשאפטליכע קאמפען. א קליינע אינטערנאציאנאלע גרופע פון העצער, וואס שטעהען אין דינסט פון זייע-רע רוסישע חברים בעאיינפלוסען די וועלט און בעמיהען זיך אריינצוווארפען די וועלט אין כאאס פון א קאמוניסטישער קאטאסטראפע. די בעוואפענונגען, וואס זאלען געבען דעם באל-שעוויסטישען מיליטאריזם די מעגליכקייט צו ערפילען די דאזיגע אויפגאבע זענען געוואלדיג. דער נאציאנאל - סאציאליזם האט דייטשלאנד זייט דריי יאהר בעפרייט פון די אינערליכע שטורם - אנגריפען פון די באלשעוויסטישע אונטערצינדער און מערדער. אין א רעוואלוציע מיט ביישפיללאזער דיסציפלין און ארדנונג האט די נאציאנאל - סאציאליסטישע פארטיי געשאנ-קען דייטשלאנד די וואוילטאטען פון סאציאלען שלום און אזוי ארום געשאפען די יסודות פון א שטייגענדע ווירטשאפטליכע פראספעריטע. בעת אין איצטיגען מאמענט ווערט שפאניען, צוליב דעם מארקסיסטישען טעראר פערוואנדעלט אין א מדבר, פערווירקליכט דאס נאציאנאל-סאציא-ליסטישע דייטשלאנד דעם ווידעראויפבוי פון דער דייטשער ווירטשאפט".

די דאזיגע ערקלערונג ענטשפרעכט פולשטענ-דיג דער פרעסע - קאמפאניע פון די לעצטע טעג. זי מישט צונויף די שפאנישע געשעהענישען מיט דעם באלשעוויסטישען רעזשים און בע-מיהט זיך אויפצושטעלען א נישט עקזיסטירענ-דע סכנה פארן דריטען רייך, בכדי צו האבען א תירוץ פאר דער פערשטארקטער מיליטארי-זירונג פון לאנד. דאס איז דאס אלטע היטלער-סיסטעם פארצושטעלען פאר דער וועלט, דאס נאצי - דייטשלאנד אלס דער פיהרער פון דער ארדנונג געגען ראטען - פערבאנד, בכדי אזוי ארום צו אפעלירען צום קלאסען אינסטינקט פון בירגערטום.

Dr.
Wołkowyski
ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02
ספעצ. פאר טריפער, סיפילים און הויט-קראנקה.
בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
נעמט אן פון 8—11 בייטאג און 4—9 אווענט
צוריקגעקעהרט.

וואשינגטאנער אנטיסעמיט

באריהמט זיך, אז ער וועט מאכען דעם ערשטען פאגראם אויף אמעריקאנער יודען אין סעפטעמבער

(א בריף פון אמעריקא)

אין דער הויפט - שטאט פון די פעראייניגטע שטאטען, אין וואשינגטאן איז דא אנ'אנטיסע-מיטישע צענטראלע, וואס נישט נאר פערסמיט די לופט מיט געשריבענע העצעס געגען יו-דען, נאר איהרע פיהרער בעריהמען זיך אפען, אז זיי גרייטען צו דעם ערשטען פאגראם אויף יודען אין אמעריקא און אז דער פאגראם וועט פארקומען טאקע גאר אין גיכען, אין מאנאט סעפטעמבער, אט די סענסאציאנעלע מיטטיי-לונג ווערט פערעפענטליכט אין דעם לעצטען נומער פון ניו-יארקער ראדיקאלען זשורנאל „ניו מעסעס", וואס איז אקארשט ערשינען.

דער פאגראם ארגאניזאטאר האט געזאגט א פארשטעהער פון דעם זשורנאל אז ער האט שוין גרייט דאס געוועהר און די כוליגאנעס וועל-כע וועלען דעם פאגראם אויספירען. דער נאמען פון אמעריקאנער קרושעוואן איז דזשעימס טרו א געוועזענער צייטונגס - מאן, וועלכער איז די לעצטע יאהרען געווארען א פערקאכטער אנטי-סעמיט און פערשפרייט איבערן גאנצען לאנד א גיפטיגע אגיטאציע געגען די יודען, ער איז דער הויפט פון דער „דזשעימס טרו אסאסי-איישאן" און „אמעריקע פוירסט, אינקארפא-רייטער", צוויי ארגאניזאציעס, וואס האבען זיך געשטעלט די אויפגאבע דורכצופיהרען שחי-טות אויף יודען אין אמעריקע.

דזשעימס טרו האט זיך געשפילט מיט א רע-וואלווער אין האנד ווען ער האט גערעדט מיטן פארשטעהער פון די „ניו מעסעס". ער האט א-פען אויסגעלייגט זיינע פלענער. „מיר גרייטען זיך אויף סעפטעמבער" — האט ער געזאגט,— „מיר וועלען נישט ארויסטרייבען די יודען פון דאנען, נאר מיר וועלען זיי דא בעגראבען".

טרו האט אומאפיציעלע פערבינדונגען מיט פראמינענטע מענשען אין דער וועלט פון פא-ליטיק און האנדעל. זיינע שריפטען ווערען פו-נאנדערגעשיקט צו א סך פאטריאטישע ארגא-ניזאציעס אין דער מיטעל - וועסט, אין ניו ענג-לאנד און אויך אין ניו יארק. ער איז איינער פון די פערברענטסטע אנטיסעמיטישע פיהרער און ער איז א מין פערמיטלער צווישען די פער-שידענע יודען - פיינדליכע ארגאניזאציעס אין אמעריקע.

דעם אמת געזאגט, מאכט טרו נישט דעם איינ-דרוק פון זעהר א קלארען מענשען. און צייטענ-וייז דוכט זיך אויס, אז מען האט צו טון מיט א ווילדען מאניאק, וואס האט זיך אנגעזעצט אויף יודען. דאס שוואכט אבער נישט אפ די ערנסט-קייט פון זיין פערברעכערישער טעטיגקייט, ווייל שוין נישט איינמאל האבען אזעלכע מא-ניאקעס און צעדרעהטע קעפ געקראגען אנ'איינ-פלוס איבער אומבעוואוסטזיניגע עלעמענטען.

טרו האט זיך בעריהמט, אז ער האט אליין צוגעטראכט א ספעציעלען מין מעסער צו קוי-לענגע יודען, דער מעסער איז געמאכט פון האלץ און זעהט אויס ווי די גרויסע יאטקע - מעסערס, אט מיט די מעסערס זאגט טרו, וועט מען „דורכ שטעכען יודישע בייכער", און ער רופט זיי „קאיק-קילערס". אט אויף דעם אינסטרומענט האט ער שוין ארויסגענומען א פאטענט פון דעם פאטענטען-ביורא אין וואשינגטאן, און דער נו-מער איז 2,026,077. ער שטאלצירט מיט דער ער-פינדונג.

אויף זיין שרייב-טיש ליגען צוויי אזעלכע מע סערס, און זיין ווייב דערצעהלט, אז ער האט א ספעציעלען איידעלען סארט מעסער פאר פרוי-ען, כדי זיי זאלען קענען לייכט שפאלטען א נע-גערישען קאפ.

א חוץ מעסערס גרייט ער שוין צו אויך רע-וואלווערען פארן סעפטעמבער פאגראם. ער האט זיך געשטעלט אין פערבינדונג מיט א געוועהר געשעפט וואו מען וועט פערקויפען רעוואלווע-רען צו יעדען איינעם וואס ער וועט רעקאמענ-דירען, ער זאגט, אז ער קויפט יעדען יאהר פאר 12 טויזענד דאלאר ביקסען און רעוואלווערען אין יענעם געשעפט, און אז מיט זיין רעקאמענ-דאציע איז גענוג צו קענען קויפען א רעוואלווער אהן א פאליצי-דערלויבניש.

די מעשה וועגען פאגראם און די רעוואלווע-רען דארף מען איהם גלויבען אויפןווארט, א-בער, אז דער מענש ארבייט טאג און נאכט צו העצען געגען יודען, דאס איז שוין לאנג בע-קאנט. רעוורענד בוירקהעם האט אין זיין סער-יע ארטיקלען וועגען אנטיסעמיטישע ארגאני-זאציעס, דערמאהנט זיין נאמען און אנגעוויזען, אז טרו איז איינער פון די פערביסענסטע און געפעהרליכסטע אנטיסעמיטען.

פארטער נאילס, דער פארשטעהער פון די „ניו מעסעס", וועמען טרו האט דערצעהלט וועגען דעם געפלאנעוועטען פאגראם, גיט אויך איבער, אז מען קריגט א צוטריט צו טרום צענ-טראלע, ווען מען זאגט, אז מען קומט פון דער רעפובליקאנישער הויפט- קוואַרטיר. א רעפובלי-קאנער איז ביי איהם אנ'אנגעליגטער פערשוין, ער איז איהם מכבד מיט א פעקעל בראשורען, וועלכע זענען בעטיטעלט: „דער קאמוניסטישער דזשודיל" (אנשטאט ניו דיל), „בלייבט טריי, דייטש-אמעריקאנער", „נאציזם בעגרינדעט אויף קריסטענטום" און ער איז אויך דער פערשפריי-טער אין אמעריקע פון זשורנאל פון די ענגלי-שע פאשיסטען.

די רעפובליקאנער לייקענען, אז זיי האבען וועלכע עס איז שייכות מיט דעם אנטיסעמיטי-שען העצער און עס איז נישטא קיין בעווייז, אז די רעפובליקאנער פארטיי האט וואס עס איז צו טון מיט די וואשינגטאנער היטלעריסטען, און מען קאן נישט ארייסקומען מיט קיין בע-שולדיגונג אויף דער רעפובליקאנער פארטיי. דער פארשטעהער פון די „ניו מעסעס" האלט זיך אבער ביי זיינס, אז אונאפיציעל נוצען אויס די רעפובליקאנער טרום אנטיסעמיטישע שריפ-טען אין זייער קאמפאניע געגען רוזוועלט און דעם „נייעם דיל".

דזשעימס טרו פראפאגאנדירט פאר דער דערוועהלונג פון רעפובליקאנער פרעזידענט - קאנדידאט אלפרעד מ. לענדאן און אין זיין ווא-כענשריפט „אינדאסטריעל קאנטראל רע - פארטס" רופט ער צו דערוועהלען לענדאנען און צו בעקעמפען די יודיש - קאמוניסטישע אדמי-ניסטראציע פון רוזוועלט און פראנקפורטער.

אין וואשינגטאן איז אויך דא א קערפערשאפט וואס רופט זיך „אן אמעריקען קאאלישאן" און וואס איז א פעראייניגונג פון 125 פאטריאטישע ארגאניזאציעס. דער סעקרעטאר פון דער קער-פערשאפט פרוי וויליאם שערמאן וואקער, איז זעהר טעטיג צווישען די רעפובליקאנער און זי האט שטארק געלויבט טרום ארבייט. זי העלפט פערשפרייטען טרום „ליטעראטור" צווישען ברייטע קרייזען.

רעווערענד סמיטה זיינער א סימפאטיקער זאגט, אז ער איז נישט קיין אנטיסעמיט, נאר אז לויט זיין אפשאצונג זענען פערהאן אין די פעראייניגטע שטאטען 25 מיליאן אנטיסעמיטען.

די „ניו מעסעס" דערציילט ווייטער, אז דזשעימס טרו ארגאנאיזירט אנ'ארגאניזאציע פון טעראריסטען אונטערן נאמען „די ריטער פון דער ווייסער קאמעליע", וועלכע גרייטען זיך צו טון זייער ארבייט ביינאכט, פונקט ווי די קו-קלוקס-קלעניקעס און שווארצע לעגיאנערען. טרו זאגט אפען, אז ער איז דער הויפט-פערמיט-לער צווישען אלע אנטיסעמיטישע ארגאניזא-ציעס, זיינע בעשולדיגונגען געגען יודען זענען, אז יודען בעצאהלען נעגערס צו פערגוואלדיגען ווייסע מיידלעך: אז יודען האבען ארויסגערופען דעם וועלט-קריג און דעם קריזיס; אז יודען הא-בען אויסגעטראכט קאמוניזם, דעם „נייעם דיל"; אז רוזוועלט הייסט גאר ראזענפעלד און ער שטיצט זיך אין זיין פראפאגאנדע אויף די טרוי-עריג - בעריהמטע „פראטאקאלען פון די זקני ציון".

דאס איז אלץ, וואס ווערט דערציילט אין ערשטען ארטיקעל אין די „ניו מעסעס". די פאקטען זענען שוין אפגעשיקט געווארען צום הויפט פון דער וואשינגטאנער פאליציי, צו פרע-זידענט רוזוועלט און צו אנדערע הויכע בעאמ-טע אין וואשינגטאן, מיטן פערלאנג צו אונטער-זוכען ד. טרום פערברעכערישע טעטיגקייט.

ש. זאק.

די פּרעזידענטען-וואַהלען

אין די פֿעראייניגטע שטאַטן

אַמעריקאַנער וואַהלן און וואַהל-זיטן, די „קאַנווענשאַנס“, די פּאַרטייען און די פּרעזידענטשאַפטס-קאַנדידאַטען

פֿון ישעיה אוגער

7. רעפּובליקאַנער און דעמאָקראַטען

דאָס צוויי-פּאַרטיי-סיסטעם איז אפשר אַ נאַציאָנאַלע אייגנטימליכקייט פֿון די אַנגלאָ-זאַקסישע פֿעלקער, די ענגלענדער און אַמעריקאַנער. דאָס איז אפשר אַ סימן, אַז בנוגע די יסודותדיגע, עיקר-דיגע פֿראַגען פֿון מלוכה-לעבען, האָבען אַלעמאָל געהערשט אַ געוויסער הסכם און אחדות, אַ געוויסע אייניגקייט פֿון מיינונג און איבערצייגונג צווישען די בירגער פֿון די אַנגלאָ-זאַקסישע מלוכות. זיי האָבען נישט נויטיג געהאַט זיך צו גרופּירען און פֿונאַנדערפֿאַלען אין כּתות און פּאַרטייען, צו צושטערען דורכדעם די אינערליכע נאַציאָנאַלע פֿעסטקייט און קאָנסאָלידירטקייט, ווייל אין תּוך-פֿראַגען זענען זיי געווען אייניג צווישען זיך און נישט געהאַט אַרום וואָס צו שטרייטען און צו קעמפֿען. זיי האָבען נישט געהאַט די איינצעלנע גרופּעס און שיכטען פֿון דער בעפֿעלקערונג, קיין בעזונדערע „אמתן“ און „תּורות“, קיין סעפּאַראַטע „אידעאָלאָגיעס“ און „וועלט-אַנשויאונגען“, וואָס זיי זאָלען דאַרפֿען פֿערטיידיגען „מיט פֿייער און שווערד“; באַטירליך, רעדען מיר דאָ בלויז, ווי מיר האָבען שוין פֿריהער בעמערקט, וועגען די גרונד-פֿראַגען פֿון מלוכה-לעבען. אויף'ן רעליגיעזען געביט, למשל, איז דער סעפּאַראַטיזם און די סעקטירעריי געווען זעהר גרויס. אויך אין פּאָליטישער הינזיכט, פֿערשטעהט זיך, האָט נישט אַלעמאָל געהערשט אַזאַ אידעאַלע סאָלידאַרישקייט; עס זענען געווען „אַנדערש-דענקענדע“ און רעוואָלוציאָנערען, און עס זענען פֿאָרגעקומען רעוואָלוציעס, ווי מ'ווייסט — אָבער דאָס זענען אויסנאַהמען.

מדאַר'ף אַלזאָ רעכענען, אַז דאָס סיסטעם פֿון אַ צוויי-פּאַרטייען-הערשאַפֿט איז אַ כאַראַקטעריסטישע אייגענטימליכקייט פֿון דער אַנגלאָ-זאַקסישער ראַסע. ביי אַנדערע פֿעלקער האָט מען עס נישט געזעהען ביז אַהער. אין ענגלאַנד האָבען אין משך פֿון איניגע הונדערט יאָהר אויסשליסליך צוויי פּאַרטייען געבעל-הבית'עוועט: די קאָנסערוואַטיווע און די ליבעראַלען, אָדער די „טאָריס“ און די „ווהיגס“ ווי מען פֿלעגט זיי רופֿען פֿריהער און ווי מ'רופֿט זיי נאָך היינט צום טייל אין דער ענגלישער פּובליציסטיק. אַמאָל פֿלעגט די און אַמאָל פֿלעגט די אַנדערע פּאַרטיי האַלטען דעם רודער פֿון דער מלוכה אין דער האַנד. אַזוי איז עס געגאַנגען כּסדר און כּשורה, אָהן שום רייבונגען און רייסענישען, אָהן שוין בעזונדערען „קאַמף פֿאַר דער מאַכט“. אַ דריטע פּאַרטיי, די לייבאָריסטען — די ענגלישע סאָציאַליסטען כּביכול — זענען אויסגעוואַקסען ערשט אין אונזער צייט, פֿאַר אונזערע אויגען; זיי האָבען שוין אפילו רעגירט אויך (מאַקדאָנאַלדס סאָציאַליסטישער קאַבינעט), אָבער זיי האָבען נישט דעם פּאָליטישען כּח, וואָס די „אַלטע“ פּאַרטייען און קודם-כּל — פֿעהלט זיי די טראַדיציע.

דאָס זעלביגע איז אויך אין אַמעריקאַ, אין די פֿעראייניגטע שטאַטען. אויך דאָ האָבען אַלע מאָל געבעל-הבית'עוועט בלויז צוויי פּאַרטייען — די צוויי „היסטאָרישע“ פּאַרטייען: די דעמאָקראַטען און די רעפּובליקאַנער. אמת, אין אַמעריקאַ האָבען קיינמאָל נישט געפֿעהלט קיין פֿערשידענע קלענערע און גרעסערע פּאַרטייעלעך, וואָס „מאַכען מוטנע דאָס וואַסער“, נישט מעהר; אָבער דאָס רוב פֿערשווינדען זיי פֿון דער אויבערפֿלאַך תּיכף נאָך זייער געבוירען ווערען, אָדער זיי גיסען זיך אַריבער אין איינער פֿון די צוויי גרויסע פֿיהרענדע פּאָליטישע פּאַרטייען און ווערען דאָרט בטל ומבוטל. אַזוי געהט דער פּראָצעס רעגעלמעסיג.

פֿון זיינט די ערשטע 13 „פֿעראייניגטע“ שטאַטען זענען געוואָרען אומאָפּהענגיג פֿון ענגלאַנד אין יאָהר 1776, אָדער ריכטיגער — פֿון זיינט עס איז געשאַפֿען געוואָרען די אַמעריקאַנער קאָנסטיטוציע פֿון 1787, האָבען כּסדר געפֿיהרט צווישען זיך אַ פֿערביטערטען קאַמף צוויי ריכטונגען, וועלכע האָבען זיך שפּעטער אויסגעקריסטאַליזירט אין די צוויי הויפּט-פּאַרטייען: דעמאָקראַטען און רעפּובליקאַנער. דאָס זענען געווען די אַזוי-גערופֿענע פֿעדעראַליסטען וואָס זייער ציל איז געווען צו שאַפֿען אַ שטאַרקע צענטראַלער מאַכט און צו אונטערוואַרפֿען די איינצעלנע שטאַטען דער אויטאָריטעט פֿון דער דאָזיגער מאַכט און פֿון די אַלגעמיינע לאַנד-געזעצען, און די געגנער זייערע, די דעצענטראַליסטען, וועלכע האָבען געשטרעבט דווקא ווי ווייט מעגליך צו בעגרעניצען די צענטראַלע מאַכט און וואָס מעהר צו פֿערברייטערן די רעכט פֿון די איינצעלנע שטאַטען. מיט די דאָזיגע שטרייטיגקייטען איז ענג פֿערבונדען געווען די פֿראַגע וועגען דער נעגער-שקלאַפֿעריי — איינס פֿון די שווערסטע סאָציאַל-עקאָנאָמישע פּראָבלעמען פֿון דער יונגער רעפּובליק. אַרום וועלכען עס האָט זיך געפֿיהרט אַ פֿערביסענער קאַמף צעהנדליגער יאָהרען נאָכאַנאַנד. די פֿעדעראַליסטען זענען געווען געגען דער שקלאַפֿעריי, דער „גרעסטער שאַנדע פֿון יאָהרהונדערט“, זייערע געגנער זענען געווען פֿאַר דער דערהאַלטונג פֿון דער דאָזיגער אומענשליכער פֿאָרם פֿון מענשען-עקספּלואַטאַציע. דער דאָזיגער קאַמף האָט זיך מיט דער צייט אַלץ מעהר צוגעשפּיצט און פֿערשאַרפֿט און שליסליך אין 80 יאָהר אַרום, אין יאָהר 1861, דערפֿיהרט צו אַ בירגער-קריג צווישען די צפֿון- און דרום-שטאַטען. עס האָט געהאַלטען דערביי, אַז די רעפּובליק זאָל זיך צעפֿאַלען אין צוויי בעזונדערע זעלבסטשטענדיגע טיילען. די צפֿון-שטאַטען זענען נעמליך געווען אינדוסטריע-שטאַטען און האָבען בעקעמפֿט די נעגער-שקלאַפֿעריי; די דרום-שטאַטען דאַגעגען זענען אָנגעוויזען געווען אויסשליסליך אויף דער בוימוואָל-קולטור, אויף די בוימוואָל-פּלאַנטאַציעס, און פֿאַר זיי איז די עקספּלואַטאַציע פֿון דער שקלאַפֿען-אַרבייט — מ'האָט די נעגערס נישט געהאַלטען פֿאַר מענשען און זיי בעהאַנדעלט ערגער ווי חיות — געווען איינפֿאַך אַ „לעבענס-פֿראַגע“, די באַזיס פֿון זייער עקאָנאָמישער עקזיסטענץ. אָט צוליב דער שטרייט-פֿראַגע איז עס אַלזאָ געקומען צו דעם בלוטיגען קאָנפֿליקט צווישען צפֿון און דרום. געזיגט האָט שליסליך דער צפֿון, די שקלאַפֿעריי איז אָפּגעשאַפֿט געוואָרען און די פֿעראייניגטע שטאַטען זענען אַרויס פֿון דעם קאָנפֿליקט אומדער-שיטערט און אומגעטיילט.

אָט אויף דעם באָדען פֿון די דאָזיגע שטרייטיגקייטען זענען דאָס אויסגעוואַקסען די צוויי פֿיהרענדע פּאָליטישע פּאַרטייען אין דער היינטיגער „יונייטעד סטייטס“: די דעמאָקראַטען און די רעפּובליקאַנער. עס איז אינטערעסאַנט: די ערשטע דעמאָקראַטען האָבען זיך לכתחילה גערופֿען „רעפּובליקאַנער“, שפּעטער „רעפּובליקאַנער דעמאָקראַטען“ און שליסליך איינפֿאַך „דעמאָקראַטען“. דער בעשעפֿער פֿון דער פּאַרטיי, אָדער ריכטיגער געזאָגט, דער אידעאישער טאַטע פֿון דעמאָקראַטישען „פּראָגראַם“ איז געווען דער דריטער פּרעזידענט טהאָמאַס דזשעפֿערסאָן (1801). דער אָבער, וואָס האָט די דעמאָקראַטען ערשט געמאַכט פֿאַר אַ פּאַרטיי, פֿאַר אַ פּאָליטישען כּח אין היינטיגען זין פֿון וואָרט — דאָס איז געווען דער זיבעטער פּרעזידענט אַנדריו דזשעקסאָן (1828). מיט איהם הויבט זיך אָן אייגענטליך די געשיכטע פֿון דער דאָזיגער פּאַרטיי; ער איז געווען פֿאַקטיש דער ערשטער דעמאָקראַטישער פּרעזידענט. נאָך היינט טיילען זיך די דעמאָקראַטען אין „דזשעפֿערסאָניען דעמאָקראַטס“ און „דזשעקסאָניען דעמאָקראַטס“; די „דזשעפֿערסאָנער“ זענען די „אַריסטאָקראַטען“ פֿון דער פּאַרטיי צו זיי געהערט אויך דער היינטיגער פּרעזידענט רוזוועלט.

די געגנער פֿון די דעמאָקראַטען האָבען זיך בערופֿען „ווהיגס“. אַ חוץ דעם זענען געווען איניגע קלענערע פּאַרטייען, ווי די „ליבערטי“ („פֿרייהייט“) און די „פֿרי סאָיל“ („פֿרייער באָדען“) און אַנדערע, וועלכע האָבען געהערט, אַזוי צו זאָגען, צו דער אָפּאָזיציע. אָט די קליינע פּאַרטייען, וועלכע זענען געווען דאָס רוב געגנער פֿון דער שקלאַפֿעריי, האָבען זיך נאָכדעם פֿעראייניגט און געשאַפֿען די גרויסע רעפּובליקאַנישע פּאַרטיי. דאָס איז געשעהען אין יאָהר 1856.

די דעמאָקראַטען זענען אַלזאָ די עלטערע פּאַרטיי, זיי זענען 108 יאָהר אַלט; די רעפּובליקאַנער — נאָר 80 יאָהר.

די רעפּובליקאַנער האָבען באַלד אין אָנהויב נאָך דער ענטשטעהונג פֿון זייער פּאַרטיי אָנגעהויבען שפּילען די ערשטע פֿידעל אין לאַנד. אין יאָהר 1861 איז אויסגעקליבען געוואָרען אַלס פּרעזידענט דער רעפּובליקאַנישער קאַנדידאַט אייבראַהעם לינקאָלן, איינער פֿון די גרעסטע און פּאָפּולערסטע פּרעזידענטען זייט וואַשינגטאָנען, גרויס אַלס כאַראַקטער און מלוכה-מאַן, וואָס זיין אָנדענקען ווערט נאָך ביז'ן היינטיגען טאָג פֿערעהרט. אונטער זיין פּרעזידענטשאַפֿט איז אויסגעבראָכען דער בירגער-קריג, וועלכען מיר האָבען שוין פֿריהער דערמאָנט. די רעפּובליקאַנער, די געגנער פֿון דער נעגער-שקלאַפֿעריי, האָבען געזיגט. די שקלאַפֿעריי איז אָפּגעשאַפֿט געוואָרען. דער פּרעסטיזש און די מאַכט פֿון די רעפּובליקאַנער איז וואָס ווייטער אַלץ מעהר געשטיגען, זיי זענען געוואָרען די מאַסגעבענדע פֿיהרענדע פּאַרטיי אין לאַנד. זיי האָבען צוגעקריגען מיליאָנען נייע אָנהענגער — די בעפֿרייטע נעגערס, וועלכע האָבען פֿערשטאַרקט זייערע רייהען און אַרום געגעבען אַן איבערוואָג אין פּאָליטישען קאַמף; די דעמאָקראַטען זענען אָפּגערוקט געוואָרען אויף הינטערשטען פּלאַן; אַ חוץ אין די דרום-שטאַטען, וואו זייער איינפֿלוס איז נאָך געווען גרויס, האָבען זיי אין די איבעריגע טיילען פֿון לאַנד קיין ... שפּילענדע ראָל נישט געשפּילט.

אונטער דער הערשאַפֿט פֿון די רעפּובליקאַנער האָט דער גרויס-קאַפּיטאַל אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ; די גרויס-אינדוסטריע, די הויך-פֿינאַנץ און די ... פֿערבונדען געזעלשאַפֿטען זענען געוואָרען אַ מאַכטיגער פּאָליטישער פֿאַקטאָר. זיי האָבען געשיקט אַריינברענגען זייערע לייט אין דער רעגירונג, אויך אין סענאַט און קאָנגרעס (פּאַרלאַמענט); ... אַרום האָבען זיי געהאַט אַ מעגליכקייט אויסצונוצען דעם מלוכה-אַפּאַראַט און די געזעצגעבענדע קערפּערשאַפֿטען פֿאַר זייערע פּריוואַטע אינטערעסען און געשעפֿטען.

דאָס האָט דערפֿיהרט צו אַ דעמאָראַליזאַציע אין עפֿענטליכען לעבען. עס האָט זיך דערהערט דער „בעקאַנטער“ לאָזונג: „בערייכערט זיך, ווער עס קען, ווער עס האָט נאָר גאָט אין האַרצען“. און מ'האָט זיך גענומען בערייכערן, נישט אין קליינבענדיג די מיטלען. עס איז געוואָרען ... אַ וועלט. די קאָרופּציע האָט זיך פֿונאַנדערגעצויגען אויף אַן אומדערהערטען אופֿן. אויף אַזוי ... אַז אונטער דער פּרעזידענטשאַפֿט פֿון גענעראַל גראַנט (1869—77) איז זיין פֿערטרויאונגס- און פּריוואַט-סעקרעטאַר גענעראַל בעבקאָק ... געקלאָגט געוואָרען פֿאַר שווינדלערייען, זיין קריגס-מיניסטער בעלקנאַפּ האָט זיך געמוזט אַנטזאָגען אין דעמיסיע צוליב דעמזעלביגען חטא, דער ... פּרעזידענט שוילער קאָלפֿאַקס האָט זיך ... קאָמפּראָמיטירט דורך זיינע אומעהרליכע ... נאַציעס, צוויי אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדאָרען ... לאָנדאָן האָט מען געמוזט „אָפּרופֿען“ איינעם ... אַנדערען צוליב זייערע אומזויבערע געשעפֿטען ... שליסליך האָט דער פּרעזידענט גראַנט אַליין, ... כער איז פֿערפֿיהרט געוואָרען דורך אַ שווינדלער, זיך אַזוי פֿערשפּעקולירט אויף דער בערזע, אַז ... האָט איהם געמוזט דערקלערען פֿאַר באַנקראָט און בעשטימען אַ קאָנקורס איבער זיין פֿערמעגען.

און דאָס אַלץ, פֿונדעסטוועגען, האָט גאָר ... געשאַדט די רעפּובליקאַנער, וועלכע „רעגירן“ שוין אין די פֿעראייניגטע שטאַטען מיט אַן איבער... רייס פֿון צוויי דעמאָקראַטישע פּרעזידענטשאַפֿטען (גראָווער קליוולענד און וואודראָ ווילסאָן). ... האָבען זיך אַריינגעכאַפּט אין דער מיטען, פֿון ... ביז'ן היינטיגען טאָג. און אַזוי האָבען די רעפּובליקאַנער — די „יונגערע“ פּאַרטיי — געגעבען ... לאַנד ביז היינט 13 פּרעזידענטען. די דעמאָקראַטען אָבער נאָר 9 צוזאַמען מיט'ן איצטיגען פּרעזידענט רוזוועלט.

נאָכ'ן בירגער-קריג, ווען די הויפּט-שטרייט-פֿראַגע וועגען דער שקלאַפֿעריי איז פֿערשוואונדען פֿון דער טאָג-אָרדנונג, זענען אין דעם בעגריף ... אויפֿגעלעבטע לאַנד אַרויפֿגעשוואומען אַ ...

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

די נאַטור-מוטער

כאַראַקטעריסטיק

פֿון פֿישל קאַרנאָווסקי

דורך צוויי זאַכען צייכענען זיך אויס די אַראַבער פֿון גאַנץ ארץ-ישראל און אויך די דאָרפֿס-אַראַבער, די פֿעלאַכען: ערשטענס אינטערעסירט זיי נישט ווי שפּעט עס איז; און צווייטענס ווייסען זיי באמת נישט ווי אַלט זיי זענען. וואָס עס בעטרעפֿט די צייט, ברויכען זיי דעם זייגער אויף כּפּרות. דער קולטור-מענש טיילט איין דעם מעת-לעת און דאָס נאָר טעאָרעטיש, אויף דריי חלקים. אַכט שעה אַרבייט, אַכט שעה גייסטיגע רוה און אַכט שעה פֿיזישע רוה, דאָס הייסט שלאָפֿען. דאַגעגען דער פֿעלאַך טיילט איין דעם מעת-לעת אין צוויי חלקים: טאָג און נאַכט. בייטאָג אַרבייט ער און ביי נאַכט שלאָפֿט ער. די זון איז דער זייגער אין דאָרף, און דווקא אַ גוטער זייגער, וואָס ווערט קיינמאָל נישט קאַליע און מען ברויכט איהם נישט נאָכצוקוקען.

איך בין געווען אַן עדות ביי פֿאָלגענדען פֿאַל: אויף דעם וועג פֿערביי דעם פּרדס, געהען דורך איניגע פֿעלאַכען. געווען איז דאָס מיטאָג-צייט. איינער פֿון זיי בעגריסט אונז און פֿרעגט „קאַדעש סייעה אַלכעט“ כּמה שעה כּעת? ווי שפּעט איז איצט? ענטפֿערט דער מנהל, אַז איצט איז צעהן אַ זייגער. אַ האַלבע שעה שפּעטער געהען זיי צוריק און פֿרעגען נאָך אַמאָל ווי שפּעט עס איז. ענטפֿערט דער מנהל, דער זייגער איז האַלב ניין. איך פֿרעג דעם מנהל, וואָס איז דאָס פֿאַראַ אַרט חוזק צו מאַכען פֿון נאַאיווע פֿעלאַכען? ענטפֿערט ער מיר: נישט זיי ווייסען די צייט, נישט זיי ברויכען די צייט. זיי געהען פֿערביי, דאַרף מען דאָך בעגריסען. מאַכען זיי זיך נאָך אינטעליגענטיש אויך, און פֿרעגען ווי שפּעט עס איז, האָב איך זיי געענטפֿערט אויף זייער אינטעליגענץ. עס איז ודאי, אַ קליינע בעמערקונג צו מאַכען: די אַראַבער רעדען אַרויס אונזער „ש“ ווי אַ „סמך“. צום ביישפּיל „סייעה“ איז שעה. „סנין“ איז שנים אָדער אַראַמעיש „שנין“. „סאַמס“ איז שמש. „מוסה“ איז משה און „סאַלעם עליכום“ איז שלום עליכם.

ווי אַלט ער איז אָדער זי איז. דאָס ווייסען זיי קיינמאָל נישט. עס איז רעכט, אַז זעכצעהן יאָהר און עס איז רעכט פֿינף און פֿערציג יאָהר. קיין ריכטער אין א״י האָט נאָך נישט פֿעסטגעשטעלט אין פּראָטאָקאָל פֿון אַ פּראָצעס דעם עלטער פֿון אַ פֿעלאַך אָדער אַראַבקע.

די אַראַבקעס ווערען געשלעכטליך זעהר פֿריה רייף, און פֿערוועלקען אָבער אויך זעהר שנעל. אין עלטער פֿון זעכצעהן ביז דרייסיג יאָהר, געהט פֿערביי זייער בליהענדסטער וווּנדערליכער פּעריאָד און זייער וווּנדערליכקייט. נאָך דרייסיג זענען זיי שוין ווי פֿערוועלקטע און צוטרעטענע בלומען, וואָס קיין מאַנסביל קוקט זיך אויף זיי נישט אום. דערפֿאַר ווערען זיי שוין ריין מיט עלף-צוועלף יאָהר. דאָס דערקענט מען אין זיי אין דעם ווי אַזוי זיי קוקען אויף אַ מאַנסביל, וואָס אינטערעסירט זיי. מיט זייערע שוואַרצע געפֿאַרבטע אויגען, קוקען זיי אַריין דעם מאַנסביל אין די אויגען אַריין, טיף, לאַכען און אַנטלויפֿען. דאָס הייסט, ווילען ווילט זיך זיי, נאָר מען טאָר נישט. די מאַמע זאָגט מען טאָר נישט, און זייער טראַדיציע פֿערבאָט דאָס. די פּראָצעדור פֿון קאָקעטירען מיט די אויגען חזרן זיי איבער ביי יעדער געלעגענהייט, זיי לאָזען שוין זייער קרבן נישט אָפּ.

די א״י-רעגירונג ערלויבט נישט אַ חתונה בעפֿאַר די אַראַבקע ווערט נישט אַלט קיין זעכצעהן יאָהר. איז דאָ אַן עצה: מען קויפֿט אַ צוועלף-יעהריגע אַראַבקע ביי איהר טאַטען, מען פֿיהרט זי אַוועק אין פּאָליציי מיט צוויי עדות, מען מאַכט אַ פּראָטאָקאָל, אַז דאָס קינד איז אַלט זעכצעהן יאָהר. די עדות שרייבען זיך אונטער. זיי טונקען איין דעם גראָבען פֿינגער אין טינט און דרוקען איהם אָפּ אויפֿ'ן פּראָטאָקאָל. דאַן איז אַלץ כּשר. און דאָס קינד ווערט דאָס פֿינפֿטע אָדער זעקסטע ווייב פֿון רייכען עטליכע און זעכציג יעהריגען אַראַבער.

אין די אַראַבישע חגאות קומען די אַראַבער קיין תּל-אביב, אָרדענען זיך איין אונטער אַ גרויסען בוים און פֿערברענגען אונטער'ן בוים פֿון פֿריה ביז אָוועד. די אַראַבקעס קומען מיט זייערע קינדער. איך האָב מיך צוגעקוקט צו זייער יום-טוב-לעבען און איבערהויפּט צו זייערע פּנים'לעך, ווייל אין תּל-אביב האָבען זיי אויך זייערע צאַלמעס — די שוואַרצע געדיכטע שלייערס, וואָס פֿערדעקען זייער פּנים און פֿערוואַרפֿען איהם אַריבער איבער'ן קאָפּ. קליינע קינדערשע פּנימ'לעך, און דאָס זענען מאַמעס, וועלכע קומען מיט קינדער, און אַליין שפּילען זיי זיך מיט די אַנדערע מאַמעס, אויך אַזעלכע קינדער ווי זיי זענען אַליין, אין עלעמענטאַרע קינדער-שפּילען.

אין סאָציאַלען זין זענען די אַראַבקעס ווי אַר-בייטס-פֿערד: אויסגעאַרבייט און מאָגער. דערפֿאַר טאַקע איז דער אידעאַל פֿון אַ הייס-בלוטיגען אַראַבער אַ יונג פֿעט ווייב, און ווייל דאָס איז צווישען די אַראַבקעס אַ זעלטענהייט, קאָסט טאַקע אַ יונגע פֿעטע אַראַבקע אַ סך טייערער, נאָר ס'איז ווערט.

איצט וויל איך אומקעהרען צו דער הויפּט-מעשה, צו דער „נאַטורמוטער“.

אין אַ שכנות'דיגען פּרדס האָט געאַרבייט אַ אַראַבקע ביי געוועהנליכער, שמוציגער אַרבייט. ווי אַלט זי איז, איז שווער צו זאָגען. עס איז רעכט דרייסיג יאָהר און ס'איז רעכט, אַז זי איז זעכציג יאָהר. עס איז אין חודש פֿעברואַר, די אַרבייט אין פּרדס געהט געשמאַק. מען האַקט אויס די הויכע ווילדע גראָזען, און מען מאַכט די „צלחות“, דאָס הייסט מען גראָבט אַרום דעם בוים אין דער פֿאָרם פֿון אַ גרויסען און טיפֿען טעלער.

אין דעם טעלער גיט מען קונסט-מיסט אַלס הילפֿס-עסען פֿאַר'ן בוים, וועלכער כאַפּט זיך אויף חמשה עשר בשבט און הויבט אָן צו אַרבייטען זעהר שטאַרק. עס איז אַ הייסער טאָג. פֿון דער היץ און פֿון דער אַרבייט ווילט זיך אַ טרונק. דער מנהל שיקט אַרויס די אַראַבקע, וואָס מען ווייס נישט אויב זי איז אַלט דרייסיג יאָהר אָדער זעכציג יאָהר, זי זאָל ברענגען אַ „פּח“ אַ בלעך וואַסער.

ארץ ישראל איז אַ לאַנד פֿון די בעסטע שאַסעען, פֿון אַ רעקאָרדזאַווע צאָהל אויטאָמאָבילען, לויט דעם פּראָצענט פֿון דער בעפֿעלקערונג און אַ געוואַלדיגען פֿערברויך פֿון בענזין און ... וואָס קומט אָן אַלץ אין בלעכען. אָט פֿון די ברויכטע בלעכען, איז אין א״י אַ גאַנצע קולטור ... אַראַבער האָבען גאַנצע ישובים, וואָס בעשטעהען נאָר פֿון בלעך הייזלעך, וועלכע מען מאַכט פֿון פֿערברויכטע בענזין באַנקעס-„פּחים“ אויסער ... פֿערווענדעט מען עס פֿיל אין הייזליכען געבר...

עס געהט אוועק צעהן, צוואַנציג, ... מינוטען, די אַראַבקע איז נישטאָ מיט'ן ... אַ טרונק ווילט זיך דער מנהל איז בייז, אַ ... פֿון אַראַבקע, אָנגעזאָגט איהר זי זאָל באַלד ...

מען ווייס אפילו נישט וואו זי קען געפֿינען ... סער. די מאָטאָרען פֿון די אַרומיגע ברונעמען ... ביי'טע נאָך נישט, אָבער דאָך, זי איז שוין ... לאַנג אַוועק. ביי פֿערציג מינוט האַלט דער ... נישט מעהר אויס און געהט זי זוכען. ער איז ... כּעס, ער וועט איהר שוין אויסגעבען אַ פֿאַר... ער וועט איהר שוין אָנלערנען.

אויפֿ'ן וועג טרעפֿט ער איהר, זי טראָגט ... פֿערטעל פּח וואַסער און זעהט אויס אַ פֿערמאַטערט... וואו ביזטו געווען אַזוי לאַנג? און פֿאַר וואָס ... געבראַכט בלויז אַ פֿערטעל פּח וואַסער? ... ער אַרויסגעדונערט.

די אַראַבקע האָט איהם גאָרנישט געענטפֿערט ... זי האָט איהם אָנגענומען פֿאַר'ן אַרבעל. ... געפֿיהרט פֿון פּרדס און צוגעפֿיהרט צום פּאַרקאַן ... ערשט האָט ער אַלץ פֿערשטאַנען. ער האָט ... אַ בילד און ער האָט זיינע אייגענע אויגען נישט ... גלויבט. ער האָט געזעהען אַ נייגעבוירען ... און אָט די פֿערציג מינוטען האָט זי געבוירען ... קינד אויפֿ'ן ווילדען שטעכעדיגען גראָז, ... מ'אַכט אַליין די גאַנצע אָפּעראַציע, אַליין ... דאָס קינד, אָפּגעריסען מיט די שמוציגע ... קינד פֿון דער פּעמפּאָווינע. נאָך דעם געבוירען ... זי אוועק גאַנץ ווייט זוכען וואַסער, און ... אַ פֿערטעל פּח. אויף מעהר האָט זי קיין ... געהאַט צו טראָגען.

אין ליליפּוטען־לאַנד

פון לעאָ קעניג

אין גיכען וועט פאַרקומען נאָך א וועלט-קאָנגרעס אויב נישט קיין זעהר וויכטיגע און וואַגיגע קאָנפערענץ, וועט עס אָבער זיין איינע פון די טשיקאַוועסטע און אינטערעסאַנטסטע, דוכט זיך, וועלט-קאָנגרעסען) וואָס די מענשהייט האָט ווען עס איז געהאַט.

עס פּראַיעקטירט זיך און עס וועט איינגיכען פאַרקומען א וועלט-קאָנפערענץ פון... ליליפּוטען, פון קאַרליקעס. פאַר וואָס נישט? לעבען זאָל דער צייט-גייסט! אַלע היינטיגע פעלקער, קלאַסען, בעוועגונגען, וויסענשאַפטליכע און עקסצענטרישע קערפּערשאַפטען האָבען אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפערענצען — פאַר וואָס זשע זאָלען עס אויך נישט האָבען די קאַרליקעס, די ליליפּוטען?

וואָס, זייערע נשמות זענען פון ראָזשינקעס?

און מיר וועלען אין גיכען אויך האָבען א וועלט-קאָנגרעס פון די ליליפּוטען פון אַלע לענדער.

דער איניציאַטאָר און פּעררופער פון דער קומענדיגער וועלט - קאָנפערענץ פון ליליפּוטען, דערוויסען מיר זיך פון די צייטונגען, איז איינער א הער יוליוס גאַנט.

דער הער יוליוס גאַנט איז אַליין אויך א קאַרליק, ער איז פערציג צאָהל הויך (אונגעפעהר די לענג פון א נאָרמאַל מענשליכער האַנד) אָבער ווי עס ווייזט זיך איצט אַרויס, רוהט דער מאָדערנער גייסט פון „פירערשאַפט״ אויך אויף די ליליפּוטען — אויף אונזערע קליין-וואוקסיגע ברידער און שוועסטער, פון וועלכע מיר דערוויסען זיך אַמאָל אין א יובל, בעזוכענדיג א צירק.

און אָט דער הער יוליוס גאַנט איז ווייזט אויס א בראַווער מענש; אפשר אויך איינער פון די „געבוירענע פיהרער פון מענשען״, מיט וועלכע אונזערע דורות זענען אַזוי געבענשט.

עס איז נאָך דערווייל שווער און פריהצייטיג פאָראויסצוזאָגען צי דער ה׳ יוליוס גאַנט האָט בדעה, און אויב יאָ, צי ס׳וועט אים געלונגען צוצושטעהן צו דער גלאָררייכער גאַלעריע פון די מאָדערנע דיקטאַטאָרס (ער איז אפשר אי צו גרויס אי צו קליין דערצו). אָבער צי אָט דער פערציג-צאָליגער יוליוס גאַנט — וואָס פאַרא פראַכטפולער שטאָלץ קלינגענדיגער נאָמען דאָס איז פאַר א פיהרער! — וועט אַמאָל בעזוכען היטלערן צי מוסאָליניין אַלס גלייכער, צי ניין, זיכער איז אָבער, אַז ער איז א בראַווער און ענערגישער מענש, און ער וועט זיין פּראָיעקט דורכפיהרען.

אז ער איז אַן ענערגישער און שטאָלצער מענש בעווייזט שוין דער פאַקט אַליין וואָס נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ער האָט לייכט געקענט מאַכען א פיין לעבען איז א צירק מיט זיין פערציג צאָליגען וואוקס, האָט ער זיך גענומען צו ביזנעס, און ער איז דער אייגענטימער פון א רייכען האָטעל אין בודאַפּעשט.

אָוועקצוואַרפען אַזאַ „געהויבענעם טאַלאַנט״ ווי זיינעם, און זיך נעהמען צו ביזנעס, און מאַכען א ערפאָלג אין די ביזנעס — דערצו מוז מען האָבען ענערגיע, זעלבסט-ווירדע און א שטאַרקען ווילען.

און דער הער יוליוס גאַנט זעהט זיך אויס, האָט די אַלע מעלות. און די וועלט-קאָנפערענץ פון זיינע ברידער ליליפּוטען וועט שוין מסתמא פאַרקומען.

וואָס וועט אייגענטליך זיין די אויפגאַבע און ציל פון דער אינטערנאַציאָנאַלער ליליפּוטען-קאָנפערענץ? אנזערע גרויסע צייטונגען ד. ה. די צייטונגען, פון די גרויסוואוקסיגע מענשען שטעהט, ווייזט אויס נישט אָן צו שרייבען א סך וועגען דער געפּלאַנטער ליליפּוטען-וועלט קאָנפערענץ, אָבער פון דעם ביסעל וואָס האָט זיך אריינגעגנב׳עט אין אונזער גרויס-פאָרמאַטיגער פּרעסע, דערוויסען מיר זיך, אַז ערשטענס, האָט דער ה׳ יוליוס גאַנט אין זינען צו גרינדען א ליליפּוטען-קאָלאָניע אין אונגאַרן.

און צווייטענס, האָט ער אויסגערעכענט, אַז עס זענען פאַרהאַן פינף און זעכציג טויזענד (65.000) ליליפּוטען אויף דער וועלט מיט איינציגע סאָציאַלע, עקאָנאָמישע און נאַטירליכע אינטערעסען.

פאַר וואָס זשע זאָלען זיי זיך נישט אָרגאַניזירען און פערטיידיגען זייערע אינטערעסען?

און פאַרוואָס זאָלען זיי נישט גרינדען א אייגענע קאָלאָניע, און נישט זיין אַזוי צוזייט און צושפּרייט איבער דער גרויסער וועלט, וואו קיינער זעהט זיי נישט אַרוים?

דאָס איז לעת עתה אַלעס, וואָס מיר דערוויסען זיך פון אונזערע גרויסע צייטונגען וועגען דער קומענדיגער וועלט-קאָנפערענץ פון די ליליפּוטען.

און דאָס איז „פאַרדאַמט ווייניג״ ווי די דייטשען זאָגען; און נישט גענוג קלאָר.

ה׳ יוליוס גאַנט וויל גרינדען א ליליפּוטען-קאָלאָניע אין אונגאַרן.

פאַר וואָס גאָר עפּעס א קאָלאָניע, און נישט קיין טעריטאָריע, און אפילו נישט קיין ליליפּוטען-מלוכה?

מיט אַלע אונזערע ערפאַהרונגען אין דער גרויסער קאָלאָניאַלער און טעריטאָריאַלער פּאָליטיק, שטעלען מיר זיך פאָר, אַז עס דאַרף גאָר נישט זיין שווער צו געפינען א טעריטאָריע פאַר אַזאַ „נישט-גרויסער„ בעפעלקערונג ווי פינף און זעכציג טויזענד ליליפּוטען?

און פאַר וואָס ווילט זיך אָט דעם ענערגישען, פערציג-צאָליגען יוליוס גאַנט דוקא א ליליפּוטען-קאָלאָניע אין אונגאַרן? איז עס נישט צוליב ריין-אונגאַרישע פּאַטריאָטישע מאָטיוועו און נישט אַזוי צוליב די ליליפּוטען-אינטערעסען בכלל?

פאַר וואָס זאָל אַזאַ ליליפּוטען-מדינה נישט געגרינדעט ווערען אינם נאַצי-דייטשלאַנד, צום ביישפּיל, אָדער אין מוסאָליני׳ס איטאַליען?

אויסער דעם געוואַלדיגען פּרעסטיזש, וואָס די צוויי דיקטאַטאָרס און זייער גרויסע גרויס-קייט, וואָלטען געקראָגען דורך אַזאַ ליליפּוטען קאָלאָניע (צי טעריטאָרי״ע) אין זייערע אימפעריעס, וואָלטען זיי דאָך עקאָנאָמיש אויך א סך געוואונען פון דעם:

שטעלט זיך פאָר וויפיל טוריסטען פון דער גאַנצער וועלט וואָלטען זיך א לאָז געטון קיין נאַצי-לאַנד צו זעהן די ניי-געגרינדעטע ליליפּוטען-מלוכה.

זיי וואָלטען דאָך א סך מעהר הכנסה געהאַט ווי פון די אָלימפּישע שפּילען.

פאַר וואָס זשע ווילט זיך דעם הער יוליוס גאַנט דוקא אַזאַ קאָלאָניע אין אונגאַרן?

אָדער אפשר האָט ער מורא, אַז ער וועט אויסזעהן נישט גענוג „גרויס״ און „וויכטיג״ אי פערגלייך מיט אַזעלכע ריזע ווי היטלער און מוסאָליני זענען?

און פאַרוואָס וויל ער נישט גרינדען זיין קאָלאָניע אין אונזערע דעמאָקראַטישע לענדער? ווייזט ער דערמיט נישט אַרויס געוויסע פּאָליטישע סימפּאַטיעס?

לאָמיר האָפען, אַז דער געפּלאַנטער קאָנגרעס און ליליפּוטען - קאָלאָניע וועלען זיך נישט וועלען בעוואָפענען און נישט אַרויסרופען קיין אינטערנאַציאָנאַלען קריזיס, און נאָך געפעהרליכער מאַכען, ווי ער איז, דעם וועלט-שלום.

און נאָך מעהר ווילט זיך האָפען, אַז אונזער גרויס-וואוקסיגע וועלט-פּרעסע וועט שענקען פיל מעהר אויפמערקזאַמקייט דעם קומענדיגען ליליפּוטען-קאָנגרעס, ווי זי שענקט די אַנדערע גרויסע קאָנגרעסען.

צו דעם קאָנגרעס וואָלטען זיי געדאַרפט שיקען נישט נאָר זייערע בעסטע קאָרעספּאָנדענטען און פאָטאָגראַפער, נאָר די גרויסע רעפּרעזענטאַטיווע סאָציאָלאָגען און פּובליציסטען ביאָלאָגען און אַנטראָפּאָלאָגען פון זייערע לענדער. און אפשר וואָלטען די פערשידענע וויסענשאַפטליכע קערפּערשאַפטען אַליין געשיקט זייערע בעאָבאַכטער צו דעם ליליפּוטן-וועלט קאָנגרעס? זיי וואָלטען, שטעל איך זיך פאָר, דאָרט אַזוי פיל געלערנט וועגען מענשליכען מין בכלל, און וועגען זיך זעלבסט.

ווייל, ווי איך בין חושד, וועלען אויך אויף דער ליליפּוטען - קאָנפערענץ אַרויפשווימען פערשידענע ראַסען-פּראָבלעמען (קען עס זיין אַז צווישען די ליליפּוטען זאָל נישט זיין קיין אַנטיסעמיטיזם און קיין יודען?); עס וועט אויך דאָרט זיין א קאַמף צווישען דעמאָקראַטיע און פאַשיזם.

און אגב, ווען האָליוואוד האָט שכל, וואָלטען זיי צו דער אינטערנאַציאָנאַלער ליליפּוטען קאָנפערענץ געשיקט זייערע בעסטע רעזשיסערען און פאָטאָגראַפען — און דאָרט געמאַכט א פילם אינם „ליליפּוטען-לאַנד״. וואָס וואָלט אפשר איבערגעשטיגען סוויפט׳ס „גאַליווערס נסיעות״.

—*X*—

די גאונים פון בבל

(סקיצע, ווי אזוי יודען האבען זיך איינגעאָרדענט אהן א לאַנד)

פון מ. קליינמאַן

אין פריהערען קאַפּיטעל איז פערצייכענט געוואָרען אז אין דער בבל, שער יודישער אויטאָנאָמיע האָבען די גאונים געשפּילט נישט קיין קלענערע און אַמאָל נאָך א גרעסערע ראָל ווי דער ראש הגולה (ריש גלותא) ס׳איז דעריבער נויטיג צו געבען א שטיקעל איבערזיכט אויך וועגען דעם דאָזיגען אינסטיטוט פון אונזער זעלבסט - רעגירונג אין יענער פּעריאָדע פון אונזער געשיכטע.

דער טיטול גאון איז, ווי שוין דערמאָנט, געגעבען געוואָרען צו די צוויי עלטסטע לעהרער וואָס זענען געשטאַנען בראש פון די צוויי גרויסע ישיבות אין בבל, סורא און פומבדיתא. אָבער די צוויי ישיבות זענען געגרינדעט געוואָרען א סך פריהער איידער דער דאָזיגער טיטעל איז בעשאַפען געוואָרען. לויט דער תלמודישער מסורה זענען זיי געגרינדעט געוואָרען דורך די יונגסטע צוויי תלמידים פון רבי יהודה הנשיא דעם ערשטען (רבי רבנו הקדוש) רב און שמואל, און נאָך זיי זענען געשטאַנען אין זייער שפּיץ דור נאָך דור די גרעסטע פון די אמוראים ביז רבינא און רב אשי וועלכע רעכענען זיך אַלס די פערפאַסער פונם תלמוד בבלי. נאָך זיי זענען ווידער אוועק א פּאָר דורות און וועלכע די ראש- ישיבות פון די צוויי ישיבות זענען ביי אונז בעטיטעלט מיטן נאָמען „רבנן סבוראי״ וואָס מיינט: „די רבנים פערטייטשער״, ווייל זיי האָבען פערטייטשט און ערקלערט דעם תלמוד, וועלכער איז דאַן נאָך נישט געווען גענוג בעקאַנט און פּאָפּולער, און עס איז אַנגענומען אז א סך פון זייערע ערקלערונגען זענען מיט דער צייט אריין אין טעקסט פונם תלמוד. אַזוי ווי ער איז היינט פאַר אונז. מיט דער צייט אָבער איז דער תלמוד אַזוי פערהייליגט געוואָרען, אז קיינער האָט שוין נישט געוואַגט אין איהם א וואָרט צו ענדערען, און פאַר דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון דער געזעצגעבונג איז ער שוין געווען א אומבעריהרליכעס גרונד-געזעץ ממש ווי תורת משה, אויף וועלכען מען קאָן זיך שטיצען און מיט לאָגישע מיטעל אַרויס דרינגען פון איהם נייע דינים און פסוקים, אָבער נישט אויף א האָר טאָר מען פון איהם אָפּטרעטען אָדער געגען איהם פּסקענען. אָט פון דעמאָלט אָן זענען די צוויי ראש - ישיבות פון סורא און פומבדיתא געקרוינט מיטן טיטעל „גאונים״. דערביי דאַרף בעמערקט ווערען אז דאָס וואָרט „גאון״ מיינט דאָ נישט „געניוס״ ווי מיר בענוצען עס היינט, נאָר איינפאַך „דער עלטסטער״, דער גרעסטער, אָדער אפשר אויך „דער שטאָלץ״. און נאָך עפּעס דאַרף מען גע-לעגענטליך בעמערקען: אז די ישיבה פון סורא הייסט אין תלמוד אַמאָל אויך די ישיבה פון מתא מחסיא און די ישיבה פון פומבדיתא הייסט אַמאָל די ישיבה פון נהרדעא. דאָס ערקלערט זיך מיט היסטאָרישע אומשטענדען צוליב וועלכע די ישיבות זענען אין געוויסע צייטען איבערגעטראָגען געוואָרען פון סורא אין דעם נאָהענטען שטעטעל מחסיא און די ישיבה פון פומבדיתא איז אורשפּרינגליך געגרינדעט געוואָרען אין נהרדעא. נאָר דאָס איז פאַר אונזער עניין נישט וויכטיג.

ווי געזאָגט זענען די צוויי ישיבות געגרינדעט געוואָרען דורך רב און שמואל, די יונגסטע פון רביים תלמידים. נאָך אין פריהערע צייטען און אין ארץ ישראל גופא געפינען מיר אז א חוץ דער צענטראַלער ישיבה וואָס ביים נשיא, וועלכע איז די העכסטע געזעץ - ערקלערענדע אַנשטאַלט, האָבען עקזיסטירט אויך א מין פּריוואַטע ישיבות פון איינצעלנע גרויסע חכמים. אַמאָל פון הכמים וואָס זענען געשטאַנען אין אָפּאָזיציע צו דער צענטראַלער מאַכט פונם נשיא און אַמאָל פון חכמים וואָס צוליב זייער גרויסער געלערנטקייט האָבען זיך צו זיי בעהעפט א סך תלמידים און האָבען דורשטיג געשעפּט פון זייער רייכען קוואַל. אַזוי געפינען מיר אז אפילו אין דער צייט פון דער גרויסער בעמיהונג פון בן זכאי און רבן גמליאל פון יבנה צו צענטראַליזירען די געזעץ - לעהרע, האָבען פונדעסטוועגען עקזיסטירט רבי אליעזר׳ס א ישיבה אין לוד און רבי עקיבא׳ס א ישיבה אין בני ברק. אָבער גאָר שטאַרק בעמערקט זיך די דעצענטראַליזאַציע טענדענץ נאָכן טויט פון רבי, און אפילו נאָך ביי זיין לעבען. מיר געפינען דאַן א ישיבה פון רבי הושעיה אין קיסרין, פון רבי יוחנן אין טבריה, פון רבי שמעון בן לקיש (ריש לקיש) און אנדערע. אָבער די אַלע זענען געווען אין ארץ - ישראל און זענען סוף כל סוף געווען אונטערגעגעבען דער גרויסער ישיבה פונם נשיא אין ציפּורי, אָבער די צוויי יונגסטע תלמידים פון רבי האָבען נאָר עמיגרירט קיין בבל. רב האָט אויפגעשטעלט א ישיבה אין סורא. שמואל אין נהרדעא, וועלכע איז נאָכדעם אַריבער קיין פומפּדיתא.

פון פערשידענע רמזים קאָן מען דרינגען, אז אויך דאָ האָבען מיטגעשפּילט פּערזענליכע אַמביציעס און אומצופרידענהייט מיטן רעזשים פון דעם נשיאות, אָבער מיר האָבען נישט נויטיג זיך אויף דעם לענגער אָבצושטעלען, איינס איז על כל פנים זיכער: אז דער פּרוב צו שאַפען אין בבל א צענטער פאַר געזעץ - לעהרע איז רבי׳ן נישט גאָר געווען צום האַרצען. נאָר דערמיט קאָן מען ערקלערען דאָס וואָס די תלמודישע מסורה דערצעהלט אונז, אז רבי האָט נישט געוואָלט געבען און טאַקע נישט געגעבען רב׳ן קיין סמיכה, כאָטש ער איז זיכער געווען ראוי דערצו און פאַר איהם האָט זיך אויך שטאַרק פאַרוואָנדעט זיין פעטער רבי חייא, וועלכער איז געווען פון די עלטערע תלמידים, כמעט חברים פון רבי און אויך זיין העכסטער אסיסטענט אין דער ישיבה פונ׳ם נשיא. רב, וועמענס אמת׳ער נאָמען איז געווען אבא, און ווייל ער איז געווען א הויכער אין געוואוקס האָט מען איהם גערופען אבא אריכא (אבא דער לאַנגער) איז אוועק קיין בבל אָהן סמיכה, אָבער דאָס האָט איהם נישט געשטערט צו געווינען באַלד אַזאַ הויכע רעפּוטאַציע. אז דאָס פאָלק האָט איניכען אוועקגעוואָרפען זיין אייגען-נאָמען און אַנגעהויבען איהם רופען סתם „רב״, וואָס איז אויף אַראַמעאיש גלייך ווי רבי, דער רבי, און אַזוי איז זיין נאָמען אריבער דורך די דורות ביז צו אונזער צייט. בערך דאָס זעלבע איז געשעהן אויך מיט שמואלן. אויך ער איז אוועק קיין בבל אָהן סמיכה און איז פאָרט געוואָרען דער גדול הדור. כאָטש אָהן א טיטול...

ווי מען קאָן אָפּלערנען פון דער בעזונדערער ספּעציאַליזירונג פון די צוויי ערשטע ראש-ישיבות פון בבל, האָבען זיי פערטיילט צווישען זיך די פונקציעס: רב האָט זיך אָנגעגעבען דער עיקר מיט די ענינים פון קולט און אדמיניסטראַציע, שמואל האָט זיך ספּעציאַליזירט אין יוריספּרודענץ. בערך ווי אין ארץ ישראל דער נשיא און דער אב-בית-דין. שמואל איז אויך בעוואוסט אַלס גרויסער אַסטראָנאָם אַזוי ווייט אז ער האָט זיך געקאַנט בעריהמען דאָס די פּאַסען פונם הימעל זענען איהם אַזוי היימיש ווי די גאַסען פון זיין שטאָט נהרדעא...

ווי געזאָגט איז די אָנפיהרערשאַפט פון די צוויי ישיבות איבערגעגאַנגען פון דור צו דור צו די גרעסטע חכמים פון יעדען דור. די גאַנצע צייט פון די אמוראים און נאָכדעם אין דער תקופה פון די גאונים. די געשיכטע פון די צוויי ישיבות איז זעהר א לאַנגע און בעזונדערס אין דער תקופה פון די גאונים, זי ציהט זיך ביז 1038 און זי האָט איבערגעלעבט נישט נאָר דאָס נשיאות אין ארץ ישראל נאָר אויך די ראשות הגולה פון בבל. דער לעצטער פון די גאונים איז געווען דער בעריהמטער רב האי גאון.

פון די צוויי גאונים האָט דער גאון פון סורא זיך גערעכענט אַלס דער עלטערער. ער איז געזעסען ביי דער רעכטער האַנד פונם ריש גלותא די ישיבה פון סורא האָט אויך בעקומען דעם גרעסערען חלק אין די הכנסות פון די ישיבות. פונדעסטוועגען איז געווען א שטענדיגע ריוואַליזאַציע צווישען די צוויי ישיבות. דאָס האָט זיך בעזונדערס מאַניפעסטירט אין צייטען ווען צופעליג איז אויפן שטוהל פון פומבדיתא געזעסען א פּערזענליכקייט פון א צו גרויסען מאַסשטאַב אז ער זאָל זיך קאָנען צופרידענשטעלען מיט א צווייטען גראַד... איז אַזעלכע צייטען איז אויך דער צופלום פון תלמידים קיין פומבדיתא געווען א גרעסערער ווי קיין סורא און דער גאון פון דער ערשטער האָט מיט רעכט געקאַנט פערלאַנגען א גרעסערן טייל אין די הכנסות, וועהרענד בורא האָט זיך געהאַלטען ביי איהרע „היסטאָרישע רעכטע״... און ווידער: ווען אויפן שטוהל פון ראש הגלה איז צופעליג געזעסען א שטאַרקע און הערשערישע פּערזענליכקייט, האָט ער געקענט מיט קינסטליכע מיטלען דערהויבען איין ישיבה איבער דער אנדערער. דאַן זענען געווען אינמיטען צייטען ווען א ישיבה איז דורך א קאַטאַסטראָפאַלער געשעהעניש צייטווייליג געלעהמט געוואָרען און דאַן איז נאַטירליך דער גאַנצער גלאַנץ און פּאָפּולאַריטעט אריבער צו דער אנדערער.

אין אַלגעמיינעם אָבער האָבען די צוויי ישיבות זיך ענטוויקעלט נאָרמאַל און רוהיג געוועבט דעם היסטאָרישען פּאָדים פון יודישען פאָלקס-לעבען. די איינצעלנע עפּיזאָדען פון צרות האָבען זיך נישט צו טיף איינגעקריצט אין פאָלקס - זכרון; דאַגעגען האָט זיך איינגעקריצט דער פאַקט פון לאַנגער-לאַנגער קאָנטינויטעט און אומאונטערברעכענער שאַפונג. דערפאַר האָט א מדרש (תנחמא, נ״ח) זיך געקאַנט פּערגינען צו דרש׳ענען דעם פסוק „לא ימושו מפי זרעך וזרע זרעך עד עולם — אויף די ישיבות פון בבל, אין וועלכע די תורה ווערט געלערנט אָהן אויפהער, און וועלכע „האָבען נישט איבערגעלעבט נישט קיין געפאַנגענשאַפט, נישט קיין שמד און נישט קיין רויב״. און נאָך מעהר: „פון דאָרט וועט אויך קומען די דערלייזונג, פון דאָרט, וועט מען עולה זיין קיין ירושלים״.

(ווייטער — פרייטאג).

די הומאַנסטע ענציקלאָפּעדיע

א גרויסער יודישער אויפטו

פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

ווען איך האָב צום ערשטען מאָל גענומען אין די הענד דעם ערשטען באַנד פון דער „אַלגעמיינער ענציקלאָפּעדיע" אין יודיש און האָב זי נאָר דורכגעבלעטערט, האָב איך שיער נישט געוואָלט מאַכען די ברכה „שהחינו וקימנו". די זעלביגע יום-טוב׳דיגע שטימונג איז געבליבען אויך דעמאָלט ווען איך האָב ערנסטליך דורכגעלייענט א היפּש ביסעל וויכטיגערע אַרטיקלען און איינינגע פון זיי טאַקע דורכגעשטודירט, ד.ה. באמת אַליין וואָס געלערנט פון א מומחה אין דעם אָדער יענעם פאַך, וואָס איז מיר פריהער געווען בעקאַנט היפּש פון דערווייטענס, אָדער אין וועלכען איך בין געבליבען הינטערשטעליג לגבי זיין וויסענשאַפטליכער ענטוויקלונג אין דער לעצטער צייט. דערזעלביגער געפיהל פון פרייד און דאַנקבאַרקייט צו דעם ש. דובנאָוו - פאַנד און צו די מיטאַרבייטער איז נישט פערמינערט געוואָרען, ווען איך האָב מיך נעהנטער בעקענט מיט דעם צווייטען באַנד.

דערמיט וויל איך דורכאויס נישט זאָגען אז איך האָב זיך נישט אָנגעשטויסען דאָ און דאָרטען אויף איינינגע פּגימות, — אָט די אומגעוואונשענע פערדריסליכע קאַרבונגען, וואָס א שוחט דערשפּירט ווען ער „שטעלט-אָן" זיין חלף. זיי זענען פאַראַן. אָבער מיינע דערפאַהרונגען מיט אַנדערע שפּראַכען, מיט יענע קאָלאָסאַלע זאַמעל - אַרבייטען, וואָס האָבען א קלינגענדיגען שם אין דער געבילדעטער וועלט, — אָט די דערפאַרונגען האָבען מיך געלערנט, אז פון אַזעלכע פּגימות, — און נאָך ערגערע. — איז קיינע פון זיי נישט פריי.

לויט מיין דערפאַהרונג מיט אונזער ענציקלאָפּעדיע אין יודיש זענען די פּגימות, וואָס נישט דאָ איז דער אָרט צו ציהען דעם אויפמערק אויף יעדער איינער פון זיי, לפי ערך זעהר ווייניג. און זיי זענען פון אַזאַ אָרט, אז די מחברים וואָלטען זיכער געקאָנט אַראָפּשלייפען זיי, ארויסוואַרפענדיג א וואָרט אָדער א פּאָר און פאָרמולירענדיג דעם אָדער יענעם זאַץ, אַזוי, אז עס זאָל פערשווינדען יעדער איינזייטיג-פּאַרטייאישער ארויסזאָג וועגען דעם אָדער יענעם ענין.

ווי א מיטאַרבייטער אין א געוויסען אָפּטייל אין דער ענציקלאָפּעדיע, האָב איך דערויף געצויגען דעם אויפמערק פון דער רעדאַקציע, אז לויט דעם ענטפער וואָס איך האָב פון איהר בעקומען מוז איך מודה זיין, אז ווי אין יעדער ענציקלאָפּעדיע, איז אויך אין דער יודישער, נישט אַזוי גרינג זיך איינגאַנצען צו בעפרייען פון זיי איך האָב דאָ אין זינען אַזעלכע ענינים, וואָס האָבען צו טון מיט סאָציאַלע טעאָריעס און ריכטונגען, וואָס אין זיי שפּילט דער סוביעקטיווער עלעמענט אַן׳אומגעהויער וויכטיגע ראָליע, און קיין געלערנטער, ווי אָביעקטיוו ער זאָל נישט וועלען זיין, איז לײַדער קיינמאָל נישט פערוואָרענט פון אָט דעם סוביעקטיווען עלעמענט.

דער עיקר דערביי אָבער איז, אז אויך די פּגימות און קליינע אויסגליטשונגען, קאָנען נישט אָפּשוואַכען דעם איינדרוק, וועלכען דער גאַנצער בנין רופט אַרויס: דעם איינדרוק פון גרויס, דעם איינדרוק פון חשוב. עס איז מיין טיפסטע איבערצייגונג, אז די ענציקלאָפּעדיע שטעהט שוין אין איהרע ערשטע צוויי בענד אויף דערזעלביגער גייסטיגער הויך, אויף וועלכער עס שטעהען די רענאָמירטע גרויסע ענציקלאָפּעדיעס פון דעמזעלביגען פערנעם, — „אויב נישט נאָך העכער".

איך זאָג: „אויב נישט נאָך העכער", נישט כדי צו מאַכען א פוסטען קאָמפּלימענט דעם רוב. נאָוו-פאַנד. זי שטעהט טאַקע העכער אין א פּאָר פּרטים, אַזוינע וויכטיגע פאַר אונז, פּראָגרעסיווע יודען.

שטעלט מען זיי אַריין אין דער ענציקלאָפּעדיע - ליטעראַטור פון דער געבילדעטער וועלט, — דער עיקר, דער מערב-אייראָפּעאיש-אַמעריקאַנישער, איז זי די ערשטע גרויסע ענציקלאָפּעדיע, וואָס איבער איהר טראָגט זיך דער גייסט פון דעם פרייען, ראַדיקאַל - פרייען געדאַנק. עס איז בלי ספק נישט קיין גוזמא צו זאָגען, אז אין פערגלייך מיט די דייטשע, פראַנצויזישע און ענגלישע ענציקלאָפּעדישע אויסגאַבען, וואָס זענען מיר בעקאַנט, איז אונזער ענציקלאָפּעדיע די הומאַנסטע פון אַלע, בשום אופן נישט שטעהענדיג הינטער זיי אין דעם פּרט פון דעם פאַקטישען וויסען און פון דער אויפקלערענדיגער אינפאָרמאַציע.

און אָט דער פאַקט — דער שטרענג און טיף הומאַניסטישער גייסט, — דאַרף דאָ גענומען ווערען קודם ווי אַן׳עטישער אָפּשאַץ. גראַד אָט דער עטישער, מאָראַליש - הויכער מעמד און איינשטעל איז נישט קיין קליינינקייט פאַר אונז, יודען, ביי וועמען די עטיק, די חשיבות פון א מענשליכען לעבען, איז אַלעמאָל געווען איינע פון די טרייבענדיגסטע קרעפטען אין אונזערע היסטאָריש - בעדייטענדיגע שאַפונגען. גיכער האָבען די מיטאַרבייטער נישט געהאַט אין זינען, אז אַלע מאָל, ווען זיי וועט אויסקומען צו רעפערירען און אויפקלערען וועגען ענינים פון א מענשליכען לעבען, זאָלען זיי נישט אַראָפּגעהן פון יענער סאָציאַל - עטישער ליניע, וואָס איז פאַר דער מענשהייט אַנגעמערקט געוואָרען פון אונזערע גרויסע נביאים, און וואָס קאָן פאָרמולירט ווערען מיט דער „שבת-אחים" - פאָרמול: דעם פרידליכען, ברידערליכען לעבען פון מענשען אין די גרעניצען פון איין פאָלק און דעם פרידליכען ברידערליכען לעבען פון אַלע פעלקער אין איין מענשהייט.

די מיטאַרבייטער, פערנומענע יעדערער מיט זיין ספּעציעלער אויפגאַבע, האָבען דערביי זיכער נישט געטראַכט וועגען אונזערע אַלטע נביאים. י. דעלעווסקי, צ.ב. וואָס האָט בערייכערט דעם ערשטען באַנד מיט זיין פּינקטליכער, וויסען - רייכער אויפקלערענדיגער אינפאָרמאַציע וועגען די אַטאָמען און וועגען דער מאָדערנער אַטאָמען - טעאָריע, האָט געוויס נישט אַריינגעקוקט פריהער אין תנ״ך, איידער ער האָט זיך געזעצט שרייבען זיין אַרטיקעל. אָבער י. דעלעווסקי איז א סאָציאַליסט - רעוואָלוציאָנער, א יודישער סאָציאַליסט, ביי וועמען דער אַלט-יודישער נביאים׳שער אידעאַל איז אַריין אין פלייש און בלוט. און אַזוי איז דאָס מיט דאָס רוב מיטאַרבייטער, אויב נישט מיט אַלע (ווייל נישט אַלע זענען מיר, לײַדער, בעקאַנט), — סיי זיי האָבען געהערט צו א סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, סיי נישט; סיי די וואָס האָבען זיך שוין דערוואָרבען דעם טיטול „פּראָפעסאָר". — ווי ש. דובנאָוו, ווי ל. הערש, ווי מ. קראָל, ווי מ. ווישניאַק, ווי נאַדיעזשדאַ שטשופּאַק (די פילאָלאָגינע), סיי די וואָס טראָגען דעם טיטול „דאָקטאָר" — און זיי האָבען מיר א סך אין דער ליסטע פון די מיטאַרבייטער, — סיי די, וואָס אויף דעם אָדער יענעם זייערען מעג מען זאָגען: „גדול מרבן שמו".

אָבער דער פּרט פון סאָציאַל - עטישער הויך איז נישט נאָר א ריין מאָראַלישער אָפּשאַץ, ער איז אויך אַן׳אָביעקטיוו - וויסענשאַפטליכער. גראַד אין די ענינים, וואָס האָבען צו טון מיט דעם מענשליכען לעבען, מיט דער מענשליכער געזעלשאַפט און מיט דער מענשליכער געשיכטע זענען די בעדייטענדסטע ענציקלאָפּעדיעס פון די קולטורעלסטע פעלקער היפּש הינטערשטעליג, אידייאיש און ריין וויסענשאַפטליך. הינטערשטעליג דערפאַר, וואָס די אָפיציעלע געלערנטע וועלט שליסט זיך לכתחלה איין אין דעם ריין - בורזשואַזען, צי קאָנסערוואַטיווען וועלטבענעהם, און וויל לכתחילה גאָר נישט וויסען פון יענע קאָלאָסאַלע אויפטוען, מיט וועלכע די סאָציאַליסטישע פאָרשער און דענקער האָבען בערייכערט דעם מענשליכען געדאַנק און דאָס מענשליכע וויסען; סיידען ווען יענע ענציקלאָפּעדיעס מוזען געבען א בעריכט וועגען די פאָרקומענישען אין דער סאָציאַליסטישער אַרבייטער-בעוועגונג, — דעמאָלט מוזען אויך זיי ברענגען איינינגע דעראָבערונגען פון דער סאָציאַליסטישער פאָרשונג, דאָס רוב ווי אונטער א האַלבדורכזיכטיגען וואוואַל!

* נישט אַזוי — די מיטאַרבייטער און רעדאַקטאָרען פון אונזער יודישער ענציקלאָפּעדיע. די
גאַנצע מאָדערנע קולטור אין יודיש איז גע
טענטיילס ארויסגעוואַקסען פון דעם יודיש
סאָציאַליזם, שטעהט אונטער זיין השפּעה,
איז היסטאָריש אין דער לעצטער ליניע א פּ
דוקט פון די אויפגעוואַכטע יודישע פאָלק
מאַסען, מיט דער יודישער אַרבייטערשאַ
בראש. אונזער ענציקלאָפּעדיע טראָגט אויף
דער חותם פון אָט דעם גרויסען, פּראָגרעס
נאַציאָנאַלען שטראָם, — און וואָלט געזאָג
אויפברויז, דורך וועלכען די יודישע פאָלקס
סען און די זיי איבערגעגעבענע יודישע אינט
ליגענציע האָט אָפּגעעפענט א נייע עפּאָכע
אונזער היסטאָרישען לעבען, אונזער אַלגעמ
ענציקלאָפּעדיע ווערט געשאַפען גראַד פון אָט
אינטעליגענציע, וואָס האָט נאָך א פּעריאָד
קווינקלענישען, וואַקלענישען און אָפּטמאָל
מאָלוטער פערפרעמדקייט פון דעם יודישען
בען, זיך ווידער אומגעקעהרט צו דעם יודיש
פאָלק און קעהרט זיך אום אַלץ מעהר
מעהר. פאַר אַזאַ אינטעליגענציע קאָנען די
דערגרייכונגען פון דער סאָציאַליסטישער
שונג און דער סאָציאַליסטישער שאַפ
נישט זיין קיין פּראָדוקט פון א פרעמד
וועלט, פון א פרעמדען פיינדליכען גייסט
איז דורך-און-דורך אָנגעזאַפּט מיט אינטעלי
ציע נישט נאָר דעם אמת פון דעם מענשלי
הארצען, וואָס שטרעבט צו דער פערווירק
כען אין לעבען יענעם הומאַנעם, יענעם סאָצי
עטישען אידעאַל פון אונזערע אַלטע נביאים
אַך, ווי ווייט נישט פערווירקליכט ער איז
אין דעם לעבען פון דער מענשהייט! —
אויך דעם אמת פון דעם שכל, א בעפרייטען
יענע פערבלענדענישען, אין וועלכע ער איז
ריינגעפאַלען, א דאַנק די קלאַסען - פּאַראורט
לען פון די הערשענדיגע קלאַסען.

איך וויל מען זאָל מיך דאָ ריכטיג פערשט
עס קאָן זיך אפשר בעקומען דעם איינדרוק
מיינע רייד, אז מיר האָבען דאָ צו טון מיט
פּראָפּאַגאַנדע - ווערק, אין א דרויסענליכען
בוש פון אַן׳אַלגעמיין - וויסענשאַפטליכען
אַט, צ.ב. ווי די קאָלאָסאַלע רוסישע ענציק
פּעדיע פון ראַטען- לאַנד, אין איהר לעצט
אויסגאַבע, וואו יעדער אַרטיקעל פון אַן׳אַ
מיין - אידעאישען, אפילו ריין - וויסענשאַפ
כען אינהאַלט, האָט זיך געמעגט אַנהויבען
א שעהן - אויסגעצוקטען „בעזרת לענין ית
ובשם סטאַלין ירום הודו".

אונזער ענציקלאָפּעדיע איז נישט קיין
פּאַגאַנדע ווערק, וואו נאָר איין ריכטונג
געפּאַמפּט אין די מוחות פון די לייענער.
— א חוץ א פּאָר פּגימות, וואָס ריהרען נישט
דעם גאַנצען בנין, — א וויסענשאַפטליכער
דער אַנהויב פון א נייעם, רייכען פּלאַן
אַנ׳אויסשטאַטונגס - געביי, וואָס וועט, ווען
טיג געוואָרען, ענטהאַלטען אין זיך אַנ׳אי
בליק איבער אַלע פעלדער פון דער מענשלי
קולטור, פון איהר טעכנאָלאָגיע, פון איהרע

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

דער סוף פון גלות!...

דערצעהלט פון א ליעטניק

איבערדערצעהלט פון י. אָבערזשאַנעק

יאָ, רבותי, דער סוף פון גלות דערנענטערט זיך, הלואי זאָל אַזוי גיך קומען א סוף צום יודישען גלות, ווי ס׳וועט גאָר בקרוב קומען א סוף צו מיין גלות, צו מיין גלות דאַטשע.

אוי, הערט איהר, יודען, איז דאָס א גלות, איז דאָס א צרה, איז דאָס אַן׳אָנשיקעניש, אז מ׳האַלט שוין ביים סוף, דאַרף מען זאָגען מיט כונה: ברוך שפטרנו! מ׳דאַרף דאַנקען און לויבען גאָט, וואָס מ׳איז עס בשלום אַריבערגעקומען.

איהר לאַכט? אודאי איז אייך גוט צו לאַכען, אז איהר זענט קיין ליעטניק נישט, וואָלט איהר געווען א ליעטניק, וואָלט איהר געשפּירט דעם טעם פון דריי חדשים הענגען אין דער לופט און פליהען ווי אַן׳עראָפּלאַן אַהין און צוריק. דריי חדשים פליהען אויף די באַהנען, צו דער באַהן און פון דער באַהן, און קיינמאָל געהט מען נישט מיט ליידיגע הענט, אַהין מיט א פולען טייסטער און א פולען טשעמאָדאַן, און צוריק מיט א ליידיגען טייסטער און א ליידיגען טשעמאָדאַן, דריי חדשים זענט איהר א תיים-לאָזער, אין דער שטאָט שלאָפט איהר אויף א שפּרינג-פעדער פון דער אויסגעקראַכענער סאָפע, ווייל דאָס בעטגעוואַנד איז אין דאָרף, און אין דאָרף מוזט איהר אָפּגעבען אייער בעט פאַר די געסט, וואָס קומען צו אייך אויף „שוויעזשע פּאָוויעטושע". פון דער שטאָט יאָגט עס אייך אין דאָרף און פון דאָרף אין שטאָט. דער שפּיץ איז, אז איהר האָט נישט די וועלט, נישט יענע וועלט, איהר זענט א נע-ונדניק, דריי חדשים געהט איהר אַרום א פערשלאָפענער, מיט צעבראָכענע ביינער, אייביג מיטן „ראָזקלאַד יאַזדי" אין דער האַנד און האַלט אין איין אַריינשמודירען: פאַהרען מיט דעם צוג אָדער מיט יענעם צוג. איצט איז נאָך א גרעסערע צרה — די „טיגאָדניאָוועקס", וואָך-בילעטען, הייסט עס, די באַהן-דירעקציע האָט פאַר די ליעטניקעס געמאַכט אַן „אולגע", פאַר א זלאָטי מיט אַכציג גראָשען קאָן מען פאַהרען יעדען טאָג קיין אַנדזשעיעוו, נו, וואוינט מען שוין אויף דער באַהן. מיטוואָכנס אויף דער באַהן, זונטאָג עסט מען אויף דער באַהן, א דרימעל כאַפּט מען אויף דער באַהן, דעם „נייעם פאָלקסבלאַט" נעמט מען ביים צייטונגס-פערקויפער „אויסצולייענען" — אויף דער באַהן, וואָס דאַרפט איהר מעהר? אז א בעל-חוב וויל מאַהנען א חוב, קומט ער אויף דער באַהן...

איצט האַלט עס שוין ביים סוף. דער סוף פון גלות דערנענטערט זיך, אָבער נישט אַזוי לייכט קומט ער אָן דער סוף פון גלות, ביז מ׳זעהט די נחמה געהט אויס די נשמה. דער סוף פון גלות איז א שרעקליכער, איצט הויבט זיך א דאָס געדיכטע. ס׳הויבען זיך אָן יאָווען די „ביכלעך". יעדער ליעטניק נעמט „אויפן ביכעל", די קצבטע מיט׳ן ביכעל, די פישערקע מיט׳ן ביכעל, דער בעקער מיטן ביכעל, די מילך-גויע מיטן ביכעל, די גרינצייג - הענדלערין מיטן ביכעל, די אייער ליוועראַנטקע מיטן ביכעל, די עופות - הענדלערין מיטן ביכעל, דער קויהלען - הענדלער מיטן ביכעל, יעדער זאָגט, ר׳ טרייטעל, געהט איבערן בייטעל און איהר ווייגט און צעהלט. היי-יאָהר איז צוגעקומען נאָך א ביכעל — צוקער! ס׳איז געווען א ייל אויף פרוכטען, האָבען די ווייבער גענומען איינלעגען, מ׳האָט איינגעלעגט טרוסקאַווקעס, מאַלינעס, יאַגדעס, און קאַרשען, די גלאָז-הוטעס האָבען געהאַט א סעזאָן אויף סלאָיען און בוטלעס און נאָך מעהר סעזאָן האָבען געהאַט די צוקעראַוניעס. די ווייבער האָבען געקויפט צוקער — הורטאָווע, אויפן זאַק, נו, זענען איצט צוגעקומען פרישע ביכלעך — צוקער-ביכלעך!

אויב מ׳רעדט שוין וועגען דעם היי-יאָהריגען סאַק-סעזאָן, מוז איך אייך טאַקע דערצעהלען, וואָס פאַר א מפּלה איך האָב די וואָך געהאַט צוליב א ביטעל ווישניק.

די היינטיגע וואָך איז עס געווען, אין מיטען נאַכט, אין דרויסען איז געגאַנגען א שלאַקס-רעגען מיט דונערן און בליצען, פּלוצים עס דערהערט זיך אין דער שטוב א שאָס, א שאָס ווי פון א האַרמאַט. מיין יודענע זאָל געזונד זיין, וועלכע איז אַגב א זעהר שרעקעוודיגע, האָט געמאַכט א געוואַלד:

— אוי, א דונער האָט מיך געטראָפען!...

פון דעם געוואַלד האָב איך מיך אויפגעכאַפּט און ס׳גאַנצע בני-בית, דערהערענדיג איהר געוואַלד, האָבען אַלע מיטגעשריגען: געוואַלד, א דינער! געוואַלד א דינער! האָבען זיך אויפגעכאַפּט די שכנים, האָבען זיי אויך גענומען שרייען: געוואַלד, א דינער! די געוואַלדען זענען געגאַנגען עד לב השמים. אין מיטען דערינען, [illegible] מיין ווייב האַלט אין איין שרייען: געוואַלד א דינער, הערט מען א צווייטען שאָס, דאָס מאָל שוין נישט ביי מיר, נאָר ביי א צווייטער שכנטע, האָט ווידער יענע יודענע גענומען מאַכען יעלות:

— געוואַלד, מענשען, ראַטעוועט, א דינער האָט מיך געטראָפען!...

דערהערט דעם צווייטען שאָס, האָב איך מיין יודענע גענומען בערוהיגען:

— איצט, שוויג, דו זעהסט דאָך, אז דיין שכנ׳טע האָט אויך געטראָפען א דינער. טאָ זאָל יענע אויך אביסעל שרייען!...

האָט זיך טאַקע מיין יודענע בערוהיגט, און יענע האָט געשריגען: געוואַלד, א דינער! הערענדיג די שכנ׳טעס געוואַלדען, בין איך אַראָפּ פון בעט און אָנגעצונדען די לאָמפּ, ווי איך האָב אַרויפגעדרייט די לאָמפּ, האָט מיין יודענע ווידער געמאַכט א געוואַלד:

— געוואַלד, בלוט!... די ווענד זענען
שפּריצט מיט בלוט!... שמשון בעריש, גיב
נאָר א טאַפּ דעם דופק — איך לעב נאָך!...

איך גיב א קוק, וואָס איז דאָס? די ווי
זענען דאָך טאַקע בעשפּריצט מיט בלוט
וואַנען נעמט זיך בלוט אויף די ווענד? איך
קוק מיין יודענע פון קאָפּ ביז פיס, איך זעה
דינער — א נעכטיגער טאָג — נישטאָ דער
נער! איך בעקוק מיך אַליין, אפשר האָט
גאָר דער דינער געטראָפען. איך זוך אַהין
אַהער, בעקוק די קינדער — א נעכטיגער
נישטאָ דער דינער. טאָ פון וואַנען נעמט
דאָס בלוט אויף דער וואַנד?

איהר ווילט וויסען דעם סוד? א ב
ווישניאַק האָט אויסגעשאָסען, האָט מיין
נע געהערט א שאָס, האָט זי גענומען שרי
געוואַלד, א דינער, און אַזוי ווי אַלע ווייבער
בען אָנגעשטעלט בוטליעס, האָט אויך מיין
טע אָנגעשטעלט בוטלעס, האָט עס ביי אי
אויך אויסגעשאָסען, האָט זי אויך גענו
שרייען: געוואַלד, יודען ראַטעוועט, א די
האָט מיך געטראָפען, אַי, פון וואַנען האָט
גענומען בלוט אויף די ווענד? דאָס פערשט
איהר דאָך שוין מסתמא אַליין, אז דאָס
נישט געווען קיין בלוט — נאָר גאָו... ווישני

אָט אַזאַ מפּלה האָב איך די היינטיגע
געהאַט צוליב א בוטעל ווישניאַק. איך דערצ
אייך די מעשה, כדי איהר זאָלט וויסען,
מער שיסט ביי אייער ווייב אויס, זאָלט אי
זיך נישט דערשרעקען, זאָלט איהר וויסען
דאָס איז נישט קיין דינער, נאָר — א ב
ווישניק!..

אָט אַזעלכע צרות האָט מען פון די ק
געדיגע דאַטשעס — נישט געדאַכט זאָלען
ווערען. איך דאַנק און לויב גאָט, וואָס דער
פון גלות דערנענטערט זיך. אז מ׳וועט
פון דעם גלות, דאַרף מען זאָגען מיט כ
ברוך שפטרנו!

—*X*—

געשיכטע פון יודען אין לאדז

פיאָנערישע האַנדעלס-אייגענשאַפטען פון לאדזער יודען

פון ד"ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

אויף דעם אומגעזונדען באָדען פון שמוגלעריי, זענען אויסגעוואַקסען סמ'עדיגע בלומען. פינסטערע עלעמענטען האָבען זיך פון מסירות געשאַפען א חיונה-מקור, אזוי, למשל, הערען מיר פון צוויי יודישע מוסרים: האַלע און פריינד. וועלכע זענען פערזעהען מיט אָפענע בריף פון דער רעגירונגס - קאָמיסיע פאר הכנסות און מלוכה - אוצר, וואָס פאָהרען ארום איבערן לאַנד (אין 1842) און אָנשטאָט צו ענטדעקען דעפרוידאציעס, נעהמען זיי גרויסען שוחד און ענטדעקען דעם קאָנטראַבאַנד נאָר דאָרט, וואו זיי האָבען נישט קיין אויסזיכטען דעם שוחד צו בעקומען. די וועבערס פערהאַלטען זיך מיט אומצוטרוי צו די דאָזיגע צוויי פערשוינען און זיי בעטען ביי דער מאַכט „צוצונעהמען אויף זייער אָרט מעהר געוויסענהאַפטיגערע און פערטרויערליכערע מענשען". אין אַנ'אַנדערען פאַל ווידער הערען מיר וועגען א בלוטיגען לינטש-געריכט מצד די שמוגלערס. וועלכע האָבען ארום 1840 אין לאָסק דערהרגע'ט א יודישען מסור.

אין דער דאָזיגער אַטמאָספער פון חשד און אמצוטרוי, איז געווען גאַנץ לייכט נחשד צו ווערען אין שמוגלעריי, נאָכמעהר דערפאַר, וואָס די בעאַמטע האָבען א ליאַדע נארישקייט פונאַנדערגעבלאָזען און געמאַכט פון איהר א שמוגעל-אַפערע. אפילו רבנים זענען נחשד געוואָרען פון דער מאַכט, אז זיי האָבען יד-אחת מיט די שמוגלערס און זיי האָבען פון דער מאַכט בעקומען זעהר שאַרפע וואָרענישען.

(אין דער שריפט פון לענטשיצער דיסטריקט נאַטשעלניק צו די שטעטישע בירגערמייסטערס פון 13 פעברואר 1847 זאָגט זיך אָט וואָס:

„...דער נאַמיעסטניק פון קעניגרייך. ביים פונאַנדערקלייבען זיך אין די שמוגלעריי - ענינים, וואָס זענען איהם פאַרגעשטעלט געוואָרען צו דעצידירען, האָט בעוויליגט צו לענקען דערויף. אז אין סכסוכים וואָס ענטשטייען ביי יודען, בנוגע געשמוגעלטע סחורות, פיהרען די רבנים אדורך אינדאַגאַציעס און האַלטען אָפּ משפטים, א חוץ דעם שרייבען זיי און בעשטעטיגען אָפּמאַכען פון שמוגלערס, בענוצען דעם חרם, אדער שבועה'ס, בכדי אונטערצושטיצען דעם שמוגעל - האַנדעל און, לסוף, נעהמען זיי א דירעקטען, אדער אומדירעקטען אַנטייל אינם פערהווילען די שמוגעל - שפורען. די דאָזיגע מעשים, וועלכע זענען אין בפירושער סתירה צום געזעץ קענען נישט טאָלערירט ווערען. איך בעאויפטראָג ...די בירגערמייסטערס אז זיי זאָלען פראָטאָקולאַריש מתרה זיין די רבנים, אז אויב עס וועט ווער פון זיי צוהעלפען די שמוגלערס, אדער וועט נעהמען אָן זיי, וועלכען ס'איז אַנטייל, וועלען זיי דערוויטערט ווערען פון זייער התמנות").

עס האָבען זיך געפונען אַפּאָלאָגעטען, וואָס האָבען זיך בעמיהט צו בעווייזען, אז דער יודישער אַנטייל אין שמוגלעריי איז פערהעלטנישמעסיג געווען א קליינער. אבער זייער ארגומענטירונג און זייערע בעווייזען, זענען נישט איבערצייגענדיג. די צונויפגעזאַמעלטע דורך אונז מאַטעריאַלען, דערלייבען צו משפט'ן, וועגען א גאַנץ בעדייטענדיגען אַנטייל פון יודען אין שמוגלעריי. פון דער צווייטער זייט אבער, טאָרען מיר נישט פערגעסען, אז די אומדירעקטע שולד ליגט אויף די געזעלשאַפטליכע פאַקטאָרען און אויף דער פראָהאַביציע - פּאָליטיק פון דער רעגירונג, עס ווערט מערקווערטיג, פארוואָס די לאָד זער וועבערס בעקלאָגען זיך אויף דעם יודישען שמוגעל ערשט אין די יאָהרען 1838 און 1844, בעת די שמוגלעריי איז געפיהרט געוואָרען אין א גרויסען מאַסשטאַב שוין אין די יאָהרען 1823 און 1824. משמעות, אז דער גראַנגעל מיט דער שמוגלעריי איז נישט געווען קיין ציל פאר זיך — די שמוגלעריי אליין האָט אפשר די וועבערס ווייניגער געטשעפעט (און טיילמאָל האָט זיי נאָך געבראַכט געוויסע פראָפיטען), ווי אַנדערע ענינים, וואָס זענען געווען פערבונדען מיטן יודישען מסחר: דער קאַמף אין די יאָהרען 1838 און 1844 האָט זיך צעפלאַקערט וועגען גאָר לחלוטין אנדערע צילען און דער שמוגעל - פאַרוואָרף איז נאָר געווען נאָך א געוועהר אינם קאַמף און א ווירקענדיגער ארגומענט אין די וועבערס מיילער.

זייט די 50-גער יאָהרען הייבט אין דער שמוגלעריי זיך אָן א בהדרגה'דיגע ירידה. נישט בלויז וואָס עס פערקלענערען זיך די אָנקלאָגערס אויף דער שמוגלעריי און די משפטים איבער דעפרוידאציעס, נאָר עס ווערט אויך וואָסאַמאָל ווייניגער די צאָהל יודען, וואָס ווערען פערמשפט פאר סחורה - שמוגעל.

אין א שטאָט מיט אזא שנעלען פונאַנדערוואַקס - טעמפּ, ווי לאָדז, וואָס האָט זיך געפינען אין א כסדרדיגען בוי-פיבער, האָט די שפּעקולירונג מיט שטאָטישען באָדען געמוזט ארומנעהמען וואָסאַמאָל ברייטערע קרייזען; מיר האָבען בעוויזען, אז די דאָזיגע שפּעקולירונג איז געווען א זעהר לוינענדיגע און עס האָבען זיך מיט איהר אויך יודען פערנומען, דער קלאַסישסטער ביישפּיל פון באָדען - שפּעקולאַציע אויף א ברייטען מאַסשטאַב צוגעטראַכטע און אדורכגעפיהרטע, איז געווען דער פונאַנדערבוי פון באַלוט דורך די צוויי יודען: בלאַוואַט און בירענצווייג.

רעאַסומירענדיג, קענען מיר פעסטשטעלען, אז די לאָדזער יודען האָבען אָפּגעשפּילט א בפרטיות ערנסטע ראָלע אין גאַרן - מסחר און אין האַנדעל פון טעקסטיל, אויסארבייטונגען. אין קרעדיט - דערטייל, אין שמוגלעריי, אין באָדען-שפּעקולאַציע, אין ארענדע פון אלע מינים עפענטליכע הכנסות און אין האַנדעל פון דערנער-ארטיקלען פון דאָרף. דאַגעגען איז די ראָל פון יודען אין עטליכע אנדערע געביטען, ווי שענקעריי, זאַלץ - שענקעריי, קאָלאָניאַל געוועלבער, נישט געווען קיין איבעריג גרויסע און איז כסדר איינגעשרומפּען געוואָרען.

צו דער גרויסער ראָל פון יודען אין האַנדעל האָט גורם געווען נישט בלויז זייער גרויסער פראַצענט אין דער דאָזיגער בערופס - גרופּע, נאָר אויך געוויסע ספּעציפישע אייגענשאַפטען, וואָס אונטערשיידען בכלל די יודישע סוחרים פון נישט יודישע, דהיינו: די פילזייטיגע האַנדעלס - פעראינטערעסירונגען, די ריהרעוודיגקייט, דאָס בענוגענען זיך מיט קליינעם ריווח, די לייכטיגקייט צום קרעדיט - דערטייל, נו, און געוויסע פּיאָנערישע אייגענשאַפטען (וואָס האָבען זיך, למשל, צום שטאַרקסטען בעוויזען ביי דער ארגאַניזירונג פון אָפּזאַץ און עקספּאָרט פון טעקסטיל-סחורה'ס, און וואָס לענקען אויף זיך דעם אויפמערק אויך אין אַנדערע געביטען, ווי למשל, אין ביכער-האַנדעל) אד"ג.

——*——

א פערגרעבטע פרוי

(דערצעהלונג) — פון מרים ראָסקין

אלע אויפגערעגט, ווי נאָר זי לייגט די קינדער שלאָפען, וואַרפט זי אַרויף אויף זיך דעם מאַנטעל און יאָגט זיך ארויס פון שטוב, זי לויפט דורך פערשלאָפענע, בייטאָגיגע גאַסען, ביז זי בלייבט שטעהן ביי א האַלב-בעלויכטענעם הויז. זי ווייסט אז דאָרט, אויפן דריטען שטאָק, ביי די מילמאַנס. געהט איצט אָן א פרעהליכער קאָרטען - שפּיל, און איהר מאַן איז מיט זיי. ער האָט זיך ארייגעלאָזען אין קאָרטען זינט אין געשעפט איז געוואָרען ווייניג ארבייט.

„איהם אָרט דען די היים! א פרייער פויגעל!" — אזוי רעדט זי שטיל אין זיך. דער פערדרוס קלייבט זיך אין איהר שוין לאַנג, א טראָפּען צו א טראָפּען. — „אַנ'אויסרייסעניש זאָל אויף איהר קומען!" — קאָכט זי זיך און שילט. אלע מאָל ווען ס'איז איהר זעהר שלעכט שילט זי. זי איז א פערגרעבטע פרוי.

זי פערדרייסט דעם קאָפּ צו די בעלויכטענע פענסטער פון די מילמאַנס, און איהרע אויגען לייכטען אין דער נאַכט. עס טראָגען זיך פרעהליכע שטימען און געלעכטערס פון דאָרט, זי ווייס אקוראט וואו עס האַלט איצט. מען האָט צושניטען א הערינג, מען זעצט זיך ארום טיש און מען בייסט צו.

„א כאָליערע אויף זיי אלעמען! פארוואָס קומט זיי אזא גוט לעבען?".

— זי איז אין כעס אויף די מילמאַנס, זיינע פריינד, די לאַנדסלייט.

— „זיי זענען נישט בעסער פון איהם. קראַנק זענען זיי איהם זאָגען ער זאָל געהן אהיים, צום אייגען ווייב, צו די קינדער!"

דער פערדרוס הויבט זיך איבער איהר ווי א כוואַליע, וואָס דראָהט זי צו פערטרינקען. זי וועט אמאָל עפּעס אָפּטון צו דעם דאָזיגען הויז. צו די מענשען דאָרט. אזוי קלערט זי איצט זעהר אָפּט, נאָר זי טוט גאָרנישט און נעהט אוועק צוריק אהיים מיט גאָרנישט. אזוי ווי א געשלאָגענע פון אימיצען.

זי געהט מיט האַסטיגע טריט, זי איז א הויכע און א פלינקע, מיט א פּאָר גוטע שטאַרקע הענט וואָס קענען ראַמען און פערריכטען קינדערשע זאַכען און צוואַשען די גרעסטע וועש. איהר קאָפּ איז שטענדיג פערנומען מיט זאָרגען, ווי אזוי בעסער צו שפּייזען און קליידען איהר פאַמיליע. ווי אזוי ארויסצוקריגען איהר טייל גוטס, וואָס איהר קומט פון לעבען. נאָר די גרעסטע פון אלע זאָרגען איז ביי איהר וועגען איהר אייגענעם מאַן.

איהר מאַן איז גראָד א גוטער, אַנ'איידעלער מענש, מיט א שעהנעם קאָפּ גרויע האָר און יונגע, שמייכלענדיגע אויגען. נישט קיין צו הויכער, מיט ברייטע, איינגעפּונדעוועטע פּלייצעס, און אז ער קומט אהיים, בעפאַלען איהם די קינדער פון אלע זייטען. פיר קינדער. ווי טרעפּלעך, איינע אונטערן אנדערען. דער טאַטע איז ביי זיי א גאַנצער יום טוב, פון גרויס פרייד קריכען זיי אויף איהם רייטענדיג. און ביים טאַטען איז דעמאָלט אזא גליקליכער אויסזעהן, ווי קיין זאַך געהט איהם נישט אָפּ. נאָר זיין ווייב שיסט שוין אויף איהם מיט בייזע בליקען:

— דאָס עסען איז שוין אייז-קאַלט, פרעסט נישט! האָב איך א זאָרג!

עס פערדריסט איהר פארוואָס די קינדער פאָלגען איהם און נישט איהר און פארוואָס ער איז שטענדיג גרייט אויף יעדער שפּיל.

„כ'וואָלט אויך וועלען זיך פערגעסען. נו, וועט מיר עמעס העלפען?"

פון גרויס כעס שרייט זי אויף די קינדער און שילט:

— ממזרים, איינגעזונקען זאָלט איהר ווערען מיט איהם אינאיינעם!

איהר מאַן שילט זיך נישט און שרייט נישט. ער עסט שטיל און רופט זיך אָפּ צו איהר מיט א ווייכער שטים:

— זעהסט, בעטי, דו ווילסט נאָר איך זאָל אין די אוועקטען פערבלייבען אין שטוב, אז קיין גוט וואָרט הערט מען פון דיר נישט. נאָר שילטען און שרייען.

בעטי ווערט אַנ'אָנגעצונדענע: דאָס הייסט ער איז נאָך געראָבט.

ער וועט שוין אזוי אויסדרעהען מיט זיין גלאַטען צונג, אז זי זאָל ארויסקומען די שלעכטע, זי ווייס, עס געץ ליגט דאָ א פאַלשקייט, אַנ'אומרעכט, וואָס ער, אַנ'איידעלער, און טוט גראָד שטענדיג וואָס איהם ווילט זיך, און זי מיט איהר שרייען און שילטען פיהרט ביי איהם קיינמאָל נישט אויס.

און אָט האָט ער שוין אויסגעליידיגט דעם טעלער עסען. ער איילט זיך, קוקט אויפן זייגער און שטעלט זיך אנטקעגען דעם שפּיגעל אויסבינדען דעם שניפּס, דער אויסזעהען איז ביי איהם א יוגענדליכער, א גרינגהפקרדיגער. ער איז פון די מענשען. וואָס ווערען קיינמאָל נישט אלט.

בעטי שטעלט זיך אוועק אנטקעגען איהם, א גרויסע, א שטאַרקע, מיט גליהענדע אויגען:

— דו געהסט שוין ווידער, הא?

— יאָ, וואָס איז דען?

— דו וועסט ביי מיר נישט אויספיהרען, וואָרט, — רעדט זי מיט א פערשטיקט קול, — וועסט זיך אפילו שטעלען מיטן קאָפּ אראָפּ!

און ווען ער איז שוין ביי דער טיר צושרייט זי זיך ערשט, זידעלט און שילט מיט די ערגסטע קללות.

און שפּעט ביינאַכט. אז די קינדער שלאָפען שוין, פערענדיגט זי פיבערהאַפט איהר ארבייט פון טאָג. זי שטעהט איבער דער וואַש-פרעט און רייבט וועש מיט אזא כוח, ווי זי וואָלט עס וועלען צורייבען אויף שטיקלעך. באַלד בלייבט זי שטעהן. ווישט זיך די האָר פון די אויגען און קוקט א ווײַלע אין דער לופט:

„ער זאָל זיך אפילו שטעלען מיטן קאָפּ אראָפּ!" — רעדט זי אין זיך, און זי נעהמט זיך באַלד ווידער רייבען די וועש.

"די שכנה'שע ווייבער הייסען אלץ וואָס עס טוט זיך אָפּ צווישען בעטין און איהר מאַן, ווענט האָבען אויערען. אזא איידעלער מאַן. א גוטער טאַטע צו די קינדער זאָל ארייגפאַלען אין די הענד פון א פערגרעבטער פרוי.

— זי שטאַמט ווייזט אויס גאָר פון געמיינעם סאָרט,

— רעדען זיי.

— פאר דער חתונה א דינסט געווען, צי וואָס.

— די פּראָסטקייט מוז ארויסקומען פון אויבען.

עס פּאַסירט אמאָל, איהר מאַן קומט פריה אהיים. ס'איז פרייטאָג פאַרנאַכט. ס'בערשמעקט איהם גלייך דער ריח פון א געשמאַק - צוגעגרייטען עסען. אין שטוב איז צוגעקליבען. בעטי בענשט ליכט, ווי א פרומע ווייבעל. נאָר איהם אָרט דאָס נישט, כאָטש אליין איז ער א פריי-געזאָגענער. די קינדער זיצען לייטיש ארום טיש און כוקען מיט פינקלענדיגע אויגעלעך ווי אזוי די מאַמע טיילט אויס דעם עסען מיט געטרייע מאַמישע הענד.

— בעטי, דאָס עסען איז היינט אַנ'אויסנאַהם, — זאָגט דער מאַן א פרעהליכער, א גוטע וועטשערע מאַכט איהם אלע מאָל גוט אויפגעלייגט.

בעטי'ן צוגעהמען זיינע רייד, אז ער וואָלט נאָר זיין א מענש, וואָלט דאָך געקענט זיין גוט. ס'וואָלט זיך איהר דערמאָהנען איהם זיינע עוולות. נאָר זי שטאַרקט זיך. איהרע אויגען ווערען פערשוואָומען מיט א טרעהר און זי ווישט זיי מיטן פינגער.

זי איז אָנגעטון אין א ליכטיג געפּרעסט קליידעל, מיט די שוואַרצע האָר פערקאַמט. און איהרע טונקעלע אויגען קוקען שאַרף. זי איז בלייך פון איגנווייניגסטער אויפרעגונג, און ער שמייכעלט צו איהר ווי אין די ערשטע יאָהרען נאָך זייער חתונה.

און ביי איהר איז שוין דער גאַנצער כעס צוגאַנגען אונטער זיין וואַרעמען בליק. זי וויל איהם אלץ פערגעבען זי ווייס, ער איז א וואוילער, מעהר נישט, ער האָט נישט קיין געשטעלטע דעה און יעדערער קען איהם ציהען וואוהין מען וויל. און צום ערשטען מאָל נאָך א סך יאָהרען, ווילט זיך איהם א גלעט טון איהם איבער זיין שעהנעם קאָפּ, נאָר זי פערכאַפּט זיך באַלד און לויפט אוועק אין קיך אינאיינעם מיט איהר פרייד.

יענער גאַנצער אָוועגד איז שוין א גוטער. זי דערצעהלט איהם, ווי קונציג זי דרעהט זיך דאָס אויס מיט דעם ווענינ געלד וואָס ... פרייגייט איצט.

— די וואָך האָב א ... געקויפט פלייש אין אַנ'אַנדערער יאַטקע, ביי דעם אלטען קצב איז אלץ פראַנר טייער.

און ער שטעהט אַנטקעגען איהר מיט דעם גופּעס-טיכעל אין האַנד, א שולדיגער ארום און ארום. ווי זי נעמט דאָס אויף זיך אלע זאָרגען! ער בעוואונדערט איהר פאר איהר איינפאַל מיטן קצב:

— טאַקע? אזוי האָסטו געטון? — זי ווערט איהם מיט אמאָל זעהר טייער, ער וועט פון איצט אָן טון פאר איהר אלץ אין דער וועלט.

אזוי געהען אוועק א פּאָר טעג ווי אין חלום, בעטי געהט פון איין ארבייט צו דער אנדערער מיט א געזאַנג אין הארצען. און אז זי געהט עפּעס קויפען, אָרט איהר נישט אז מען נעהמט ביי איהר איבער א גראָשען אדער צוויי. און אין אָוועגד זיצט דער מאַן ביים טיש און לייענט פאר איהר פון צייטונג ארויס. זי קוקט אויף איהם מיט דעם דרך ארץ פון א פּראָסטער פרוי צו א מאַן א למדן. יערנאָך דערצעהלט זי איהם פון איהרע פּלענער.

— שיכעלעך אליין די וואָך פערריכטען דאַרף אָפּקאָסטען א מאַיאָנטעק.

— פּלוצלונג בעמערקט זי אָן איהם, ווי ער ווערט אומרוהיג און נערוועז. ער שטעלט זיך אויף, נעהמט ארומשפּאַנען איבערן שטוב מיט די הענד אין די קעשענעס. באַלד קוקט ער שוין אויפן זייגער און שטעהט זיך ביים שפּיגעל אויסבינדע דעם שניפּס.

— שוין, ס'שטעכט איהם שוין דער האָבער... — קוקט זי אויף איהם איבער איהר אַקסעל פון דער זייט.

איהר מאַן פערענטפערט זיך:

— כ'וועל נאָר צוגעהן צו די מילמאַנס אויף איין שעה, זיי קענען דאָך מיינען כ'וויים וואָס...

בעטי זאָגט גאָרנישט, נאָר אראָפּנעהמענדיג פון טיש, וואַרפט זי מיט די טעלער אזוי לעפעל.

מיטן הוט אָנגעטון אָן א זייט שטעהט ער שוין ביים טיש, ער איז מאָדנע בעלעבט און הפקרדיג.

— געה, געה, מיטן קאָפּ אין דער ערד! — רעדט זי ארויס פערשטיקט.

עס איז נאָך פריהער אָוועגד, פונם שכנהשען הויז דערטראָגט זיך אהער דאָס פרעהליכע רוישען פון די מענשען ביים אָבענד-ברויט. די ראַדיאָס שפּילען, בעטי קוקט אהין מיט זשעדנע אויגען: וואָס, איז זי דען קיין מענש נישט? א, ווי דאָס פערדריסט...

זי נעהמט זיך פיבערדיג אויפשטעלען די בעטלעך. לייגען די קינדער שלאָפען, זי שלאָגט איהר יונגסטען יונגעלע וואָס פלאָנטערט זיך איהר אונטער די פיס, דאָס קינד, א מאָגערער מיט א גרויסען קאָפּ און טרויעריגע, יודישע אויגען, קוקט אויף איהר רחמנותדיג.

— זאָל דיין טאַטע אזוי וויסען פון זיין לעבען, ווי איך ווייס וואָס איך טו, — רעדט זי צום קינד.

די נאַכט פאַלט צו מיט עלענדקייט אין שטוב, זי לעגט זיך אוועק אין די זאַכען, זי קען נישט שלאָפען, עס שטיקט איהר אין האַלז. אז זי איז גרייט רייסען פון זיך שטיקער. ווי שפּעט קען דאָס איצט זיין? מיט אמאָל גיט זי זיך א ריס אָפּ פון איהר געלעגער, וואַרפט ארויף אויף זיך דעם מאַנטעל און יאָגט זיך ארויס פון שטוב. זי לויפט אין דער קאַלטער נאַכט. דער ווינט שפּילט זיך מיט די פאָלעס פון מאַנטעל ווי מיט פליגלען, און זי לויפט און טראָגט אין זיך ביטערע שנאה און קללות.

ביים הויז וואו ס'וואוינען די מילמאַנס בלייבט זי נישט שטעהן ווי שטענדיג, נאָר זי פליהט ארויף איבער די טרעפּ, קלאַפּט אָן אין טיר און גיט זיך א שטעל אוועק אויף דער שוועל פון צימער.

ס'איז גראָד געווען אינמיטען פון א הייסען קאָרטען-שפּיל. מען האָט געשפּילט מיט פערפלאַמטע פנימער, צובייגענדיג זיך איינע צו די אנדערע, האָבען זיי אויסגעזעהען ווי א גרופּע געהיימע פערשווערער. זיי זענען געבליבען זיצען ווי פערגליווערט, ווען זיי האָבען פּלוצלונג דערזעהען בעטין אויסוואַקסען אין טיר. און בעטי איז אויך געבליבען שטעהן שטיל.

— א, א גאַסט, זיצט בעטי. מען זעהט אייך גאָר קיינמאָל נישט.

בעטי האָט די ווערטער געהערט ווי דורך א טומאַן. זי האָט זיך איינגעקוקט אויף איהר מאַן, אזא פערשייטען און צוואָרפענעם האָט זי, דוכט זיך, קיינמאָל איהם נאָך נישט געזעהען.

— אָט שוין, בעטי, נאָר דעם קאָן ענדיגען, — האָט זיר געגעבען א זאָג, מיט אויגען פערגאַסענע ווי פון שנאַפּס.

— וועסט שוין ביי מיר ענדיגען! — האָט בעטי ארויסגעאָטעמט שווער. און פלינק ווי א חיה איז זי מיט איין שפּרונג שוין געווען ביים טיש, האָט אויסגעצויגען איהר לאַנגע האַנד אזוי א וויש געטון די קאָרטען און די קופּקעלעך געלד, וואָס האָבען זיך מיט א קלונג צושאָטען איבער דער ערד.

דערנאָך זענען זיי ביידע ארויס אין גאַס, בעטי און איהר מאַן. זי איז געגאַנגען מיט גרינגע טריט ווי א בעפרייטע פון עפּעס א שווערע מאַסע. און איהר מאַן איז איהר נאָכגעגאַנגען. א בעזיגטער פון א שטאַרקערען פון זיך, איז ער מיט אמאָל געוואָרען ווייך ווי טייג, און בעטי האָט געפיהלט, אז זי קען מיט איהם טון איצט וואָס זי וויל. ס'איז איהר געווען כמעט פרעהליך.

— קום, קום! — האָט זי געזאָגט בלומרשט שטרענג, ווי מען רעדט צו א פערשולדיגט קינד.

איהר מאַן האָט בייז געמורמעלט:

— האָסט גאָר קיין חרפה נישט פאַר מענשען?

— דו שווייג איצט, דו האָסט נאָך גוט אָפּגעשניטען!

זי האָט געוואוסט, אז זי האָט איצט די אויבערהאַנד איבער איהם.

——*——

די עקזעקוציע

דערציילונג פון חסידישען לעבען

פון ישראל אַסמאַ[ן]

איהר האָט בודאי געהערט פון ר' שבתי ראשקאָווער. ער איז כיה'ע געווען פון בעש"ט'ס תלמידים און געטון עבודת הקודש, געווען א סופר סת"ם. און אז מ'זאָגט א סופר און אזא יוד ווי ר' שבתי, פערשטייט מען דאָך שוין אַליין, אז ער איז געווען דער גרויסער אָרימאַן, ווארים וואָס, ר' שבתי'ן איז דען געלעגען אין זינען דער שכר אויף דער וועלט ? ער טוט אזא הייליגע מלאכה און ער דארף זי טון מיט אלע כוונות, זיך איינגאַנצען אויסטון פון דער וועלט און מקיים זיין די מצוה פון שרייבען די תורה.

האָט ר' שבתי ראשקאָווער א ווייב, אַנ'אשה כשרה. און אז איהם געהט די וועלט נישט ווע-ניג וואָס אָן, ליידט זי אָרימקייט און נויט און רעדט נישט קיין וואָרט, קלאָגט זיך קיינמאָל נישט, האָט מען אויף שבת פלייש און פיש קוים מקיים צו זיין די מצוה פון סעודת שבת, א גאַנ-צע וואָך קומט מען אָפּ מיט שיהי פיהי, א שטי-קעל טרוקען ברויט, אביסעל קאַשע, א קאַרטאָ-פעל און עטליכע תעניתים. די שטאָט ווייסט דערפון און קען איהם שוין, אז ער וועט חלילה פון פרעמדס קיין הנאה נישט האָבען, און פון זיין יגיע-כפים קאָן ער פערדינען וואסער אויף קאַ-שע, זעהט מען וועניגסטענס צו פערגרינגערען וויפיל עס איז מעגליך, מ'היט איהם אוים, אז אָרימעלייט און אורחים זאָלען איהם נישט בע-לעסטיגען און צונעהמען פון איהם דאָס לעצטע. ר' שבתי איז אויסגעטאָן פון דער וועלט און בע-מערקט עס נישט.

און ווען ער קומט צום בעש"ט און דאָס אָ-רימקייט שיינט אראָפּ פון איהם, דערזעהט עס דער בעש"ט און וויל איהם בענשען מיט עשי-רות, מיט פרנסה כאָטש. און עס געהט נישט: די ברכה קאָן אויף איהם נישט חל זיין. דער בעש"ט פרעגט איהם:

— וואָס מאַכסטו ר' שבתי.

און ער ענטפערט:

— דאַנקען-צו-לויבען, געזונד, זיין מיר במנו-חה און טו מלאכת הקודש.

דער בעש"ט עפענט ווייטער פאר איהם א קליין טירעל און פרעגט:

— פעהלט דיר גאָרנישט ? שעהם זיך נישט. גאָט איז א פאָטער !

ענטפערט ר' שבתי ראשקאָווער:

— איך האָב חלילה גאָרנישט צו זיין-ליבען-נאָמען, ער גיט מיר מיין עהרליך אויסקומעניש, קיין עשירות פערלאַנג איך נישט.

פאַרפאַלען, מ'קאָן מיט איהם גאָרנישט מאַ-כען !

פרובט אמאָל דער בעש"ט אויף אַנ'אַנדער וועג: ער קומט צו ר' שבתי'ן קיין ראשקאָוו און שטעהט איין ביי איהם. לויפט ר' שבתי'ס ווייב צום גאָלדשמיד מיט א זילבערנעם לעפעל פון איהר דרשה - געשאַנק, יענער קויפט איהם אָפּ ביי איהר אויף זילבער, און זי לויפט מיט גרויס שמחה און מאַכט א סעודה פאר דעם טייערען אורח.

און אַז דער בעש"ט פרעגט:

— ר' שבתי'ס ווייב, פעהלט אייך גאָרנישט? האָט איהר נישט וואָס צו פערלאַנגען ?

ענטפערט זי:

— וואָס קאָן מיר דען פעהלען און וואָס קאָן איך דען פערלאַנגען, אז איך האָב די זכיה צו האָבען דעם הייליגען רבי'ן אין מיין הויז ?

פאָהרט ווייטער אוועק דער בעש"ט מיט גאָרנישט.

און אַנ'עשירות וואַרט אויף ר' שבתי'ן — אין הימעל האָט מען עס אָנגעשריבען. איין וואָרט נאָר, און עס איז זיינס, און — גאָרנישט, געה טו עפּעס !

דאָס אָרימקייט פערשטאַרקט זיך דערווייל ביי ר' שבתי'ן אין הויז, און ער מאַכט זיך נישט וויסענדיג, איז זיך מבטל, איז אַלץ ארום מבטל און עס פעהלט איהם גאָרנישט, עס אַרט איהם גאָרנישט.

ביסלעכווייז ווערט דערווייל ארויסגעטראָגען פון הויז א שעהן ביסעל באַלעבאַטישקייט און דאָס הויז ליידיגט זיך אוים פון טאָג צו טאָג מעהר און מעהר, דאָס דחקות האַלט זיך אין איין פערגרעסערען.

דער בעש"ט זוכט ווייטער פערשידענע עצות און תחבולות און פערפאַלען, — די ברכה קאָן בשום אופן נישט חל זיין אויף ר' שבתי'ן און זיין ווייב: זיי שטויסען עס ממש אָפּ אַליין בידים.

דער בעש"ט האָט גרויס שברות - לב דער-פון, עס לאָזט איהם נישט רוהען, מ'דאַרף דאָך איהם נישט קומען דערציילען, ער זיפצט אין מעזיבעזש און זיינע בליקען שוועבען איבער דער גאַנצער וועלט — און ווי קאָן זיך ר' שבתי ראשקאָווער'ס אָרימקייט אויסבעהאַל-טען פאַר איהם ?

איינמאָל איז דער בעש"ט פלוצלונג ארייננע קומען אין זיין בית-המדרש, זיך ארומגעדרייט פערטראַכטערהייט אַהין- און-אַהער עטליכע מאָל, דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צו ר' דוד פור-קעס און ר' דוד מיקאָלייעווער און געזאָגט צו זיי:

— למען השם פאָהרט גלייך אריבער קיין ראַשקאָוו, צו ר' שבתי ספר אין הויז; איהר זאָלט זיך דאָרט בעזעצן און נישט אוועק פון דאָרט ביז ער וועט האָבען צוויי-טויזענד רענד-לעך. געדענקט, איהר זאָלט עסען און טרינקען און שלאָפען ביי איהם! עס זאָל אייך נישט אַרען זיין אָרימקייט און איהר זאָלט זיך נישט לאָזען אָפּ'פּטרן מיט קיין שיהי פיהי !

די צוויי תלמידים האָבען געהערט די דאָזיגע ווערטער פערוואונדערטע און זיי האָבען גע-שוויגען אַ מינוט, דערנאָך האָבען זיי געפרעגט:

— סטייטש ? !

האָט דער בעש"ט מקפיד געווען אביסעל אויף זיי און געזאָגט:

— גענוג, ער שטעהט מיר אין וועג ! אז מ'הייסט אייך געהן געהט מען, אָהן שאלות, גע-דענקט איהר זאָלט גלייך געהן און טון ווי איך האָב אייך אָנגעזאָגט: איהר זאָלט נישט פער-לאָזען זיין הויז ביז ער וועט האָבען צוויי טוי-זענד רענדלעך. אין דער מינוט ווען ער וועט קריגען די צוויי טויזענד רענדלעך, זאָלט איהר זיך אויפהייבען און צוריקגעהן צו מיר, אָהן גע-זעגענען אפילו: ער זאָל נישט צומאָל וויסען אז איהר זענט אוועק.

האָבען זיי געטון ווי דער בעש"ט האָט זיי אָנגעזאָגט און זיי זענען געגאַנגען.

און זיי זענען געקומען צו ר' שבתי'ן און גע-טראָפען א גרויסע אָרימקייט אין זיין הויז, און זיי האָבען געזאָגט צו איהם:

— ר' שבתי, דער בעש"ט האָט אונז געשיקט אהער און געהייסען אונז איינשטעהן ביי דיר, נישט עסען און נישט שלאָפען ביי קיין אַנדערן מענש פון שטאָט, ביז מיר וועלען מתקן זיין דאָס וואָס ער האָט אונז געהייסען.

האָט ר' שבתי צו זיי געזאָגט:

— מיין הויז איז אָפען פאר אייך און אַלץ וואָס עס געפינט זיך דאָרט איז אייערס.

אז זיי זענען געשטאַנען דאָרט א צייט, און זיך געהייסען געבען צו עסען און צו טרינקען פון שענסטען און פון בעסטען.

ר' שבתי'ס ווייב איז יעדען טאָג געגאַנגען און זי האָט פערקויפט אַנ'אַנדער חפץ, הן פון די וואָס איז נאָך געבליבען איהר פון מתנות און דרשה-געשאַנק, הן פון די וואָס זענען איהר גע-בליבען בירושה פון עלטערען און עלטערענס-עלטערען, און פאר דעם געלד האָט זי געשפייזט דעם בעש"ט'ס צוויי שליחים. זי האָט נישט גע-רעדט קיין וואָרט. ביז זי האָט פערקויפט דאָס לעצטע חפץ און דאָס געלד אויפגעגעסען. אין האַרצען האָט איהר זעהר באַנג געטון צו שיידען זיך מיט פיל פון די טייערע חפצים, זי האָט אָ-בער געטון אזוי, ווי איהר מאַן האָט געהייסען, און נישט גערעדט קיין וואָרט.

ווען זי האָט שוין מעהר נישט געהאַט וואָס צו פערקויפען און קיין געלד איז אין הויז שוין מעהר נישט געווען און קיין שטיקעל ברויט צום עסען אויך נישט, האָט זי אויפגעהויבען איהרע אויגען און געקוקט צו ר' שבתי'ן מיט א שטו-מען פאָרוואורף, ר' שבתי האָט איהר בליק נישט געקאָנט אריבערטראָגען, און ער איז געגאַנגען און האָט געזאָגט צו די צוויי שליחים:

— ביז איצט האָב איך אייך געקאָנט ווי עס איז שפייזען, איצט האָב איך שוין מעהר קיין זאַך נישט. בלייבט נישט מעהר ווי צו פאַסטען צוזאַמען, אָדער צו גיין ערגיץ-אַנדערשוואו, מס תם איז דאָך אזוי זיין ליבען נאָמענס רצון און מיר מוזען עס אָננעהמען פאר ליב.

האָבען זיי איהם געענטפערט:

— דער רבי האָט אונז אָנגעזאָגט, אז מיר זאָ-לען זיך נישט ריהרען פון אָרט, ביז אַלץ וועט פעררינכט ווערען, מיר זאָלען נישט עסען און נישט טרינקען און נישט שלאָפען אין קיין [...] דער הויז.

האָט ר' שבתי געזאָ[גט]:

— גוט, אָבער איך האָב דאָך נישט קיין [...] אפילו קיין טרוקען שטיקעל ברויט ?

האָבען זיי איהם געענטפערט:

— דו האָסט א גרויסען גאָט אין הימעל, באַרימהערציגען פאָטער וואָס בענקט נאָך [...]נע תפילות און בקשות !

האָט ר' שבתי דערהערט זייערע ווערטער [...] האָט זיך אוועקגעשטעלט בעטען צו גאָט, [ער] זאָל טון מיט איהם א חסד און זאָל איהם [...] צושיקען, ער זאָל קאָנען שפייזען זיינע אורח[ים].

און דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל [...] ר' שבתי ראַשקאָווער האָט אין זיין לעבען [...] פלל געווען אויף פרנסה און ארויפגעבראַכט [...] אָרימקייט אויף די ליפען.

נאָך דעמזעלבען טאָג איז פערפאָהרען א רײ[...] קאַרעטע און זי האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי שבתי'ס הויז. עס איז ארויסגעגאַנגען פון א[...] זעהר א רייכער סוחר און ער האָט זיך געפר[עגט] אויף ר' שבתי'ן.

— און ווי ער איז אריין אין הויז האָט ער [...] זאָגט צו איהם:

— ר' שבתי גאָט האָט מיך געבענשט [...] א גרויס עשירות, נייערט קיין קינדער האָט [...] מיר נישט געגעבען. איך בין שוין נישט קיין [...] גערמאַן און מיין ווייב וועט שוין קיין קינ[דער] נישט האָבען, דעריבער האָבען מיר געטר[...] אויף זיך איבערצולאָזען א זכר, און דער נאָ[מען] זאָל נישט אָפּגעמעקט ווערען, ווילען מיר ש[...] בען א ספר תורה מיט גרויס קדושה וטהרה, [...] פאר אייער טרחה וועט איהר קריגען צוויי [טוי]זענד רענדלעך, חוץ טויזענד רענדלעך אויף [...] מעט און אויסשטייער.

און דער סוחר האָט אראָפּגענומען זיין [...] גאַרטעל, און האָט צוגערופען די צוויי שלי[חים] און זיי געבעטען זיי זאָלען איהם העלפען צ[יי]לען דאָס געלד.

און זיי האָבען אָפּגעצעהלט דריי טויז[ענד] רענדלעך, און דער רייכער סוחר האָט זיי גע[ג]בען ר' שבתי'ן און ער האָט געזאָגט:

— געדענקט, די צוויי טויזענד גיב איך א[ייך] פאר דעם שרייבען, און די טויזענד זאָלט א[יהר] אויסגעבען אויף דער ספר-תורה!

האָט זיך ר' שבתי זעהר דערפרעהט און [...] האָט געשיקט זיין ווייב, זי זאָל איינקויפען [...] קעך און בראָנפען און קאָכען א שעהנע ס[עודה] לכבוד דעם סוחר און די אורחים, און אליין [...] ער אויך אוועק צו העלפען עפּעס טון.

און ווען אַלץ איז פערטיג געווען, האָט [...] זיך ארומגעקוקט און דערזעהן, אז די שלי[חים] און דער סוחר זענען נישטאָ. מ'איז געלאָפען זוכען איבער דער גאַנצער שטאָט און ט[...] זיי נישט געפונען.

פערשידענע קולטורען

אין דער מענשליכער געשיכטע

פון ל. באַראַדולין

עס זענען פאַראַן אויף דער ערד הונדערטער טויזענדער לעבעדיגע ברואים, און יעדע פון זיי האָט זיך צוגעפּאַסט צום לעבען אויף איהר שטייגער. ווען די בעדינגונגען פון לעבען האָבען זיך פלוצלונג געענדערט אזוי, אז די שטופע פון צוגעפּאַסטקייט צום נייעם לעבען איז נישט גע-ווען גענוג, האָט אָט דער מין געמוזט אונטער-געהן און איבערלאָזען דעם פּלאַץ פאר די מעהר צוגעפּאַסטע. אויף אזא אופן זענען הונדערטער מינים חיות וואָס האָבען אמאָל עקזיסטירט, שין לאַנג אונטערגעגאַנגען, ווי עס צייגען די ביי-נער וואָס ווערען אויסגעגראָבען פון דער ערד. עס טרעפט אָבער, אז די בעדינגונגען פון לעבען ענדערען זיך אזוי, אז עס גיט צייט געוויסע מי-נים ברואים צו ענטוויקלען זיך ווייטער און צו-פּאַסען זיך צו די נייע בעדינגונגען, ווענען פון אָט די מינים מיט דער צייט ענטשטעהן אַנדערע העכערע ברואים, אזוי צ. ב. זענען די איצטיגע פערד געווען אמאָל, מיט א פּאָר מיליאָן יאָהר צוריק, קליינע חיה'לעך נישט גרעסער ווי די קלענערע מינים הינט. און געהאַט צו 4 און 5 פינגער אויף יעדען פוס. אָבער אונטערן דרוק פון די געענדערטע בעדינגונגען פון לעבען האָ-בען זיי זיך ביסלעכווייז ענטוויקעלט אין די איצ-טיגע גרויסע חיות, מיט איין ברייטען פינגער, אָדער קאָפּיטע, אויף יעדען פוס. דאָס זעלבע איז אויך פאָרגעקומען מיט אַנדערע חיות.

די בעשעפעניש, וואָס האָט, אין קאַמף פאַרן לעבען, דערגרייכט די העכסטע שטופע פון ענטוויקלונג און צוגעפּאַסטקייט איז דער מענש, נישט נאָר זענען די אָרגאַנען און גלידער זיינע מעהר עמפינדליך, מעהר בויגיג און ריהרעוודיג און בעסער צוגעפּאַסט צו די בעדינגונגען פון לע-בען, — ער האָט אויך ענטוויקעלט א ברייטערען גייסט, א טיפערען זכרון און א גרעסערע פעהיג-קייט צו לערנען פון ערפאַהרונגען. דעריבער איז ער איצטער דער הערשער אויף דער ערד, כאָטש פיזיש איז ער קלענער און שוואַכער פון פיל אַנדערע מינים, איבער וועלכע ער הערשט.

דער מענש איז דאָס איינציגע בעשעפעניש, וואָס האָט זיך אויסגעלערנט צו מאַכען א פייער און אויסנוצען איהם אין קאַמף פאר זיין לע-בען; און דאָס איז דאָס איינציגע בעשעפעניש, וואָס קען מאַכען און אָנווענדען געצייג און גע-וועהר. איינינע מינים מאַלפּעס קענען אויך אַ-מאָל אָנווענדען געוועהר: זיי טוען עס אָבער זעלטען און נישט סיסטעמאַטיש און בענוצען זיך מיט פערטיגע שטיינער און שטעקענס וואָס זיי געפינען צופעליג, אַליין מאַכען געצייג און גע-וועהר קענען זיי נישט. אין דער הינזיכט איז דער מענש דאָס איינציגע בעשעפעניש.

דער מערקווירדיגער זכרון און די הויך - ענט וויקעלטע פעהיגקייט צו לערנען פון ערפאַהרונ-גען זענען יענע אייגענשאַפטען זיינע, וואָס האָ-בען איהם געגעבען די מעגליכקייט צו ענט-וויקלען די הויכע שטופע פון קולטור, וואָס דינט איהם איצטער. עס איז אָבער נישט געקו-מען מיט אמאָל: די ענטוויקלונג פון זיין קול-טור איז, אַמווייניגסטען אין די ערשטע צייטען אָנגעגאַנגען זעהר לאַנגזאַם און איז געקומען אַלס רעזולטאַט פון דער ענטוויקלונג פון זיין קער-פּער און גייסט.

פאר איבער הונדערטע יאָהר ווערען סיסטע-מאַטישע אויסגראָבונגען דורכגעפיהרט, וואָס וואַרפען אַלץ מעהר ליכט אויף דער געשיכטע פון זיין אייגענער ענטוויקלונג און דער ענט-וויקלונג פון זיין קולטור. מען געפינט גאַנצע מענשליכע סקעלעטען, אָדער זייערע טיילען, אין פאַרצייטיגע הייל'ען, אָדער מען גראָבט זיי צופעליג אויס פון אונטער דער ערד, און גע-וועהנליך געפינט מען נעבען די ביינער זייערע כלים, געוועהר און געצייג, וואָס גיבען אָנצוהע-רען וועגען דער שטופע פון קולטור, אין וועלכער די מענשען פון אָט די ביינער האָבען זיך געפו-נען. די עפּאָכע צו וועלכער אָט די מענשען האָ-בען בעלאַנגט — ד.ה. מיט וויפיל אומגעפעהר יאָהר צוריק די מענשען האָבען געלעבט — ווערט בעשטימט דורך דער אָפּשאַצונג פון די פּלאַסטען ערד, וואו מען האָט די ביינער געפו-נען, און דורך פערשידענע זייטיגע סמנים און אָנדייטונגען.

און דאָ קומט פאר א מערקווירדיגע דערשיי-נונג, וואָס בעשטעטיגט אויף אזא גלענצענדען אופן דעם לייטער פון די געאָלאָגישע, ביאָלאָגי-שע און קולטורעלע ענטוויקלונגען: וואָס על-טער עס איז דער פּלאַסט ערד, וואו מען האָט די ביינער, געוועהר, און געצייג געפונען, אַלץ איינ פאַכער, פרימיטיווער און וועניגער ענטוויקעלט זענען געווען די מענשען, און אַלץ איינפאַכער פרימיטיווער און וועניגער ענטוויקעלט זענען געווען זייערע כלים, געוועהר און געצייג.

אויפן גרונד פון דעם גאַנצען מאַטעריאַל, וואָס האָט זיך ביז איצטער אָנגעזאַמעלט קען מען זיך פאָרשטעלען אז דער גאַנג פון דער ענטוויקלונג פון דער מענשליכער קולטור איז אומגעפעהר אזא:

ווען דער מענש האָט אָנגעהויבען ווערען א שטיקעל מענש און איז נאָך געווען מעהר עהנ-ליך צו א חיה, ווי צו א מענשען, האָט ער נאָך קיין געצייג בכלל נישט געהאַט; און אַלס גע-וועהר אין קאַמף צווישען זיך און מיט חיות האָט ער אָנגעווענדעט צופעליגע שטעקענס און שטיינער, ווי די העכערע מינים מאַלפּעס טוען נאָך איצטער. אָבער לערנענדיג פון ערפאַהרונ-גען האָט ער זיך ביסלעכווייז ארומגעזעהען, אז א שטעקען, — ד. ה. אַנ'אָפּגעפאַלענער צווייג פון א בוים — און א שטיין איז א ווירקזאַמער אופן אין א קאַמף. האָט ער אָנגעהויבען אַליין אָפּברעכען צווייגען פון בוימער און אונטער-קלייבען אזעלכע שטיינער, וואָס זאָלען נישט זיין צו שווער פאר זיינע פיזישע כוחות, און נישט צו לייכט פאר א ווירקזאַמער אָנווענדונג. אין דער זעלבער צייט האָט ער אויך אָנגעה[...] צוגרייטען אויף שפּעטער און האַלטען [...] זיך אָט דאָס געוועהר. און דאָס איז געווען [...] ערשטער מאָמענט פון זיין קולטור: דער [...] מענט, ווען ער האָט זיך אָנגעהויבען [...] כער איבער אַלע אַנדערע ברואים.

ווען שטיין איז געווען צו גרויס פאר [...] צוועקען, האָט ער געקלאַפּט איין שטיין אָן [...] צווייטען, ביז איינער פון זיי האָט זיך צע[...] בען אין קלענערע שטיקער. דאָס האָט שוין [...] מיינט אָנצווענדען געצייג, כדי צו דערגריי[כן] א געוויסען צוועק, און ווען ער האָט געוואָלט [...] ברעכען א צווייג, און דער צווייג איז געווען [...] דיק פאר זיינע כוחות. האָט ער געוואָ[רפן] אויף איהם א שטיין, אָדער געריבען מיט [...] פערשפּיצטען קאַנט פון שטיין, ביז דער צוו[ייג] האָט נאָכגעגעבען. און דאָס האָט ווידער גע[...] אָנצווענדען געצייג, ביסלעכווייז האָט ער [...] מערקט אז דער צוועק ווערט גיכער דערגרי[כט] ווען דער שטיין איז פערשפּיצט אָדער [...] שאַרפט. האָט ער אָנגעהויבען אונטערקלי[בן] אַזעלכע שטיינער, וואָס האָבען שפּיצען אָד[ער] קאַנטען, און ווען דאָס האָט זיך געלאָזען, [האָט] ער קלאַפּענדיג מיט איין שטיין אָן דעם צו[...] טען, אַליין פערשאַרפט און פערשפּיצט [...] שטיין און איהם צוגעפּאַסט פאר זיינע צוועק[ן].

דאָס איז געווען געצייג. דאָס זעלבע איז [...] פאָרגעקומען מיט געוועהר, פון אָנה'יב האָט [...] געוואָרפען פשוטע צופעליגע שטיינער. [...] גרעסער דער שטיין— אַלץ ווירקזאַמער. ביס[לעכ]ווייז האָט מען בעמערקט אז וואָס שאַרפער [דער] שטיין — אַלץ ווירקזאַמער איז ער און [...] טיפער און געפעהרליכער איז די וואונד. [...] האָט זיך ביסלעכווייז ארומגעזעהען, אז [...] זאַמער איז נישט דער גרויסער און טעמפּ[ער] שטיין, נאָר דעם קלענערער שטיין קען מען [...] פען ווייטער, און מיט זיין שאַרפען שפּיץ [...] ער טיפער ארייננדרינגע אין קערפּער פון [...] אָדער חיה.

די שאַרפקייט פון געוועהר האָט זיך א[...] אָפּגערופען אויף די שטעקענס. אין א האַנט[...]

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאג : פע, ס'איז נישט שעהן, מ'האט מיר דערצעהלט, אז מ'האט אייך נעבטען געזעהען לייענען דעם ,,ארענדאווניק'', וו' קומט דאס צו אייך, פא-טיע שבת הגדול ?

שבת הגדול : כ'וועל אייך ערקלערען : אז איך לייען דעם ,,נייעם פאלקסבלאט'' האב איך נאר עגמת נפש. בסדר צרות און צרות. מ'מאדעט יודען אין ארץ-ישראל, די ענגלישע רעגירונג לעגט ארויף קאלעקטיווע שטרא-פען אויף דער אחוזה הערבערט סעמויעל. היטלער וועט קאנפיסקירען די יודישע פערמעגענס. יודען ווערען א-רויסגעשטויסען פון האנדעל. יודישע גייט און ארים-קייט. עקסצעסען און פאגראמען — אז איך לייען דעם ,,נייעם פאלקסבלאט'' טוט מיר דאס הארץ וועה. לייען איך דעם ,,ארענדאווניק'' האב איך פערגעניגען. גרויסע ארטיקלען מיט שרייענדיגע קעפ :

,,יודען פערכאפען דעם האנדעל''. ,,יודען רעגירען מיט דער וועלט''... ,,די יודען שפילען די ערשטע פידעל אין דער וועלט-פאליטיק''... אז איך לייען דעם ,,ארענדאוו-ניק'', ווער איך דיק און ברייט''...

אמאל, אמאל...

אמאל, א מיידעל, אז מען האט א קוש געגעבען,
נישט געבליבען איז אויף די ליפען די פארב.

אמאל אז מען האט א געשעפט זיך געעפענט,
נישט געטראגען האט מע: דעם פערדינסט אין סקארב.

אמאל איז קיין רייד פון מענשען-רעכט נישט געווען
און זיבער איז מען געווען מיטן לעבען.

אמאל, א בחור, האט אזוי־פיל נדן נישט גענומען,
און האט פרנסה א ווייב געקענט געבען.

אמאל אז מען האט א ווייב זיך גענומען,
זענען אזויפיל ,,שטילע שותפים'' נישט געווען.

אמאל זענען די גאסען א'ז'י געפוצט נישט געווען,
פון טאש אבער האט מע' א קערבעל געגעבען.

אמאל, איז די רעגירונג נ שט דעמאקראטיש געווען,
און מען האט ביי יודען די שויבען נישט געהאקט.

אמאל זענען אזויפיל אינסטיטוציעס און פילאנטרא-פען נישט געווען,
און מען האט נישט זיי ,,ביים עסק'' געפאקט.

אמאל, אז א סוחר האט א וועקסעל אויסגעשטעלט,
האט ער זיך נישט געשעהמט איהם צו באהלען.

אמאל, אז א פרוי איז אויף איהר ווירטשאפט געגאנגען
איז זי נישט געווען אייביג פערנומען מיטן ,,מא.ע.''.
קאפריזנער.

אלול

האט א שאל געטון דער שופר —
אלול איז שוין אנגעקומען —
און זיין ,,תרועה'' מיט די ,,שברים''
האט דאס הארץ ביי אונז צוגענומען.
עפעס ווייגט ער אט דער שופר
היי-יאהר דאכט זיך שטארקער, העכער.
ווי ער וואלט געפיהלט, אז איצטער
איז שוין טאקע פול דער בעכער.
אט — א, דוכט זיך ווי ער יאמערט
מיט זיין וויינענדיגען ,,שברים'' :
גאט אין הימעל, ביז ווי לאנג שוין
וועלען יודען צייהלען קברים ?
ביז ווי לאנג נאך וועלען מארדען
אונז — די פינסטערע אראבער
ביי דער שטילינקער הסכמה,
פון דעם ענגלענדער, זיין חבר ?
ביז ווי לאנג נאך וועט עס טאקע
אנזער מענשליכע געזינדעל
מאכען אומעטום דעם יודען
פאר דעם בלוט - כפרה - הינדעל ?...
אט-א לאזט ארויס דער שופר
זיינס א אומעטיגע ,,תקיעה'' —
אלארמירט עס נישט דער שופר
דאס פערהאלטען די עליה....?
אלול, שופר, נאכן זומער :
ווען קען לייענען איצטער בלעטער —
יעדע שורה — בלוט און טרעהרען,
בארבאריזם ברודער-קאמפען.
פלאצט דאס הארץ מען קען נישט הערען.
וואלט זיך וועלען אז דער שופר
מיט זיין יאמערליכער תרועה
זאל פון הימעל ענדליך ברענגען
פאר דעם וועלטעל די ישועה.

שמערעלע.

די בעל־הבית'טע און איהר סובלאקאטאר

פארוואס האט זי איהם משלה נעווען?

אין דער יאטקע טרעפען זיך צוזאמען צוויי פרויען, שמועסט מען וועגען דעם און יענעם. צום סוף פרעגט איינע :

— כ'בעט איהן, לאכטיגע פארוואס האבען זי איי-גענטליך אפגעזאגט די דירה איהנס סובלאקאטאר, זי זע-נען דאך געווען פון איהם אזוי צופרידען ?

— כ'וועל איהן זאגען דעם ריינעם אמת. זי ווייסען דאך, גילדענע, אז איך בין נישט קיין נייגעריגע. ס'איז טערעסירט מיך נישט וואס איינער טוט. איבערהויפט ביי מיינע סובלאקאטארען מיט איך מיך נישט אין זייערע זאכען. איך בין פון דער נאטור א זעהר דיסקרעטע און בין קיינעם נישט חושד אין אויסטערלישע זאכען, נאר אז א יונגערמאן פערהענגט יעדען טאג דעם שליסעל-לאך מיטן קאפעלוש, איז דאך עפעס די מעשה נישט גלאטיג — בין איך גערעכט ? ...

שמועס מיט א טעאטער-דירעקטאר.

— וואס פאר א טעאטער איז ביי אייך ?
— מ'שפילט קאמעדיעס און טראגעדיעס.
— וואס הייסט ?
— אויף דער ביהנע גייט א קאמעדיע און אין דער קאסע — א טראגעדיע.

אלע מענשען זענען אקטיארען, נאר א סך קענען א-בער נישט זייער ראל.
א. איטקין.

לאדזער מיידלעך.

מוטער (צו דער טאכטער) : פראניע, דיין חתן איז גע-קומען.
טאכטער : וועלכער ?

פייטעל און מרייטעל

פייטעל : האסט געלייענט אין דער צייטונג, אז דער מיניסטער בעק פערוועהרט די בעאמטע צו געהען אויף פאלעוואניע אין פריוואטע וועלדער ?

מרייטעל : ס'וואלט בעסער געווען, ווען דער מי-ניסטער פערוועהרט די ספעקולאנטען צו געהן אויף פאלעוואניע אין פריוואטע קעשענעס!...

דער בעל-שובה

אניאידיליע.

ווייב : זעה נאר, מאקס, וואס פארא שלעכטער מענש דו ביסט. זאג מיר, דו האסט שוין אמאל אין דיין לעבען א מענש א טובה געטון ?!

מאן : יא. איין מאל — ווען איך וואלט דיך נישט גע-נומען, וואלסט דאך געבליבען אנ'אלטע מויד.

קאפריזנער.

דעם דירעקטארס קאמפלימענט

אויף א פראבע אין א היגען טעאטער, האט א יונגע ארטיסטקע אויסגעפיהרט א נייעם טאנץ. נאכן טאנץ זאגט צו איהם דער דירעקטאר :

— פאניע... איהר זענט נאך גאר א יונגער מענטש, און איהר טאנצט שוין ווי אנ'אלטער פראיינס-אקטיאר...

צום חזנים - סעזאן.

דער גרויסער חזן און זיסער בעל-תפילה פון דער גרויסער פשייטשער קהל, איז געקומען אין אונזער שטע-טעל. ער זוכט מיט ליכט א ,,ברעטעלי''.

ער קאן שטעלען דעם טאי און ווייזען וואס ער קאן.
ער קאן א שטיין ריהרען. טוט א טובה און טוט מיך אנגאזשירען.
א. איטקין.

וואס הערט זיך ?

א שמועס בין מנחה למעריב

ערשטער : וואס הערט מען עפעס נייעס ?
צווייטער : ס'איז שטיל.
ערשטער: דהיינו ?
צווייטער : אין שפאניען איז אנ'אויפשטאנד. אין ארץ ישראל א רעוואלוציע. אין אביסיניען שעכט מען זיך. אין גריכענלאנד איז קריגס - צושטאנד. אין כינא קיילט מען זיך.
ערשטער : אבער אזוי ?
צווייטער : אזוי איז אויף דער וועלט רוהיג...

אין וואנא!

יודען שמועסען זיך אדורך

אויף דער באהן זיצען צוויי יודען און שמועסען. פלוצים דערפיהלט איינער אז ס'קאפיעט אויף איהם איינער פון דער הויך. פרעגט ער דעם שכן :

— ר' שכן, עס טראפט עפעס אויף מיר.
— יא, איך זעה, דאס איז פון א פלעשעל, נאר מ'געהט מאכען אנ'אנאליז.
— דאס איז אייער סחורה ?
— ניין, נישט מיינע.
— וועמענס דען ?
— מיין ווייבס.

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאגע צום ,,נייעם פאלקסבלאט" נומער 201 — פרייטאג, דעם 28 אויגוסט 1936

איהרע ,,תקיעות"...

נאכ'ן צוריקקומען פון זומער-וואוינונג

פאליטיק פון וואך

מיר האבען געוואלט מאכען א שטיקעל אור-וויב אין דער פאליטיק לאזט מען אונז נישט.

מען לאזט אונז נישט זיצען אביסעל מיט א רוהיגען קאפ. אין שפאניען גיסט זיך בלוט — פאליטיק אין מאסקווע דערשאסען 16 פערשוין מיט קאמעניעוו און זיגאוויעוו בראש — פאלי-טיק. אין ארץ ישראל הערשט א ווילדער בלוטי-גער אראבישער טעראר — פאליטיק; ענגלאנד שווייגט — פאליטיק.

אין אזא צייט טארען מיר דיפלאמאטען נישט זיצען מיט פערלייגטע הענד און פראוועץ אור-וויב.

מען קאן גאר נישט וויסען היינטיגע צייטען, עס איז די צייט פון בלוט-באד. מען דערשיסט און מען דערמארדעט. טא וואס קאן מען וויסען צי עס האלט נישט די ריי ביי אונז? מיר זעמיר דאך עפים דופלאמאטען!

מיר רייסען דעריבער איבער דעם אורלויב און מיר לאזען זיך ארויס איבער דער וועלט א קוק צו טון, וואס טוט זיך עפעס, מיר וואלטען מיטגענומען א טויב, נאר מיר האבען מורא מען זאל זי נישט דערשיסען.

איז שפאניעז ווערט גרוימער...
א מרעפליכער ענטפער

לעהרער (צו א שילער): דו קענסט מיר נישט זאגען, וויפיל מענשען ס'זענען דא אין שפאניען?

שילער: ניין, ווייל יעדען טאג ווערט ווייניגער...

א נייער קליענט

אין א היגער באנק פרעגט דער דירעקטאר א בעאמטין:

— פאננע רושקא, מיט וועמען האט איהר עס אזוי לאנג גערעדט אויפן טעלעפאן?

— מיט א קליענט.

— דאס איז זעהר אינטערעסאנט, איך האב גאר נישט געוואוסט אז מיר האבען א קליענט וואס הייסט — קא-טשעק!

א גוטע דאטשע.

— ביסט עפעס צופרידען פון דיין ווייבס דאטשע?

— שטארק צופרידען, זי האט זיך אזוי שטארק צו-געקיהלט, אז זי קאן איין שלעכט ווארט נישט ארויס-ברענגען.

א. איטקין.

א גאראנטיע אויף 2 יאהר

ריכטער (צו אן'אנגעקלאגטען אין גנבה): פאר גנבי'ע-נען א זייגערל, ווערט איהר פערמשפט אויף 2 יאהר.

גנב: איך האב עס פריהער געוואוסט.

ריכטער: ווי אזוי?

גנב: ווייל אויף דער צווייטער זייט פון טירעל שטייט אויסגעקריצט: „גאראנטירט אויף 2 יאהר".

פונקעז

א יוד האט א קול, עשו האט הענט, זאגט ענגלאנד: איד היי'ט קלאפען, און איהר שרייט ווי איהר קענט.

כדי צו פיהרען דעם וואהל-קאמף ווי ביי לייטען, מוז איין ברודער דעם צווייטען אונטערהאקען די זייטען

ווער ס'וויל היינט א מסחר פיהרען, מוז קאנען גוט פראצעסירען.

ס'איז א סוד פאר גאנץ בראר. אז ענגלאנד פיהרט אן מיטן פאלעסטינער בלוט-באר.

א. איטקין.

גראף קאלי.

פראטעסט!...

סיי פון נאהענט, סיי פון ווייטען
סיי פון פארענט סיי פון הינטען,
אומעטום פון אלע זייטען,
בלאזען קאלטע בייזע ווינטען...

סיי אין מזרח, סיי אין מערב,
סיי אין דרום, סיי אין צפון,
אומעטום הערשט שקר, צביעות
אומעטום דער זעלבער בלאפען....

ביי די „רויטע" ביי די „שווארצע",
ביי די „גרינע" ביי די געלע
אומעטום דארט מעפיסטאפעל
דרעהט די זעלבע קארוזעלע...

אומעטום דער שאס דער זעלבער
ווער עס מאכט איהם שעהנער, פלינקער...
צי עס איז א שאס א „רעכטער",
צי עס איז א שאס א לינקער...

ס'איז קיין גרויסע נפקא מינא,
סיי ווי סיי טוט בלוט זיך גיסען...
און דער תכלית... אוי דעם תכלית
ווער קאן וויסען?.. ווער קאן וויסען?...

* * *

פראטעסט געגען ענגלאנד, מיר האבען געגנוג
דעם שקר, דעם מיאוסען בלאף,
מיר וועלען אויף ווייטער נישט לאזען זיך מעהר
זיך אויסשעכטען פונקט ווי די שאף...

געגנוג די הבלגה :.. עס פלאצט דאס גע-דולד
ווען ס'הוליעט דער מערדער פון לוסט,
און שוינט נישט אפילו קיין ווייב און קיין קינד,
קיין עופה׳לעך אויך פון דער ברוסט...

א, ענגלאנד, געגנוג שוין מיט אונז זיך גע-שפילט,
מיט געבען א היים אויף צו פלייסען,
מיר ווילען קיין „הינטען" נישט דינען פאר דיר,
אז האבען זאלסטו וואו צו שמייסען...

דאס איז ער!
פריש אימפארטירט פון „דריטען רייך"

אין נירענבערג האבען די נאציס איינגעארדענט א באל לכבוד יוליוס שטרייכער, אויפן באל איז אויך גע-ווען א פאנטאן-לאטעריע. יעדער האט אויסגעקויפט א נומער, און שפעטער האט מען אויסגערופען וואס איינער האט געווינען.

ביים אויסרופען די געווינסטען, רופט מען אויס:

— „נומער 15 — א שוויין".

— דאס בין איך 1 — האט אויסגערופען שטרייכער.

שלאפט אייך געזונדערהייט!...
פון די באהו=מעשה׳לעך

אויפן צוג, וואס געהט ביינאכט פון לאדז קיין קרא-קא, קומט אין קאלושעק ארויף א יוד מיט פעק. אין וואגאן זענען געזעסען נאך עטליכע יודען, פרעגט דער יוד:

— רבותי, איהר פאהרט קיין קראקע?

— יא, אלע — האבען די יודען געענטפערט.

— אויב אזוי האב איך א פארשלאג: היות ווי די לעצטע צייט הערט מען וועגען גנבות אויף די באהנען, לעג איך פאר אט וואס:

— איך וועל שלאפען ביז ראדאמסק, און פון ראדאמסק וועט איהר שלאפען.

— גוט, מסכים, האבען די יודען געענטפערט.

דער יוד האט זיך אויסגעצויגען אויף דער באנק, און געשמאק איינגעשלאפען. ער איז געווען זיכער, אז מ'היט זיין ביסעל סחורה. קומענדיג קיין ראדאמסק וועקען איהם די יודען אויף:

— ר' יוד. ראדאמסק!

— ראדאמסק? זעהר גוט, האט ער א נעהם געגעבען די פעקלעך און א זאג געטון צו די יודען:

— פאהרט מיר לחיים ולשלום און זיך געלאזט צו דער טיר.

— ר' יוד, וואו געהט איהר? — האט מען איהם גע-פרעגט. פארוואס האט איהר באלד נישט געזאגט, אז איהר פאהרט קיין ראדאמסק?

— ווייל ס'האט מיך קיינער נישט געפרעגט, איך האב דאך געזאגט, אז פון ראדאמסק וועט איהר שלאפען, טא שלאפט אייך געזונדערהייט!...

גבירישע זוהנדלעך
ווי אזוי בעקומט ער א „פיאנטקע"

אין איינער פון די היגע גימנאזיעס געהט א זוהן פון א רייכען פאבריקאנט. א מיליאנער, און ווי דער רוב רייכע קינדער, האט ער א פערשטאפטען קאפ, פרעגט איהם דער לעהרער:

— מאלעק, אז א סוחר קויפט אין אייער פאבריק א פארטיע סחורה פאר 100 דאלאר. א העלפט גיט ער קאסע און א העלפט וועקסלען. פאר די וועקסלען ווערט גענומען......פראצענט געגען קאסע, וויפיל דארף ער געבען געלד?

776 דאלאר.

— האסט א טעות, בעקוכסט א „דוואיקע".

— און וויפיל האב איך מיך טועה געווען?

— אין 12 דאלאר.

— דאס איינגאנצען? נעם אייך הער פראפעסאר. די 12 דאלאר דיפערענץ און גיט מיר א פיאנטקע.

פיניעלע מזיק
גיט לשון

ני, צאץ שוין גיהעיעט פין דער פסירע? די ווילקער אבן זעך שוין גימאכט א בלאקאדע. צ׳ ווייסץ וואס דועם איז א בלאקאדע? עיריף די וואלן צין שטוט-נאר מאכן די פיטייען איינס אין טאקן זיך אן די פופטליך. זיי לייגע זעך ציני-זאמעט ווערט א קיפע — דועם הייסט א בלא-קאדע.

אז כאב גיזעיען ווערי׳ר ס׳זענע די בלאקיסטן אב, איעך שיער ניש גיפלאצט פין גילאכטער. כאדיך גימיינט אז כאליעז פין גילאכטער, א גאנץ יוער זענע זיי שטאק ברוגים, זיי האלטן זעך אין איין ארים קיפן, אין אז ס׳קימט צי וואלן ראבן זיי־אן אין שוין.

זיי מיינע, אז איעך פעשטיי גיש די קומפינא-ציעס. מיעך עבן זיי ניש בארן. איעך קנאס באלד וואעס זיי מיינע. צ׳ווייס׳ן וואעס זיי מיינע? זיי מיינע, אז זיי עבן הובן א בלאקאדע, עבן די באליטער יאטן זיי ווער׳ן צין שטוט-נאר, זעבן קימעו צי אינץ קא באל׳יט אין עבן האלטן מא-ווערט, זעבן אינץ ציזוגן ביליגע דירים, לעקטרע אין כאסינע מאכן אריטע קאלים, אזוי ווי זיי אגע גיטשאקיט צין פרירעדיקן שטוט-נאר. יעץ עט מע אינץ שוין ניש זאן קא יאלדן. יעץ בין איעך, פיניעלע, מעיער גיריבן פין די ווילקער. יעץ עט מע אינץ באליטער אליינט אראעסשטעלן אינדזוערע אייגינע קאנדידאטן צין שטוט-נאר. כאשוין א פערטיגן צעטל מיט קונדידאטן. בלוים באליטער יאטן איינס אין איינס, געשמיסענע יאטלעך, וואעס קענע לייגן א לאטע ווען מ׳ דאריף אין קענען פערקיפן א שובראק. וועיער מאנע קונדידאטן זענע, עב איעך ניש אעסזונגן, איעך בין ניש קא פרייער, פאר די וואלן עב איעך מאכן א מיטיג אין באליטער בעסמעדריש מעט האלטן מאוועס אף אינדזוער באליטער לושן קידייאינדזוערע יאטן זאל׳ן פאשטיין, אין אז מעט מעטשעם הובן אנ׳אייגענעם באליטער אין שטוט נאר, עט מע מאכן א פוידע, מעט שאכטן א גי-ווענזלטן העירינג אין טרינקן סנאלקע אין סעט זאן לעיבידיג אין שמולע געסל!

כ׳וואלט ענק נאך וואטער פאציילט, נאר כ׳אל מעך דעים שאבים גייען די באליטער יאטן אין טיאטער אראן צי בושטיינ׳ען. העירן פאפן. צאץ שוין גיזעיע דעים פאפער בושטיין? ניין? טא גייץ מיט מיער ציניזאמעט עט עץ זעיען די שטוקע „דועם יאטל פין ז׳עיער בראדאוקע". צעץ זעיען ווי יאנקילע פישער מאכט א מישיגינע קינץ עט עץ קאכן פין גילאכטער.

א קלאל מ׳גייט אין טעיאטער אף דעיר גלע-ריע אין אצץ מיער א גיטן שאבים אין זאצץ מיער גיזינט

פאליטישע נייעס אויף שארף פון שווערד
פון א. איטקין

מזל-טוב מיינע ליבע לייט,
דער פאשיזם געהט, דער פאשיזם רייט,
אויך דער „גרעקי" וועלכער איז פון פאשיזם געשטא-נען ווייט,
האט זיך איבערגעדרייט אויף דער רעכטער זייט...
געווארען לייטען גלייך.
פונקט ווי ר' „וולאד" נאר על פי נוסח „דריטען רייך"
דער פאשיזם האט דארט מאנעווירט, גוט געצילט.
און א שטילע חתונה דארט אויפגעשפילט.
נאר איך, דיפלאמאט, האב באלד דערשפירט און דערפיהלט,
דעם פאשיסטישען קאטער.
פון דעם פריש-געבאקענעם דיקטאטאר,
מיט זיין מאדערנעם נאמען מעטאקסאס,
וועלכער האט אהן בירגער-קריג און רעש,
אין פאשיסטישען ארדנונג אלץ דארט געסיסטע-מאטיזירט.
און אין לעבען באלד דורכגעפיהרט,
א פראפאגאנדע מיניסטעריום לויט נוסח „וולאד",
און לויט נוסח יעקע. צוויי פליישלאזע טעג אין וואך,
איצט אז דער פאשיזם האט בעקומען נייע קרעפטען,
האפט ער צו טרייבען ענערגישער זיינע פינסטערע געשעפטען,
אום ר'זאל מיט זיין פאליטיק העט ווייט קענען אוועק
און דרייסט ענטפערן: יעדט מיר צום גרעק.

זעהט איהר רבותי, אין שפאניען דארט איז אנדערש דער פאל,
דער פאשיזם ארבייט דארט נעבעך מיט גאל,
ער לעכצט אפילו א וועלט שרפה אונטערצינדען,
אבער ר' פראנק עט סאוויעט, האלטען זיינע הענד געבונדען,
שטעהען איהם פשוט ווי א ביין אין האלז,
לאזען איהם נישט טאנצען דעם וועלט-מלחמה-וואלץ,
באין עצה, שטיצט ער די דארטיגע מורדים מיט כל-טוב
מיט עראפלאנען, שראפנעלען גאז-באמבעס לרוב,
אבער דער צד שכנגד שט־צט אויך דער רעגירונג פעסט
מיט כלים מכלים שונים טאקע פון דאס בעסט,
און דער בירגער-קריג א־בייט דארט זעהר היציג,
און אין פאשיסטישען לאגער איז „אגיל ואשמח"
גלאטיג און שפיציג.
גלאטיג איז, וואס זייערע מעשים געהען זיי ארא-גלאט,
און שפיציג איז, וואס זערווייל ווערען זיי מיד און מאט,
מגיט זיי דארט נישט שמעקען קיין בשמים,
נאר זיי קאסט עס ממון מיט רמים,
דער שפיץ איז, אז די ברידער שחיטה קאן זיך לאנג ציהען,
און דאס לאזט אונז דיפלאמאטען, נישט רוהען,
אבער דערפאר רבותי, זאג איך אייך אן, א שטיקעל נחמה,
אז פון דעם וועט נישט ארויסשפרינגען קיין וועלט-מלחמה,
ווייל פראנקרייך שטעהט פעטס אויף דער וואך,
אויך ענגלאנד מיט די סאוויעטען ארבייטען געשמאק אין דער זאך.

עיקר שכחתי:

—אי, האב איך זיך דערמאהנט! —
וואס עס הערט זיך עפעס פון פאלעסטינע פראנט?
דארט זענען מיר דאך שטארקע מחותנים?
נאר די נייעס, זאלען מיר הערען ביי אלע יודישע שונאים,
די אראבער פערשטארקען דעם טעראר,
און מיר יודען שיטען מיט פראטעסטען שפאר,
ענגלאנד, מיט איהרע ים-קרעפטען מיט איהר לופט-פלאט דעם גרויסען,
קאן דעם הייפעל טעראריסטען נישט אפשטויסען.

ליבער „קונדס" ס'איז נישט צו לאכען, ס'איז צו בעקלאגען,
נאר איין ווארט מוז איך דעם פאלשען ענגלאנד זאגען:
גערענק און בעקלער, רעט בעצאהלונג וואס שפאניען איצטער האט,
גערענק, אז די צייט בעצאלט, זי בלייבט נישט באנקראט
נישט געזארגט יודען, מיר וועלען פון דארט באלד הערען ישועות ונחמות געשווינד,
נו, האט'ס מיר א גוטען שבת, און זייטס מיר געזונט

היינטיגע חתנים, משטיינס-געזאגט!

כלה (צום חתן): מאניעק, מיר געהען ביידע חתונה האבען, זאג מיר צי וועסטו מיר באטש זיין געטריי?

חתן: ביזט משוגע? וואס בין איך א הינט?

וואו איז ער אליין?

אין א געווייסער מדינה, קומט דער סעקרעטאר צו א הויכען בעאמטען:

— עקסעלענץ, ס'איז פיטער, די בעאמטע נעהמען כאבאר וואו ס'לאזט זיך.

— וואו לאזט זיך? — האט דער הויכער בעאמטער געפרעגט.

ער געפעלט איהר נישט
ווייל ער איז א פאלשער

מאן (צום ווייב): זעהסט, פערעלע, כ'האב דיר גע-קויפט א מרעבני ליס צו דיינע אוראדזשינעס.

ווייב (בעטראכט דעם קראגען): יאסעלע, מיר דאכט זיך, אז דער ליס איז א פאלשער.

מאן: נו איז וואס? וועסטו זיך מיט איהם נישט משדך זיין.

נישטא קיין ארדנונג.

— האסט געהערט, ברוך אין די פאסט געהט מען יעצט איינפיהרען ארדנונג און רעיעלע בעהאנדלונג.

— טאקע, שוין צייט געווען, קיין שום ארדנונג איז נישט געווען ביז יעצט אויף דער פאסט.

— דהיינו?

— אט האב איך געשר־בען א בריף צו מיין ווייב שוין 8 וואכען, און שטעל דיר פאר, אז איך האב איהם היינט געפינען נאך ביי מיר אין קעשענע.

קאפריזנער.

עס געהט נישט ווייטער

אין ציווילשטאנד- אמט פ־עגט דער בעאמטער א פרוי:

— ווי אלט זענט איהר?

— 29 יאהר.

— מיט 10 יאהר צוריק ווען איהר האט צום ערשטען מאל חתונה געהאט, האט איהר דאך אויך געזאגט דאס איינגענע?

— נו, יא, איך זאג אזוי ווי ס'איז. איך וועל נישט זאגען איינמאל אזוי און א צווייט מאל אנדערש.

אין טייך געווארפען און צוריקגעפונען

ס'האט מיט איהם געטראפען ווי מיט משה רבינו — ווען ער איז געבוירען געווארען האט איהם זיין מוטער אריינגעווארפען אין טייך... — א פערפלאנטערטע פאמיליען-דראמע, וואס האט זיך אנגעהויבען זעהר טרויעריג און האט זיך געענדיגט צום גוטען

פון ה. אקערמאן

ווי אין א סדרה פון חומש.

ווער פון אונז געדענקט נישט די ליריש-פאטעטישע געשיכטע פון חומש, ווי משה רבנו'ס מוטער, יוכבד, האט איבער פרעה'ס שווידערליכער גזירה, (אז אלע יונגלעך, וואס וועלען געבוירען ווערען ביי די יודען, זאל מען זיי אריינווארפען אין וואסער אריין), אריינגעלייגט איהר זוהן אין א קעסטעלע געמאכט פון פימסען-האלץ און האט דאס קעסטעלע מיטן קינד אריינגעווארפען אין טייך נילוס, וואוהין פרעה'ס טאכטער איז זיך דערנאך געקומען באדען און האט דאס קינד ארויסגעצויגען פון וואסער, און זי האט איהם נאכדעם א נאמען געגעבען: משה.

ווער האט דאן, לייענענדיג יענע מעשה אין חומש, נישט מיטגעוויינט אויף דעם טרויעריגען גורל פון יוכבד'ן, וואס האט זיך אויף אזא טראגישען אופן בעדארפט שיידען מיט איהר זוהן?

ביי וועמען האט דאס הארץ נישט פערקלעמט מיטפיהלענדיג מיט יענעם אומשולדיג קינד?

און אט האט זיך אן'עהנליכע געשיכטע פערלאפען מיט יאהרען צוריק אין דעם אלטען רוסלאנד אבער מיט א פאר אויסנאהמען, וואס ערשטענס האט די מוטער נישט בעדארפט אריינווארפען דאס קינד אין טייך אריין, דערפאר, וואס עס איז געוועזען אזא גזירה, און צווייטענס האט איהם נישט קיין פרינצעסין ארויסגענומען פון וואסער (ווי דאן אין חומש) נאר א פשוטע פרוי, אן'ארימע, וואס האט אליין נישט געהאט וואס צו געבען עסען איהרע קינדער.

נישט אין מצרים — נאר ביים ניעמאן.

נישט אין דעם לאנד מצרים, וואו ס'האט געקעניגט דער שלעכטער מלך פרעה, נאר אין דער רוסישער אימפעריע ביי ניקאלאיען, האט אין א קליין שטעטעלע ביים ניעמאן געוואוינט א יוד אשניידער, וועמעס נאמען ס'איז געוועזען איציק אסטישעווער (מען האט איהם גערופען אויפן נאמען פונם דארף, וואס עס האט געהייסען אסטישעווע), און וועמעס שם ס'האט זיך געטראגען וויארסטען און מיילען ארום.

וועט איהר דאך פרעגען: מיט וואס האט ער דער שניידער איציק אסטישעווער אזוי גע'שמט? איז ער אפשר געוועזען אזא גאלדענער שניידער, וואס זיין שם האט זיך אזוי ווייט פערטראגען? צי אפשר איז ער געוועזען אזוי רייך, און מיט זיין פערמעגען האט ער אזוי גע'שמט? איז דער ענטפער, אז ער איז ביידע זאכען נישט געוועזען: נישט קיין גאלדענער שניידער און נישט קיין גביר — נאר ער האט געשמט מיט זיינע גרויסע צרות, מיט וועלכע גאט האט איהם פערשאלטען — און יעדער האט איהם בעדויערט.

איציק דער שניידער האט געהאט א ווייב, איז זי געוועזן געליימט, און איז יאהרען-לאנג נישט ארונטערגעגאנגען פון בעט, און ער האט געהאט דריי זיהן, האט מען זיי אלע דריי צוגענומען פאר סאלדאטען. און טעכטער האט ער געהאט צוויי, האט ער פון זיי אויך נישט געהאט קיין נחת.

די עלטסטע טאכטער, פעסי, איז אנטלאפען מיט א שייגעץ, פונם זעלביגען דארף, און האט דערמיט געבראכט שאנד און שפאט אויף איהר פאטערס קאפ — און דעם טויט פאר איהר מוטער. ווארים די אזוי אויך קראנקע מוטער האט די צרות נישט געקאנט אריבערטראגען, און איז אין א פאר וואכען ארום נאך פעסים אנטלויפען מיטן שייגעץ איז זי געשטארבען...

איז איצטער איבערגעבליבען די יונגערע טאכטער, צירעל, און טאקע וועגען איהר איז די געשיכטע. און אט וואס צירעל דערצעהלט וועגען זיך:

— ביי אונז אין הויז איז קיינמאל נישט געווען קיין פרייד, די מאמע איז שטענדיג געלעגען א קראנקע אין בעט און פלעגט האלטען אין איין קרעכצען. אבער זינט מיין שוועסטער איז אוועק פון הויז, איז דער טרויער אין שטוב געווארען נאך פיל גרעסער. און איך האב קיין גוטען טאג נישט געהאט נאך דער מאמעס טויט האב איך געפיהרט דאס הויז. איך פלעג קאכען באקען און רוימען, און אזוי זענען מיינע יונגע יאהרען אוועקגעגאנגען אין אנגסט און אין פיין. ווען מיין מוטער איז געשטארבען, בין איך אלט געווען זעכצעהן יאהר, קיין מיאוסע מיידעל בין איך נישט געווען, אבער פון דעם שטענדיגען ארבייטען אין הויז און פון טראגען דעם עול האב איך אויסגעקוקט עלטער, ווי איך בין אין דער אמת'ן געווען.

דער ניעמאן איז דורכגעגאנגען ביי אונז אין שטעטעל און ער האט מיט זיך מיטגענומען טעג וואכען און יאהרען. איך בין שוין געווען א מיידעל פון 24 יאהר און איך בין שוין געשטאנען אין שידוכים, מיין פאטער האט זיך געזארגט אז ער האט מיר נישט צו געבען קיין נדן, אבער גאט האט איהם געהאלפען עס איז געקומען א בחור, וואס האט מיך געוואלט נעמען אהן געלד ווי גליקליך מיין פאטער האט זיך דאן געשעצט! ווי גליקליך! און צו מיין גליק איז אויך נישט געוועזען קיין גרעניץ: אי ער איז געוועזען א שעהנער בחור, אי א פערדינער און אי שוין אן'אויסגעדינטער סאלדאט, וואס אין יענע יאהרען האט זיך דאס גערעכענט מעהר ווי געלד.

א שבועה ביים ניעמאן.

אט דער בחור האט טאקע געארבייט ביי מיין טאטען אלס שניידער און ער האט זיך צו מיר אנגעהויבען צו שדכענען. נאך דער ארבייט אויף דער נאכט, פלעג איך מיט איהם געהן שפאצירען צום ניעמאן — און אויף איין שפאציר אזעלכען האט ער זיך מיר ערקלערט אין ליבע — און איך בין אהיימגעקומען א גליקליכע און האב עס דערצעהלט מיין פאטער.

נפתלי — אזוי האט ער געהייסען — איז נישט געוועזען קיין אסטישעווער, נאר ער איז געקומען פון ערגעץ א שטעטעל לעבען יעליסאוועטגראד. און אלס גוטער דאמסקע שניידער איז ער אנגעקומען ארבייטען צו מיין פאטער. ער איז געוועזען אן'אויסגעדינטער סאלדאט. ווען ער איז געוועזען די לעצטע חדשים אין פולק, האט ער זיך דארטען בעגעגענט מיט מיין ברודער. וועלכער איז ערשט אין יענעם פאלק אנגעקומען אלס „נאוואבראניעץ" און אזוי האבען זיי זיך ביידע בעפריינדעט מיין ברודער האט איהם, ווייזט אויס, נישט איין מאל געזאגט, וועגען מיר — און באלד ווי ער האט אויסגעדינט זיין צייט, איז ער אראפגעקומען צו אונז קיין אסטישעווע און ער האט אונז געבראכט א גרוס פון מיין ברודער.

א שניידער איז נפתלי געווען א גוטער, איז ער שוין געבליבען ביי אונז, און אזוי האט ער זיך אנגעהויבען צו מיר צוצושארען ביז יענעם „שפאציר" ביים ניעמאן וואו ער האט מיר געשוואוירען „אייביגע" ליבע און איך, נאר, האב איהם אלעס געגלויבט.

ווען איך האב דעמאלט געזאגט מיין פאטער, וועגען נפתלים ליבעס-ערקלערונג צו מיר, איז מיין פאטער געווען אויסער זיך פון פרייד און ער האט מיר אפגעגעבען מזל טוב. און צו נפתלין איז ער צוגעגאנגען און נעהמענדיג זיין האנד, האט ער איהם געזאגט:

— מזל-טוב דיר, נפתלי, דו נעמסט א מיידעל, אויף וואס דו וועסט נישט חרטה האבען און זעה שאץ זי אפ ווי איהר קומט...

און מיין פאטער האט מיט טרעהרען אין די אויגען ביי די ווערטער איהם א קוש געטון אין שטערען...

א געטרייער ברודער...

קיין אפיציעלע תנאים האבען מיר נישט געפראוועט, ווייל נפתלי האט געזאגט, אז אזוי ווי ער האט אן'עלטערע שוועסטער פון זיך וואס האלט אט-אט ביי א כלה ווערען, וויל ער נישט מאכען קיין תנאים בעפאר איהר, און גראד דאס איז מיין טאטען געפעלען געווארען, זעהסטו, מאכטער מיינע, — האט ער מיר געזאגט — אט דאס הייסט א געטרייער ברודער, און אויב ער איז אזוי געטריי זיין שוועסטער, שטעל זשע זיך שוין פאר ווי געטריי ער וועט זיין זיין ווייב.

און געטריישאפט האט מיר נפתלי שוין ארויסגעוויזען. ער האט מיך נישט געלאזט שווער ארבייטען. פרייטאג פלעגט ער מיר העלפען אין דער ארבייט אין הויז, און אזוי פלעגט ער מיך ארומטראגען ממש אויף די הענד.

אזוי זענען אוועקגעגאנגען א פאר חדשים, נפתלים שוועסטער איז נאך אלץ נישט געווארען קיין כלה און דערפאר איז נאך קיין תנאים ביי אונז נישט פארגעקומען.] און דערווייל האב איך אנגעהויבען מערקען, אין נפתלי'ן ענדערונגען, עפעס איז ער מיר ארומגעגאנגען אומעטיג, פערטראכט, און ווען איך האב איהם געפרעגט וואס ס'איז מיט איהם געשעהן, האט ער מיר געענטפערט. אז ער קאן רוהיג נישט לעבען, אזוי שטארק האט ער מיך ליב, און זייענדיג מיט מיר אין איין הויז ווערט ער ממש פערברענט פון זיין ליבע צו מיר...

מיר האט עס הנאה געטון צו הערען פון איהם אזעלכע רייד. נאאיוו בין איך דאן געווען, האב איך זיך געלאזט פון איהם איינרעדען א זאך, וואס כאטש ביי היינטיגע מיידלעך וואלט דאס נישט געהייסען אזא גרויסע זאך — האט עס אבער אין יענע יאהרען געהייסען א געוואגטער שריט פאר א מיידעל דאס צו טון...

נפתלי האט מיר אנגעהויבען איינרעדען, אז צו וואס זאלען מיר ווארטען מיט אונזער „אינטים צוזאמענלעבען" ביז נאך דער חתונה, אז ליב האבען מיר זיך סיי-ווי-סיי, און פאר קיין אנדערער וועט ער מיך קיינמאל אין לעבען נישט אויסבייטען... וועלען מיר ביידע דערווייל אזוי לעבען ביז די שוועסטער זיינע וועט באלד א כלה ווערען און חתונה האבען... אז ער האט א שוועסטער וואס שטעהט אין שידוכים און האלט ביי א כלה ווערען — דאס איז געוועזען אמת, ווייל ער פלעגט מיר ווייזען די בריף וואס זי פלעגט צו איהם שרייבען פון דער היים...

זיי לעבען ווי מאן און ווייב פאר דער חתונה.

און אזוי האב איך זיך איהם איבערגעגעבען און מיר האבען געלעבט ווי מאן און ווייב...

מיין פאטער אבער, איז נישט געוועזען קיין נארישער יוד און עס איז איהם עפעס נישט געפעלען געווארען אונזער ווארטען אזוי לאנג מיט דער חתונה און ער האט אנגעהויבען מיט נפתלין איינצוטענה'ן אז ס'איז נישט קיין צוועק צו זיצען אזוי לאנג און ווארטען אז די שוועסטער זיינע זאל א כלה ווערען, דאן ווען די שוועסטער זיצט און זיצט און ס'נעהמט קיין סוף נישט, און מיך האט מיין פאטער געווארענט אז איך זאל זיין פארזיכטיג מיט נפתלין ווייל עפיס געפעלט ער איהם נישט...

מיין ארימער פאטער האט נישט געוואוסט דאן, אז ס'איז שוין פארפאלען און איך קאן זיך נישט העלפען.

איך האב שוין איצטער אליין מיט נפתלין גערעדט אז מיר מוזען חתונה האבען און ס'איז נישט קיין פלאן צו ווארטען אויף זיין שוועסטערס חתונה, און ער (נפתלי) האט מיר געגעבען אזא ענטפער: חתונה האבען פאר זיין שוועסטער וועט ער נישט. ווייל דאס האט איהם אנגעזאגט זיין מוטער פאר איהר טויט, אז ער זאל דאס נישט טון. וואסזשע דען? ער וועט אוועקפאהרען קיין אמעריקע און ער וועט מיך אריבערנעהמען אהין, און אין אמעריקע וועלען מיר חתונה האבען.

מיין פאטער האט דאס נישט געוואלט דערלאזען, איך בין ביי איהם איצטער געווען א בת-יחידה, איך האב איהם אבער געזאגט אז איך וועל נפתלין נישט אויפגעבען, ווייל אזוי שטארק האב איך איהם ליב — און ער האט געמוזט צושטימען.

געהייסען האט עס אזוי: צום ערשטען פארט אוועק נפתלי און אין א פינף-זעקס מאנאטען ארום — און העכסטענס א יאהר — וועט ער מיך אהינצו אריבערנעמען.

איך מיט נפתלין האבען זיך געזעגענט און ער איז מיט מיין פאטערס א היפש חלק געלד אריבער די גרעניץ און איז אוועק קיין אמעריקע.

עס זענען אינגאנצען פאריבער עטליכע וואכען ווי איך האב איינגעזעהען אויף וואס פאר א צרות איך בין. איך בין פערגאנגען אין טראגען, וואלט איך זיך באלד געוועזען עפעס אן'עצה געגעבען, האב איך אבער געווארט אויף נפתלי'ס א בריף פון אמעריקע אויף וועלכען איך וואלט איהם באלד געוועזען אויסגעשריבען וואס עס האט פאסירט און איך וואלט איהם געוועזען געבעטען, אז ער זאל תיכף נעהמען א שיפס קארטע און מיר ארויסשיקען אזוי, אז איך זאל נישט קומען צו קיין שאנד...

עס קומען נישט קיין בריף.

קיין בריף זענען אבער פון נפתלין צו מיר נישט געקומען און אזוי האט זיך עס פערשלעפט א וואך נאך א וואך, א מאנאט נאך א מאנאט, ביז מען האט שוין אויף מיר אנגעהויבען צו דערקענען דעם אומגליק, וואס עס איז מיט מיר געשעהן...

מיין קאפ האט זיך מיר פון צרות אנגעהויבען איבערצוקערען און איך פלעג איבערטראכטען ווער ווייסט וואס פאר אן'אומגליק ס'איז מיט נפתלין ערגעץ וואו געשעהן אין וועג, אז ער וויל מיך פשוט מעהר נישט קענען, אז ער האט שוין פערגעסען אין מיר, דאס איז מיר גאר אפילו נישט איינגעפאלען א טראכט צו טון, ער האט דאך מיר עפעס געשוואוירען אייביגע ליבע! כ'האב דאך אן'עדות דעם ניעמאן, דעם הימעל, די שטערען...

איך בין געזעסען אין הויז אין גרויסע אנגסטען, און האב מיין פנים נישט געוויזען פאר מענשען אין גאס און פון בושה פאר מיין פאטער. וואס האט שוין גוט געוואוסט אין וואס פאר א צרה איך בין אריינגעפאלען, האב איך די אויגען נישט געקאנט אויפהויבען פאר שאנד, כאטש ער האט מיר אפילו קיין קרום ווארט נישט געזאגט וועגען דעם און ער האט אויסגעמיטען איינגאנצען צו רעדען וועגען דעם, האב איך דאך געפיהלט זיין שווער הארץ.

(סוף — זונטאג).

ה. אקערמאן

ער און זיינע פריינט

ראמאן פון יודישען לעבען

17

און דורך דעם האבען זיי איהם איצטער נאך מעהר געשעצט און זיי זענען צו איהם נאך מעהר נעהנטער געווארען. זיי האבען איהם ממש ליב בעקומען און זיי האבען אנגעהויבען טראכטען, אז נתן וואלט געווען א גוטער שידוך פאר דער יתומה.

ווען נתן איז אנגעקומען אין קרעטשמע איז די יתומה אלט געווען אכצעהן יאהר. זי איז געווען א שטילע און נישט קיין מיאוס'ע, און גוט איז זי געווען ווי אהן א גאל.

זי האט געהאט פערגעניגען פון האדעווען פיגעלעך מיט טויבען און גיבען עסען בהמות, האט יעס געמעגט זיין א קוה, א פערד, צי אפילו א הונט — אבי א שטוב-בעשעפעניש, איז ביי איהר געווען א גרויס נחת. אין אלגעמיין, אז זי האט עפעס אימיצען געגעבען, א נדבה אן'ארימאן, א פרוטה, א שטיקעל ברויט, אן'אלטען בגד — אבי געבען — פלעגט זיך איהר צושטראהלען דאס פנים.

זי איז נישט געוועזען קיין פרעמדע יתומה. זי איז געווען טאקע דעם ארענדאר'ס א שוועסטער'ס א טאכטער. וועמעס פאטער און מוטער זענען געשטארבען.

אלע דורכפאהרער וואס פלעגען זיך אפשטעלען אין דער קרעטשמע און האבען בתיה'ן געקענט, האבען זיי זי זעהר ליב געהאט. קיין וואויל-קענדיגע איז בתיה נישט געווען, ווייל זי האט פון קליינערהייט אן געארבייט אין קרעטשמע, אבער דאס וואס זי האט געדארפט, האט זי געקענט.

זי האט געקענט אנשרייבען א בריוועל און ביי שלאגען כפרות האט מיט איהר קיינער נישט געדארפט זאגען דעם „זאת חליפתי", נאר זי האט די עברי אליין געזאגט. וואס זשע נאך ווילט איהר פון א דארפס-מיידעל?

אזוי האט נתן אפגעקנעלט ביי צוויי זמן אין דער קרעטשמע. נאר איידער עס האבען זיך נאך אנגעפאנגען די בין הזמנים האט איהם דער קרעטשמער געגעבען אנצוהערענישען, או ער וויל נתן זאל ביי איהם ווייטער פערבלייבען. און רעדענדיג אזוי מיט נתנ'ען האט דער קרעטשמער איהם אנגעהויבען צו פארווארפען ווערטער:

— איהר טראכט גארנישט וועגען א תכלית?

— האט ער ביי איהם געפרעגט. וויפיל איז עס דער שיעור א מענש זאל עס זיין אליין? און ווי זאגט ערגעץ די תורה — האט דער קרעטשמער נתנ'ען געוואלט נעמען מיט א כבוד: — „לא על הלחם לבדו יחיה אדם"...

נתן האט ווי זיין טבע איז געווען, געשוויגען און האט נישט געענטפערט א ווארט.

מאכט זיך איינמאל אין א שעהנעם טאג איז דער קרעטשמער לאדט איין נתנ'ען מיט איהם זיך דורכצופאהרען אין פעלד אריין, און פאהרענדיג אזוי מיט נתנ'ען אויפ'ן וואגען, רופט זיך צו איהם אן דער קרעטשמער:

— אי, נתן, נתן, אזא בחור ווי איהר זאל עפעס נישט א טראכט טון וועגען א ציל, וועגען האבען א ווייב, א קינד, פיהרען א באלעבאטישקייט, זיין א מענש מיט מענשען גלייך...

נתן האט אפילו נישט ריכטיג געהערט זיינע רייד וואס ער רעדט צו איהם. ער האט זיך גאר צוגעהערט צום שעלעשטשען פון די גראזען, צום מורמלען פון די טייכען, צום זשום פון די פליגעלעך, און ער האט דעם קרעטשמער גארנישט געענטפערט.

דער קרעטשמער האט עפעס נישט געוואוסט, צי נתן שטימט איין מיט זיינע רייד, צי נישט, אבער דאס שווייגען זיינס האט איהם געמאכט צום גלויבען מעהר יא ווי נישט, או ער איז, הייסט עס, איינשטימיג מיט זיינע רייד. נו, אויב שוין יא, האט ער איהם שוין טאקע אריינגעווארפען א פאר ווערטער וועגען בתיה'ן:

— נעמט א שטייגער בתיה'ן, א טייערע מיידעל, א גאלדענע איז זי, א בריה, א גרויסע באלעבאסטע דאס זעהט איהר דאך אליין. איהר זענט דאך שוין ברוך השם ביי אונז אין הויז א לענגערע צייט...

און נתן זיצט אלץ ווי א פריטשמעליעטער און מען הערט פון איהם נישט א ווארט.

אהיימקומענדיג פונ'ם פעלד רופט דער קרעטשמער זיין ווייב אין א זייט און ער מאכט צו איהר:

— היה לאה, מיר קאנען זיך שוין אפגעבען מזל-טוב. בתיה געפעלט נתנ'ען און עס וועט זיין א שידוך...

יענעם אויפדערנאכט האט די קרעטשמערקע אפגעקאכט א גרויסע וועטשערע, און בתיה האט זיך אויסגעפוצט אין איהרע יום-טוב'דיגע קליידער און האט זיך געזעצט צום טיש נעבען נתנ'ען. דער קרעטשמער האט אלעמען אנגעגאסען קעלישקעלעך בראנפען און ער האט געטרונקען לחיים.

—לחיים, קינדער, מזל-טוב אייך און זאל זיין אין א גוטער און מזל'דיגער שעה.

און נתן איז געזעסען ווי א היגער-פלעט ביים טיש און האט זיך נישט געוועהרט...

דעם טאג פון דער חופה איז נתן געווען זעהר דערשלאגען. ער האט געוואוסט, אז ער טוט א קרומע זאך, אז ער געהט מיט א יתומה אונטער דער חופה. ווען ער האט נאך נישט אפגעג... ס רקעז, ער האט אבער געשוויגען...

אין זיין הארץ האבען געקעמפט צוויי געפיהלען: דער יצר טוב האט איהם זונטערגעזאגט: „נתן, טשעפע נישט קיין יתומה. גאט וועט דיך שטראפען. זיי זיך מודה ווער דו ביזט און געה נישט צו דער חופה".

האט זיך אבער אריינגעמישט דער יצר הרע און ער איז נתנ'ען בייגעקומען: „האב חתונה — האט ער איהם אונטערגעזאגט — זי איז א יונגע מיידעל, א געזונטע, וועסט האבען קעסט, א גרויסען נדן און א ווייב אויף בייגאכט א יונגע, און וועסט דיך נישט דארפען ציהען אויפ'ן געלעגער דורך די נעכט און נישט קאנען אנטשלאפען ווערען"...

און אין אנפאנג פון דריטען זמן איז שוין בתיה געווען נתנ'ס ווייב. נאך דער חתונה האט נתן אויפגעגעבען דאס מלמדות. ער האט איך אנגעהויבען וואס ווייניגער צו לערנען. ער איז געווארען א גאר אנדערער מענש.

(פארטזעצונג קומט).

פרייטאג, 28 י"ז אלול תרצו

אויגוסט

זון-אויפגאנג 6.27

זון-אונטערגאנג 5.10

ליכט-צינדען: 6.21

איז טויטען סעזאן

פון אדוו. ע. שעסקין

אויב מען זאל פערהאלטען אין גאס אדער אין געוועלב דעם ערשטען בעסטען סוחר און מ׳זאל איהם פרעגען, וועלכע ס׳איז זיין גרעסטע איצטיגע זארג, וועט דער ענטפער פון יעדען צווייטען זיכער זיין „ווי אזוי בעקומט מען אנ׳אגראניטשעניע פון דעם שטייער".

„אגראניטשעניע" איז דאס מאגישע ווארט, וועלכע עלעקטריזירט יעדען, אנ׳אגראניטשעניע איז דער ציל און שטרעבונג פון דער גרויסער מעהר־הייט צאהלער.

דער אומזאץ־שטייער איז שוין אפגעשאצט, די צאהלונגס־צעטלען שוין ארויסגעשיקט, די רע־קורסען אפגעגעבען; ס׳רוקט זיך אן דער צאה־לונגס־טערמין. דער צאהלער ווארט אויף דער אומ־גיעניע און דאן זענען פערבליבען נאך 9 טעג. אין פערלויף פון די דאזיגע 9 טעג מוז ער אבער בעצאהלען, אדער פונאנדערלעגען אויף ראטעס, אדער בעקומען אנ׳אגראניטשעניע פון שטייער, דאס הייסט — ס׳זאל פראוויזאריש פערקלענערט ווערען דער שטייער צוליב דעם וואס ס׳איז אפגעגעבען געווארען א רעקורס, א רעקורס האלט נישט אפ די עקזעקוציע און דורך דעם בלויזען פאקט פון ארייננטראגען א רעקורס ראטעווע נישט דעם צאה־לער זיין לאגע — ער שטרעבט צו געשטאלטען זיינע מאטעריעלע פערפליכטונגען, וועלכע דרינגען ארויס פון נאקאז און די בעסטע רעטונג פאר איהם איז „אנ׳אגראניטשעניע", און דא קומט ערשט דאס וואס מיר קענען אנרופען א פערכישופט ראד.

פון איין זייט זאגט די עקזעקוציע־אפ־טיילונג: מיך געהט גארנישט אן, צי די אפשאצונג איז א גערעכטע אדער נישט — דער אויסגעמאס־טענער שטייער מוז בעצאהלט ווערען.

די אויסמעסטונגס־אפטיילונג זאגט: אונז געהט די עקזעקוציע גארנישט אן, פאר אייך איז דער ענין, מעגליך, דרינגענד, אבער מיר קענען נישט געבען קיין „אגראניטשעניע" אזוי־צו־זאגען אויף דער קניע, מיר מוזען קאנטראלירען דעם רעקורס, פעסטשטעלען צי ס׳איז פערהאן א יסוד פאר אנ׳אגראניטשעניע דער, צאהלער מוז דערווייל צאהלען, אבער טיילמאל קען ער נישט, פאקטיש קען ער נישט, ווייל די אויסמעסטונג איז נישט רעאל, אויסגעוויגען פשוט פון פינגער און דא איז ער הילפסלאז און מ׳דארף זעהר פיל ארבייט אוועקלעגען און פיל אינטערווענצען אין דער פינאנץ־קאמער, כדי צו דערפיהרען, אז דער רעקורס זאל בעטראכט ווערען און ס׳זאל געגעבען ווערען אנ׳„אגראניטשע ניע".

וואס שייך די פראקטיק פון היינטיגען יאהר, מוז איך פעסטשטעלען, אז „אגראניטשעניעס" ווערען געגעבען זעהר זעלטען. די מאכט האלט, אז די אפ־שאצונג איז היילינג און מ׳טאר נישט רירען אהן געמויערטע יסודות. אויב די אפשאצונג איז געשטיצט אויף „אינפארמאציעס", איז זעהר שווער צו בע־קעמפען די דאזיגע אינפארמאציעס, ווייל דער שטיי־ער־אמט גיט נישט גענוי אן פון וועלכע פירמען זיי שטאמען, די אויסמעסטונגס־מאכט ערקלעהרט, אז זי קען נישט געבען קיין גענויע ידיעות וועגען די „אינפארמאציעס". ווייל דאס איז א געזעצמעסיג, די דאזיגע פעסטשטעלונג איז אין סתירה מיט דער שטייער־אינסטרוקציע און מיט דעם געזעץ, ווייל נישט די אינסטרוקציע און נישט דאס געזעץ זעהען נישט פאר, אז מ׳זאל נישט טארען געבען קיין ידיעות וועגען די אינפארמאציעס, דא שאפט זיך אזא סיטואציע, אז אימיצער קויפט סחורות אדער רויהשטאפען אנגעבענדיג א פרעמדען נאמען, שפע־טער בעקומט יענע פערזאן א הויכע אויסמעסטונג, ווייל די אינפארמאציעס זענען אויף זיין נאמען. איך האב א רייהע פאלען אין דער פראקטיק, ווען א קליינהענדלער האט געהאט אויף זיין נאמען אינ־פארמאציעס אויף הונדערטער טויזענדער זל. מאנ־כעסמאל האט זיך נאך פיל מעהר איינגעגעבען צו בעקעמפען די דאזיגע אינפארמאציעס, ס׳זענען אויך געווען פאלען, ווען דער גאנצער ענין האט דער־גרייכט צום פראקוראר.

אויב די אפשאצונג שטיצט זיך אויף דער מיינונג פון עקספערטען, ווייל די אויסמעסטונגס־מאכט נישט געבען. אויך קען נישט געבען, קיין „אגראניטשעניע" ביז ס׳וועלען נישט אויסגעהערט ווערען נייע עקספערטען, אויף וועלכע עס פערד־רופט זיך אין רעקורס דער צאהלער.

אויב די אויסמעסטונג שטיצט זיך אויף א לוסטראציע, האלט די מאכט, אז דער בעאמטער, וועלכער האט אדורכגעפיהרט די לוסטראציע איז א נביא, ווייס אלץ, זעהט און פערשטעהט און קען בכלל נישט האבען קיין טעות.

אויב פון איין זייט איז דער ענין פון „אג־ראניטשעניע" זעהר שווער איז איצט נישט ווע־ניגער שווער דער ענין פון ראטעס, די עקזעקוציע־אפטיילונג זאגט: די פערלעגענע שטייערן לעגען מיר זעהר גערן פונאנדער אויף ראטעס, אבער די לויפענדע דארף מען באלד בעצאהלען ווען איז צו דעם ... ווער ס׳האט נישט קיין פערלעגענע שטייערן — די לויפענדע ווערען פונאנדערגעלעגט אויף א מינימאלע צאהל ראטעס, אין מאנכע שטייער אמטען פאדערט מען איין דריטעל פון חוב פאר־

... אויס [...] די רעשט אויף 3—4 ראטעס, נא[...] שמארקע אינטערווענץ ראטעוועט טיילמאל די [...] פון דעם אלעם דרינגט ארויס, אז די ערשטע [...] שאצונג איז א דעציזירענדע און מ׳דארף א וו[...] פיל בעמיהונגען, כדי אויסצופועלן א׳ענדערונג [...] נישט צו בעצאהלען דערווייל די גאנצע סומע [...] דער אפשאצונג.

נאר ערגער שטעהט די פראגע פון „זאלי[...] קעס"" אויפ׳ן יאהר 1936, די זאליטשקעס ווע[...] פעסטגעשטעלט אויפ׳ן יסוד פון אומזאץ פון [...] 1935, אינגאנצען מעכאניש, אויב מ׳קען אזוי [...] גען מאטעמאטיש.

אבער דאס לעבען איז הויפטזעכליך וויט [...] דער מאטעמאטיק און דאס יאהר 1936 איז [...] אדערש ווי דאס יאהר 1935 — דערויף איז וו[...] פערהאן אנ׳עצה: אגראניטשעניע פון די זאלי[...] קעס, מ׳גיט אן א ביטע אין צוזאמענהאנג מ[...] רעקורס, אבער אויך דא געהט דער ענין נ[...] אזוי שנעל, אהן א לוסטראציע פון דער אונט[...] נעהמונג איז קיין רייד נישט פערהאן וועגען [...] אגראניטשעניע און מ׳דארף פיל ארבייט אוו[...] גען, כדי צו דערפיהרען, אז די לוסטראציע [...] שנעל פארקומען.

וואס שייך אונטערנעהמונגען, וועלכע [...] געגרינדעט געווארען אין יאהר 1936. שטעלט [...] שטייער־אמט פעסט, אין פערלויף פון 3 חד[...] זייט דער ערעפנונג פון דער אונטערנעהמונג, [...] הויך פון די זאליטשקעס און שיקט א צאהלונ[...] צעטעל.

דא טרעט דער שטייער־אמט ארויס אין [...] ראל פון א נביא און ווייס וואס פארא אומזא[...] פירמע וועט מאכען אין יאהר 1936. דער צא[...] האט דאס רעכט אריינצוטראגען א ביטע ווע[...] פערקלענערען די זאליטשקעס. דער צאהלער [...] בעסערע ידיעות ווי דער שטייער־אמט, ווייל [...] קען בעסער דעם צושטאנד פון זיין אינטערנ[...] מונג און א גוטע פערטיידיגונג איז דעם [...] דערפיהרט אפט צו א גוטען רעזולטאט.

ווי ס׳זאל נישט זיין ערלעדיגט נישט דער [...] זער רעקורס דעם ענין, מ׳דארף פיהרען די פ[...] טיידיגונג אין פערשידענע ריכטונגען און אינט[...] פערשידענע שטאנדפונקטען דער צאהלער. ווע[...] האלט, אז ווען ער האט אויף דער שנעל אנגעשר[...] א ביטע, האט ער שוין אלץ געטון, לעבט א[...] טעות, ווייל די ארבייט הויבט זיך ערשט א[...] מאמענט ווען ס׳ווערט געשריבען דער רעקורס [...] ראד איז געלאזט געווארען אין בעוועגונג [...] מ׳דארף אכטונג געבען, אז ס׳זאל נישט א[...] אן א זייט און זאל נישט צעקוועטשען דעם [...] לער אליין.

פראיעקט צו בעקעמפען די אונערליכע פליטה׳ס

לאדזער האנדעלס-קאמער זאל שאפען א „שווארצע ליסטע" פון ביי-זוויליגע פירמעס

(א) די פערשארפונג פון די פארשידענע ווער־גען גערעכטס־„אדזיאדזען" אין אופאד׳אשטשען, דאס אפגעשטעלט די כוואליע פון די אפיציעל־ע־יל רטע באנקראטע, מיט וועלכע אונזער שטאט איז געווען יעי־עישט די לעצטע פאר יאהר. לעצטענס זענען אבער די ווירטשאפטליכע קו[...] זען בעאונרוהיגט געווארען פון יערסיעס ... קאטאסטראפאלע לאגע פון געוויסע פירמעס, ... זענען געווען שטארק אנגאזשירט אין לאדז ... פערשידענע בראנזשעס.

די אלארמירטע קרעדיטאר־ען אין לאדז ... בען זיך געווענדעט צו די בעדראהטע פירמעס ... גען אויפקלערונגען אבער אנשטאט אויפקלערונ[...] האבען די לאדזער צושטעלער בעקומען א ... שטענדיגען אפזאג צו קריגען פולע דעקונג ... אפילו נישט קיין פארשלאג צו ערקלערען ... אנ־גיגעלען אופאדלאששט אדער א „נאדזור".

די כלומרשט בעדראהטע קרעדיטארען ... דאגעגען, פאר צו רעגולירען אויף 50 — 60 ... צענט. די קרעדיטארען כאפען זיך אן אין די ... שלאגען ווי אין א געבראטענס, ווייל זיי ... אז בעת ערקלערען אנ׳אפיציעלען באנקראט ... די כלומרשט רואינירטע פירמעס, וועלען זיי ... רעגולאציע אויף אזעלכע הויכע פראצענטער ... דערגרייכען. דעריבער געהען די קרעדיטארען ... איין אויף די פראפאזיציעס און די בעל־חו[...] צאהלען אויס די העלפט פון די הלוואות.

בעאבאכטונגען האבען געבראכט א... רען פון די נייע באנקראט־קאמבינאציעס ... נערליכע פירמעס, וועלכע האבען, כדי דורכצופיה[...] זייערע מאכינאציעס, ארויסגעלאזען אונבעגרינד[...] מעשיות וועגען זייער רואינע און ארויסגערופ[...] אנ׳אונבעגרינדעטע בעאונרוהיגונג אין די ... שאפטליכע ספערען.

די סוחרים־ און פאבריקאנטען־פעראיינען ... בען בעשלאסען וועגען דעם ענין זיך צו ... צו דער האנדעלס־קאמער מיט׳ן פארשלאג צו ... א ספעציעלע שווארצע ליסטע פון די אונטער[...] מער, וועלכע יוילען מחמת ביי־זוויליגקייט ... רופען א בהלה צווישען סוחרים און אויף ... וועג פיל מאכען זייערע קאסעס.

Doktór Z.
HENRYKOWSKI
ספעציעל-ארצט פאר מענער - שווע[...]
ווענערישע און הויט-קראנקהייטע[...]
טראוגוטא 9 טעל. 162-98
נעמט אן פון 8—1 און פון 5—9 אווענט
זונטאג פון 9 פריה ביז 12.30 מיטאג
פאר אונבעמיטעלטע — לעמשניצע־פרייז

טעאטער
„ראזמאיטאשטשי"
דיר. דוד צעלמייסטער.

לעצטע 5 טעג
פון די גאסטשפילען פון
פסח׳קע בורשטיין
מיט׳ן אנטייל פון באדיא קארעבי און יעקב פישער
היינט, פרייטאג, 9.15 אוונט,
מארגען, שבת, 4.15 נאכמיטאג צו רעדוצירטע פרייזען און 9.15 אוונט
לעצטע און גרעסטע פרעמיערע!
מאטעל איז גן-עדן
פון סאלמאנאוויטש מחבר פון „מאמע און שווינגער", „אייביגע מאמע" א. א.
גרויסער באר! הערליכע מוזיק! פרייכטיגע אויסשטאטונג!
מיט א געקליבענעם אנסאמבל   י"ר: דוד ביינעלמאן.
מארגען שבת, 12 פריה גרויסער פריהמארגען
דער גאנצער פארטער 1 זל. צום לעצטען מאל
ס׳ווערט געשפילט
דער יונגעל פון בראדוויי
(The Broadway Boy)
זונטאג 12 פריה לעצטער און גרעסטער פריהמארגען
ס׳ווערט געגעבען צום לעצטען מאל
א חתונה אין שטעטל
דינסטאג, דעם 1 סעפטעמבער געזעגנט זיך בורשטיין מיט ראז
וואס ??? לייצנט די קומענדיגע אנאנסען. וואס ???
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

קיין ארץ-ישראל
גרופענווייז און אינדיווידועל.
ביליגע פרייזען. גוטע בעדינגונגען.
פינקטליכע בעהאנדלונג.
אויספלוג קיין
יוגאסלאוויען און אונגארן
אויסלענדישע הנחה-און קורצייט-פעסער.
פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"
אויספלוגען און רייזעס קיין רוסלאנד.
ברענגען קרובים פון רוסלאנד קיין פוילען
אינפארמאציעס ערטיילט
דאס יודישע רייזע-ביורא
Union Lloyd
Piotrkowska 42, tel. 107-87.
פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"
נעמט אן דאס איבערשיקען
פעקלעך קיין ז. ס. ר. ר.

צוגאב-פאבאר-קאמיסיע

היינט פרייטאג ד. 28, ד.ח. וועט אויף פיעטרי־קאווער 165 אמטירען די פאבאר־קאמיסיע. ס׳דארפן זיך צושטעלען דער יאהרגאנג 1915, וואס וואוינען אויפ׳ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14. פאליציי־קאמיסאריאטען, וועלכע האבען דער־האלטען אויפפאדערונגען פון דער סטאראסטווע.

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1918

פון 1־טען ביז 30 סעפטעמבער קומט פאר אין לאקאל פון דער מיליטער־אפטיילונג אויף פיעט־ריקאווער 165 די רעגיסטראציע פון די יונגע־לייט, וועלכע זענען געבוירען אין יאהר 1918.

לעצטע טעג איינצושרייבען יוגענדליכע אין די פאך-דער-גענצונגס-שולען!

(א) די שטאטישע בילדונגס־אפטיילונג פיהרט איצט אדורך די איינשרייבונגען פאר די אוונט־שו־לען פראפעסיאנעלע דערגענצונגס־קורסען. די פליכט איינצושרייבען די יוגענדליכע אין די פראפעסיאנעלע דערגענצונגס – שולען ליגט אויף די יוגענדליכע גופא, ווי אויך אויף די עלטערן און זייערע אר־בייטסגעבער, ביי וועלכע די יוגענדליכע זענען בע־שעפטיגט.

די איינשרייבונגען וועלען פארקומען ביז׳ן 31 ד. ח. פון 5 ביז 8 אוונט אין פאלגענדע שולען: 6. שערפיען 56, זשעראמסקי 115, קילינסקי 109, שענקעוויטשא 46, ליפאווא 16, ציגעל־גאס 63, זאוואדזקא 42, גראבאווא 25, לעגיאנוב 32, ווי אויך אין די מיידעל־שולען.

קאלעקטיווער אפמאך פאר פאבריקס-מייסטערס

(א) מארגען, שבת, 7 אוונט, וועלען די לאדזער פאבריקס־מייסטערס אפהאלטען אויף זשעראמסקא 74, אן אלגעמיינע פערזאמלונג, אויף וועלכער עס וועט בע־טראכט ווערען די פראגע וועגען א קאלעקטיווען אפמאך פאר די פאבריקס־מייסטערס.

פערגיפטעט מיט ברעז-שפריט

(א) אין א רינשטאק פון לאגעווניצקא גאס איז גע־פונען געווארען אין א בעוואוסטלאזען צושטאנד דער 35־יעהריגער סטאניסלאוו קאשארא, א היימלאזער. דער ארויסגערופענער דאקטאר האט פעסטגעשטעלט, אז דער געפונענער האט זיך פער׳סמ׳ט מיט ברען־שפריט. דער פערשוין איז, ווי ס׳ווייזט זיך ארויס, א פערפאלענער שיכור.

צושמעטערט א קינד

(א) אין דארף גאזשעבדאוו הינטער לאדז, איז א 2־יעהריג קינד איבערגעפאהרען געווארען אויף טויט, דורך א לאסט־וואגען, וואס איז דורכגעפאהרען פון דער ריכטונג פון לאדז.

Dr. med. H. LUBICZ
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43). טעלעפאן 141-32
עמפפאנגס-שעה׳ן 8-10, 12-2 און 5-8 אוונט

נעכטיגער גרויסער פּראָטעסט-טאָג אין לאָדז

געגען די געשעהענישען אין ארץ-ישראל און געגען דער סכנה אָפּצושטעלען די עליה

פייערליכע פּראָטעסט-זיצונג פון דער קהלה-פערוואַלטונג און קהלה-ראַט

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן נעכטיגען פּראָטעסט-טאָג פון פּוילישען יהדות געגען די געשעהענישען אין ארץ-ישראל, איז נעכטען אונטער'ן פאָרזיץ פון דער. מינצבערג פאָרגעקומען אַ ב'אויסערגעוויינליכע זיצונג פון דער קהלה-פערוואַלטונג מיט'ן קהלה-ראַט, כדי אנטיילצונעהמען אין דער גרויסער פּראָטעסט-אַקציע.

נאָכ'ן עפענען די זיצונג, האָט פּרעזעס דער. מינצבערג, ביי אַ זעהר פייערליכער שטימונג פאָלגענדע ,קורצע רעדע:

דאָס יודישע פאָלק הויבט אויף איהר העפטיגסטען פּראָטעסט געגען די אונערהערטע עוולות, וועלכע ווערען געגען אונז בעגאַנגען אין יודישען לאַנד, זייט 4 חדשים ווערט פערגאָסען אומשולדיג יודיש בלוט דורך אַראַבישע טעראָריסטען נישט פאַר קיין שום זינד, נאָר וויל דאָס יודישע פאָלק וויל אויפבויען דאָס יודישע לאַנד.

די יודישע קהלה אין לאָדז, צוזאַמען מיט'ן גאַנצען יודישען פאָלק פּראָטעסטירט געגען דער ענגלישער רעגירונג ,געגען דער מאַנדאַט-מאַכט, וואָס קוקט זיך צו זייט לאַנגע חדשים גלייכגילטיג צו דעם אומשולדיג פערגאָסענעם בלוט, צוליב אַ כלל מרשעת נוצט פערקויפט ענגלאַנד די אינטערעסען פון יודישען פאָלק.

מיר קענען נישט גלויבען, אַז ס'איז אמת די דראָהונג, וואָס שוועבט פאַר אונזערע אויגען, אַז אויפ'ן חשבון פון די רעכט פון יודישען פאָלק וויל מען בעלוינען די טעראָריסטען, וועלכע בושעוען שטראָפלאָז זייט 4 חדשים און האָבען געבראַכט אַזוי פיל יודישע קרבנות.

מיר בויגען די קאָפּ פאַר די געפאַלענע קדושים וואָס האָבען געבויט אונזער לאַנד. איך לעג פאָר צו בעערען זייער אָנדענק דורך איין מינוט שטילשווייגען.

די פערזאַמעלטע האָבען זיך אויפגעשטעלט פון די ערטער און אין אַ פייערליכען שטילשווייגען דורך איין מינוט צייט איז בעעהרט געוואָרען דער אָנדענק פון די געפאַלענע אין ארץ-ישראל.

דאַן איז שטעהענדיגערהייט אויסגעהערט געוואָרען די רעזאָלוציע, וועלכע איז איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען.

דער אינהאַלט פון דער רעזאָלוציע איז דערזעלבער, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען אויף דער גרויסער פּראָטעסט-פערזאַמלונג אין דער פילהאַרמאָניע און וועלכע מיר ברענגען ווייטער.

דעפּעשע פון דער קהלה צום קאָלאָניען-מיניסטער

די פערוואַלטונג און ראַט פון דער יודישער קהלה אין לאָדז, וואָס רעפּרעזענטירט דעם צווייט גרעסטען יודישען קיבוץ אין אייראָפּא, זענען ערשיטערט דורך די אַראַבישע טעראָר- און מאָרד-אַקטען אין ארץ-ישראל און דריקען אויס זייער פּראָטעסט געגען אַלע פּרובען אָפּצושטעלען די יודישע עליה קיין ארץ-ישראל.

אונטערגעשריבען: פּרעזעס מינצבערג און סעקרעטאַר נאַדעל.

צו דער פּראָטעסט-פערזאַמלונג אין דער פילהאַרמאָניע האָט די קהלה דעלעגירט מצד דער פערוואַלטונג דאָזאָר רומקאָווסקי און מצד דעם קהלה-ראַט פּרנס וואָידיסלאָווסקי.

גראַנדיעזע פּראָטעסט-פערזאַמלונג אין פילהאַרמאָניע

אין אָוונט איז אין פילהאַרמאָניע-זאַל פאָרגעקומען די גרויסע פּראָטעסט-פערזאַמלונג, וועלכע איז גערופען געוואָרען דורך אַלע ציוניסטישע גרופּירונגען אין לאָדז. צו דער פערזאַמלונג איז געקומען אַ ב'אומגעהויער גרויסער עולם און זי איז אַדורך אין דער פולער פייערליכקייט און ערנסטקייט.

נאָכדעם ווי דער גרויסער פערזאַמעלטער עולם זינגט „התקוה" עפענט פּרנס לימאַן די פערזאַמלונג מיט אַ ריהרענדען הספד נאָך די געפאַלענע קדושים און זיבעציג קדושים אין ארץ-ישראל. דער הספד ווערט אויסגעהערט שטעהענדיגערהייט דורך די פערזאַמעלטע.

ה' לימאַן רעדט נאָך וועגען דער פּראָטעסט-אַקציע וועגען דער אונערהערטער עיולה, וועלכע ווערט געטון דעם יודישען פאָלק. ער רופט צו אחדות און צו זיין גרייט צו העלפען דעם ישוב.

דאַן רעדען נאָך די ה"ה מאַרעק (מזרחי), גייזלער (יודענשטאַטס-פּאַרטיי), לעווין (פּועלי-ציון) פרוי רעזניק („וויזאָ"), ד"ר עלענבערג (התאחדות).

צום סוף איז איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען פאָלגענדע פּראָטעסט-רעזאָלוציע:

1) די פאָלקס-פערזאַמלונג, וועלכע איז פאָרגעקומען דאָנערשטאָג, ד. 27-טען אויגוסט 1936 אין טאָג פון פּראָטעסט פונ'ם פּוילישען יודענטום געגעגען אַראַבישען טעראָר און מאָרד און געגען דער סכנה פון איבער-רייסען די יודישע עליה קיין א"י, — ערקלערט פייערליך איהר קאַטעגאָרישע און אַבסאָלוטע געגנערשאַפט צו יעדען פּרוב פון ליקווידירען די אונרוהען אין ארץ-ישראל אויפ'ן חשבון פון די רעכט פון יודישען פאָלק צו בויען זיין נאַציאָנאַלע היים און בעזונדערס פאַר'ן פרייז פון די יודישע רעכט אויף עליה קיין א"י.

2) די מאַנדאַטאַר-מאַכט, וועמע'ס רעגירונג אין ארץ-ישראל עס איז פעראַנטוואָרטליך פאַר דעם פונאַנדערוואוקס און פערשפּרייטונג פון אומרוהען צוליב איהר נישט דעצידירטקייט און שוואַכקייט אין דער ערשטער פאַזע פון די אומרוהען, ווערט אויפמערקזאַם געמאַכט און געוואָרענט דערויף, אַז דאָס אָפּשטעלען די עליה פון יודען קיין ארץ-ישראל ווען אפילו בלויז פאַר אַ בעגרעניצטער צייט, וואָלט בעדייט אַ בעלוינונג און פּרייז פאַר אומברענגען מענשליכע לעבענס, צושטערונג פון בעזיץ פון פרידליכע בירגער און אַ ערשיטערונג פון געזעץ און אָרדנונג אין לאַנד. אַזאַ בעלוינונג פאַר געוואַלד-טאַטען און טעראָר וואָלט בלויז ערמוטיגט און צוגעגעבען לוסט די מערדער און טעראָריסטען און וואָלט פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ מקור פון אַ פּערמאַנענטער אונזיכערקייט אין לאַנד און וואָלט געפיהרט צו צושטערונג פון די יסודות, אויף וועלכע עס באַזירט דער ענגלישער מאַנדאַט אויף א"י.

3) נעמענדיג צו קענטניש די ערקלערונגען פון בריטישען קאָלאָניען-מיניסטער, אַז די קעניגליכע קאָמיסיע וועט נישט אַרויסגעשיקט ווערען קיין ארץ-ישראל אַזוי לאַנג ווי עס דויערען די אומרוהען אין לאַנד, אין דער טיפסטער איבערצייגונג פון דער יושרדיגקייט ,גערעכטיגקייט און אַלגעמיינעם וואויל פון ארץ-ישראל אויפבוי-ווערק פאָדערט פון דער מאַנדאַטאַר-מאַכט ענערגיש און ענטשלאָסען צו מאַכען אַ סוף צו דער בלוט-פערגיסונג, צושטערונג פון מענשליכען האָב און צו ערמעגליכען די פרידליכע יודישע אויפבוי-אַרבייט, וואָס איז געזיכערט אויפ'ן יסוד פון מאַנדאַט.

4) די פאָלקס-פערזאַמלונג ערקלערט פייערליך, אַז די גאַנצע ציוניסטישע בעוועגונג שטעהט געשלאָסען הינטער דער עקזעקוטיווע פון דער יודישער אַגענץ און שטיצט זי אין איהר קאַמף געגען די פּרובען צו ברעכען דעם מאַנדאַט און פאַר די רעכט פון יודישען פאָלק, וואָס זענען אָנערקענט געוואָרען דורך דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט.

5) די פאָלקס-פערזאַמלונג בויגט דעם קאָפּ פאַר דעם אָנדענק פון די קדושים, וועלכע זענען געפאַלען אין קאַמף פאַר דער בעפרייאונג פון יודישען פאָלק און אויפריכטונג פון זיין נאַציאָנאַלער היים און שיקט איבער דעם יודישען ישוב אין א"י אויסדריקען פון בעוואונדערונג און העכסטע אָנערקענונג פאַר זייער האַלטונג אין די טעג פון שווערסטען פּרוב פאַר'ן יודישען פאָלק און פאַר זיין לאַנד און ערמוטיגט איהם צום אויסדויער און צום קאַמף ביז צום ענדגילטיגען נצחון.

די רעזאָלוציע וועט היינט דורך אַ ספּעציעלער דעלעגאַציע איבערגעגעבען ווערען דעם ענגלישען קאָנסול אין לאָדז.

מיט'ן געזאַנג פון התקוה און תחזקנה איז די גרויסע פּראָטעסט-פערזאַמלונג געשלאָסען געוואָרען.

אין דער דעלעגאַציע צום ענגלישען קאָנסול געהען אַריין פאָרשטעהער פון ציוניסטען, מזרחי, התאחדות, פּועלי-ציון, יודענשטאַטס-פּאַרטיי און א פאָרשטעהער פון דער יודישער קהלה.

שרעקליכע פערברעכענס פון אַ נאַצי-טוער אין לאָדז

ער האָט געהאַט 2 ווייבער, האָט געלעבט מיט זיין לייבליכער טאָכטער און צום סוף ערמאָרדעט

פערמשפּט אויף 15 יאָהר תפיסה און פערלירען די רעכט

(א) אין היגען קרייז-געריכט איז נעכטען פאָרגעקומען אַ סענסאַציאָנעלער פּראָצעס, וועלכער האָט אין אַ געוויסער מאָס אָפּגעדעקט דעם שמוץ און די מאָראַלישע געפאַלענקייט, אין וועלכער עס לעבען און ווירקען די לאָדזער נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען. אויף דער בעשולדיגונגס-באַנק איז, נעמליך, געזעסען דער 58-יעהריגער היגער נאַצי-טוער גוסטאַוו אַדאָלף טרענקנער, וועמען דער בעשולדיגונגס-אַקט האָט פאָרגעוואָרפען נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי די ערמאָרדונג פון זיין אייגענער טאָכטער, מיט וועלכער ער האָט געלעבט...

ס'איז לייכט זיך פאָרצושטעלען די „מעשים-טובים" פון דעם אידעען-חבר פון די קאָוואַלסקי'ס און בעלקאַ'ס, אַז דאָס געריכט האָט מסכים-געווען אויפ'ן פאָרשלאַג פון פּראָקוראָר, דאָס די פערהאַנדלונגען זאָלען, צוליב דער דראַסטישקייט, פאָרקומען ביי פערמאַכטע טירען.

עס שטעלט זיך אַרויס, אַז פאַר דער וועלט-מלחמה האָט טרענקנער געוואוינט אין זגערזש מיט זיין ווייב מאַריאַ און צוויי טעכטער. נאָך אין 1913 איז ער אַרויסגעפאָהרען קיין דייטשלאַנד און זיך בעזעצט אין גאַלזענקירכען, איבערלאָזענדיג אין זגערזש זיינע צוויי יונגע טעכטערלעך. די יונגערע עלאַ איז דאַן אַלט געווען 1 יאָהר מיט 4 חדשים. אין געלזענקירכען האָט טרענקנער זיך בעקענט מיט איינע מאַריאַ מאַטושעווסקא און האָט מיט איהר חתונה געהאַט. אַזוי ווי ער האָט מורא געהאַט צו ענטפּלעקען זיין צווייטע אונלעגאַלע חתונה האָט ער זיין צווייט ווייב אָנגעגעבען אַלס מאַריאַ טרענקנער, און די צוויי קינדער, וועלכע זענען איהם געבוירען געוואָרען פונ'ם צווייטען ווייב האָט ער אויך אַזאַ אופן פערשריבען אין די ציוויל-ביכער אַלס זיינע קינדער.

דערווייל האָט דאָס ערשטע ,געזעצליכע ווייב זיינס געלעבט אין זגערזש און, נישט הערענדיג אַ לאַנגע צייט פונ'ם מאַן, האָט זי שוין געהאַלטען, אַז ער איז ערגעץ איינגעזונקען געוואָרען. אין די לעצטע יאָהרען האָט טרענקנער זיך דערוואוסט, אַז זיין ערשטע פרוי, צוזאַמען מיט די צוויי פערהייראַטע טעכטער וואוינען נאָהענט פון זגערזש. ער האָט דאַן צו זיי געשריבען בריף. ספּעציעל האָט ער קאָרעספּאָנדירט מיט דער יונגערער, 24-יאָהריגער טאָכטער עלאַ, וועלכע האָט חתונה געהאַט מיט אַ געוויסען מאַנסדאָרף פון דאָרף קשיוויע הינטער לאָדז.

אָנהויב יאַנואַר ד. י. האָט דער טאַטע טרענקנער פּלוצלינג זיך געיאַוועט צו זיין טאָכטער עלאַ אין דאָרף אַריין און ער האָט זיך צייטווייליג ביי איהר בעזעצט. ער האָט זיך דערביי געגרויסט פאַר דער טאָכטער מיט זיינע היטלערישע באַציהונגען, האָט געוויזען דער טאָכטער 140 טויזענד דייטשע מאַרק, וועלכע ער האָט געזאָלט בלומרשט בעקומען אין דייטשלאַנד אויף נאַצי-פּראָפּאַגאַנדע אין פּוילען. ווי ס'האָט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזען, זענען די מאַרקען געווען דייטשע דעוואַלואַציע באַנקנאָטען .בינו-לבינו האָט דער טאַטע זיך געשאַרט צו דער טאָכטער און זי אויפגעוואונגען צו לעבען מיט איהם. אין תחילת האָט זי זיך געגעגנגעשטעלט דערנאָך האָט זי זיך צוזאַמענגעבראָכען אונטער זיינע דראָהונגען און זי האָט זיך איהם איבערגעגעבען ווען דער מאַן איז געווען ביי דער אַרבייט .אַז די טאָכטער האָט סוף-כל-סוף פּראָטעסטירט, האָט דער פאָטער זי געסטראַשעט, אַז ער וועט זי פערמסר'ן פאַר'ן מאַן און זי איז אַזוי אַרום געבליבען אַ געצייג אין זיינע לאַפּעס.

דער צושטאַנד האָט אָנגעהאַלטען ביז'ן 11 מאַי ד. י. אין יענעם טאָג איז צו פרוי מאַנסדאָרף געקומען דעם מאַנ'ס אַ מוהמע, פאַר וועלכער די פערוואַלדיגטע יונגע פרוי האָט ענדליך זיך מתודה-געווען. אַז די מוהמע עמיליאַ רייכערט האָט געזידעלט דעם אַלטען בעל-תאוה טרענקנער, האָט ער זיך אויף איהר געוואָרפען מיט אַ גרויס קיכען-מעסער. ווען די טאָכטער האָט דערצו נישט געלאָזט דערלאָזען, האָט ער איהר 5 מאָל אריינגערוקט דאָס מעסער אין קאַרק אַריין, אין קאָפּ און רוקענביין אַזוי. אַז די יונגע פרוי איז מאָמענטאַל געפאַלען טויט אין אַ טייך בלוט. אויפ'ן אָנבליק פון דער שרעקליכער רציחה איז די אַלטע מוהמע אַרויס אויפ'ן הויף מיט אַ געשריי. אַז שכנים און פּאָליציי זענען זיך צונויפגעקומען, האָט דער פערברעכערישער פאָטער זיך פערבאַריקאַדירט אין שטוב, און זיך איבערגעשניטען די אָדערן פון די הענד און האַלז, כדי אַ סוף צו מאַכען פון אייגענעם לעבען. פּאָליציי האָט אויפגעבראָכען די טיר. טרענקנער איז אַוועקגעפיהרט געוואָרען אין לאָדזער שפּיטאָל. 3 חדשים שפּעטער איז ער אַרויס געזונד.

נעכטען איז דער נישט-דערגאַנגענער זעלבסטמערדער ,דער פאָטער פון 2 פאַמיליעס, דער מאַן פון 2 ווייבער און לסוף דער טאָכטער-מערדער, געשטאַנען פאַר'ן משפּט פון דער גערעכטיגקייט.

דאָס געריכט האָט איהם פערמשפּט פאַר האָבען בעציהונגען מיט זיין טאָכטער אויף 3 יאָהר תפיסה און פאַר דערמאָרדען די זעלבע טאָכטער אויף 15 יאָהר תפיסה און צו פערלירען די רעכט. צוזאַמען איז ער פערמשפּט געוואָרען אויף 15 יאָהר תפיסה.

געגען אורטייל איז אָנגעקינדיגט געוואָרען אַנ'אַפּעלאַציע.

צוויי זעלבסטמערדער

(א) אין דער אייגענער וואוינונג אויף יאַגעלאָנסקאַ 53 האָט דער אַרבייטסלאָזער הענריק אלטשיק זיך פערסמ'ט מיט אַ פלאַש אַמאָניאַק. די סיבה פון טראַגישען שריט איז פערצווייפעלטע נויט.

אויף ראָקיטשינער 103 האָט זיך פערסמ'ט מיט עסיג עסענץ די 32-יעהריגע מאַריאַנאַ וורובעל. די סיבה — פאַמיליען - סכסוכים.

בוידע זעלבסטמערדער זענען אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאָל.

פּאַרק העלענאָוו
טעל. 209-32
געזעלשאַפט: „הזמיר"
מיטוואָך, דעם 2-טען סעפּטעמבער, 8.30 אָוונט
אַ גרויסער קאָנצערט
קאַנטאַטע פון י. זאַקס
מול הישימון
טעקסט פון א. שלונסקי. ס'בעטייליגען זיך: דער כאָר און אָרקעסטער פון „הזמיר".
לאָדזער פילהאַרמאָניע-אָרקעסטער. סאָליסטען:
מ. קוסעוויצקי.
ה. פּפעפער ⊙ מ. קאַליסקי.
אויסערדעם סאָלאָ-נומערן פון מ. קוסעוויצקי און ה. פּפעפער
ווי אויך די בעריהמטע יודישע ראַפּסאָדיע פון זאַלאָטאַריאָוו.
∴ נעווידמעט דעם בעריהמטען קאָמפּאָזיטאָר גלאַזונאָוו ∴
ביים קלאַוויר: פרוי פּיעטרושקאַ. דיר. פּראָפ. י. זאַקס.
איינגאַנג אין גאָרטען פון 3 אַ זייגער. איינטריטס-בילעטען צו 1.09 ווי אויך צו 1.70 פאַר ספּעציעלע זיץ-פּלעצער פערקויפט די קאַסע פון העלענאָוו. אולגאָווע צו 54 גר. אין פאָרפערקויף אין פאָלגענדע שטעלען: געז. „הזמיר" אַל. קאָשציושקי 21, טערקישע קאָנדיטאָריי פּיעטריקאָווער 12, פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20, קאָנדיטאָרייען פון ה"ה ווײַנבערג, נאָוואָמיעסקאַ 30, קליינמאַן, נרינער מאַרק 10, און פון ה. קאַטעק, פּיעטריקאָווער 294 אויך אין פּרוכטען-געשעפט פון דוד שמולעוויטש, באַלוטער מאַרק 1.

PALACE
פּיעטריקאָווער 108
היינט און פאָלגענדע טעג!
הערליכע ווינער מוזיקאַלישע קאָמעדיע גערעדט און געזונגען אויף דייטש א. נ.:
די ליבע פון אַ ציגיינער
און די הויפּטראָלען:
Greta THEIMER
i Ernest Verebes

Dr. med. Trepman
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפילים און הויט-קראַנקהייטען.
בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע.
זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 234-12
נעמט אָן פון 8–11 נאָכמ. און פון 6–8 אָוונד

פֿאַר די וואַהלען צום לאָדזער שטאָט-ראַט

לויט די אינפֿאָרמאַציעס, וועלכע זענען צו-געשטעלט געוואָרען דער הויפּט-וואַהל - קאָ-מיסיעס, האָבען נאָכקאָנטראָלירט זייער וואַה-רעכט 85.882 וועהלער. אַזוי אַרום האָבען 25 פּראָצענט וועהלער קאָנטראָלירט די רשימות.

ווי בעקאַנט האָט די צאָהל וואַהל-בערעכ-טיגטע אין לאָדז פֿאַרן קאָנטראָלירען בעטראָפֿען 343,473 פּערזאָן. די קרייז - וואַהל - קאָמיסיעס, האָבען צוגעשריבען 1431 וועהלער צוליב די פּער-שידענע רעקלאַמאַציעס געשטראָכען זענען גע-וואָרען 600 פּערזאָן.

אַזוי אַרום האָט זיך די צאָהל וואַהל-בערעכ-טיגטע פֿערגרעסערט מיט 831 פּערזאָן און בע-טרעפֿט איצט 344,304 פּערזאָן.

די סאַנאַטאָרישע גרופּע בלאָקירט זיך מיט די „נאַפּראָוויאַטשעס און נאַציאָנאַלען קריסטלי-כען פֿראָנט. די אונטערהאַנדלונגען וועגען שאַ-פֿען אַ בלאָק פֿון די סאַנאַטאָרען „נאַפּראָוויאַ-טשעס" און קריסטליך - נאַציאָנאַלער פֿראָנט, וועלען וואַרשיינליך די נאָהענטסטע טעג פֿי-נאַליזירט ווערען.

אַזוי אַרום וועלען די פּראָ-רעגירונגס-גרו-פּען געהן צוזאַמען.

די שפּיץ-קאַנדידאַטען פֿון פּ. פּ. ס.

דער פּ.פּ.ס.׳שער וואַהל-קאָמיטעט האָט דע-סיגנירט אויף די ערשטע ערטער פֿון זייערע קאַנדידאַטען - ליסטעס פֿאָלגענדע פּערזאָנען: כאַדינסקי, פּאַטקאַנסקי, וואָלטשאַק, גאַלינסקי, מאַלינאָווסקי, גלאַזשעווסקי, זדזשעכאָווסקי קרוטשקאָווסקי א. אַ.

די שטרייק-בעוועגונג אין לאָדז

מערקווירדיגע דעמאָנ-סטראַציע פֿון שטרייקענדע

(אַ) אין מילער׳ס פֿאַבריק אין רודאַר-פּאַביאַ-ניץ קומט פֿאָר, ווי בעקאַנט, אַן אָקופּאַציע-שטרייק פֿון 500 אַרבייטער. וועלכע פֿאָדערן צו פֿערל-ילען די אַרבייט צווישען אַלע אַרבייטער און נישט דורכפֿיהרען די געפּלאַנטע רעדוקציע פֿון אַר-בייטער. נעכטען איז געקומען צו אַ גע-שלעג צווישען די שטרייקענדע און צווי מיטגלידער פֿון דער פֿאַבריקס-אַדמיניסטראַציע. נעכטען האָ-בען די אַרבייטער דעמאָנסטרירט געגען אויפֿזעהער יאַקובאָווסקי. די שטרייקענדע האָבען פֿון ברעטער צונויפֿגעקלאַפּט אַ טרומנע, האָבען דערין אַריינ-געלעגט אַ לאַלקע. וואָס האָט געזאָלט זיין אַ וואַכ-אַהמונג פֿון יאַקובאָווסקי׳ן אין איהם דערנאָך דער-טרונקען אין פֿאַבריקס-סטאַוו.

ערב-שטרייק אין אַ באָד-אַנשטאַלט

(אַ) אין באָד-אַנשטאַלט אויף מיעלטשאַרסקי 11, וואָס איז געפּאַכטעט פֿון אַ געוויסען ראָזענ-שטיין איז ענטשטאַנען אַ קאָנפֿליקט צוליב די לוינען. פֿאַר די אָנגעשטעלטע. אַ האַלבער לוין, וועלכען עס צאָהלט די שטאָט, איז העכער ווי די אַנדערע העלפֿט, וואָס עס צאָהלט דער פּאַכטער. וועגען דעם האָבען די אַרבייטער אינטערווענירט ביים פּרעז. גאַדלעווסקי, יועמען זיי האָבען ערקלערט אַז אויב זייער פֿאָדערונג וועט נישט נאָכגעגעבען ווערען, וועט אויסברעכען אַ שטרייק.

קאָמפּליקאַציעס אין דער טריקאָ-אינדוסטריע

(אַ) אַנהויב היינטיגע וואָך, האָבען די לויהן-פֿאַבריקאַנטען פֿון דער טריקאָ-אינדוסטריע פּראָקלאַ-מירט אַ דעמאָנסטראַטיווען לאָקאַוט. די אַרבייט אין די דאָזיגע פֿאַבריקען איז, נעמליך, פֿערקירצט גע-וואָרען אויף 4—5 שעה אין טאָג און געאַרבייט איז געוואָרען יעדען צווייטען טאָג. די אַקציע איז געריכטעט געגען די לאַגעריסטען, פֿון וועלכע די לויהן-פּראָדוצענטען פֿאָדערן אַ געהעכערטען טאַ-ריף פֿאַר דער פּראָדוקציע. דער לאָקאַוט דויערט און די אַרבייטער זענען אַזוי אַרום געצוואונגען צו שטרייקען.

גלייכצייטיג דערמיט האָט דער פֿעראיין פֿון די טריקאָ-אַרבייטער אַרויסגערוקט אַ פֿאָדערונג צו רופֿען אַ קאָנפֿערענץ, כדי צו שליסען אַ נייעם קאָ-לעקטיווען אָפּמאַך צום זומער-סעזאָן. אויב די קאָנ-פֿערענץ וועט נישט ברענגען צו אַ הסכם צווישען די צדדים, וועט די קומענדיגע וואָך אויסברעכען אַ שטרייק אין דער טריקאָ-אינדוסטריע.

פֿערשטאַרקטער שטרייק פֿון די וואָגען-בעזיצער ביי די באַהנען

(ז) עהערנעכטען איז אויסגעבראָכען אַ שטרייק פֿון די וואָגען-בעזיצער, וועלכע פֿערנעהמען זיך מיט איבערפֿיהרען סחורות פֿון צאָל-אַמט ביי דעם קאַלישער באַהנהויף אין די פֿאַבריקען. דער שטרייק ווערט געפֿיהרט מיט בעזונדערע פֿאַבריקען. אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם שטרייק האָט אויפֿ׳ן קאַלישער באַהנהויף נעכטען זיך אָנגעזאַמעלט 60 משא-וואַגאָנען מיט סחורות. וואָס זענען אָנגעקומען פֿון אויסלאַנד קיין לאָדז. עס זענען אָנגעקומען שמאַטעס, פֿאַרבען, גלאָז, מאַשינען א.אַ.

אַזעלכע לאָדזער פֿירמעס ווי שייבלער און גראָמאַן, באַרטשינסקי א. אַ. האָבען נעכטען אַרויסגעשיקט צום צאָל-אַמט אייגענע פֿערד, כדי צו בערצופֿיהרען די נויטיגסטע מאַטעריאַלען צו דער פֿאַבריקאַציע. קלענערע פֿירמעס פֿיהרען איבער די וויכטיגסטע סחורות מיט דראָזשקעס.

צוליב דער איינגעשפּאַרטקייט פֿון די טראַנס-פּאָרט-פֿירמעס לגבי די וואָגען-בעזיצער, איז נעכטען אין פֿעראיין פּילסודסקיעגאָ 43 פֿאָרגעקומען אַ פֿערזאַמלונג פֿון אַלע וואָגען-בעזיצער, וועלכע האָבען בעשלאָסען, אַז צוליב סאָלידאַריטעט-טעמים זאָלען פֿון היינט אָן צושטעהן צום שטרייק אויך די וואָגען-בעזיצער. וואָס אַרבייטען ביי דער פֿאַבריקס-באַהן. ס׳איז אויך נישט אויסגעשלאָסען צו פּראָקלאַמירען אַן אַלגעמיינעם שטרייק פֿון אַלע לאָדזער פֿורמאַנעס.

די זאָרג פֿון די עלטערען ביים אָנהויב פֿון שול-יאָהר

ביים אָנהויב פֿון שול-יאָהר הויבען זיך אָן די זאָרגען פֿון די עלטערן, וועלכע האָבען קינדער אין שול-עלטער. מען זוכט דעם ערציהונגס-אַנשטאַלט, וועלכע מ׳זאָל געקאָנט אָהן פֿאַרבעהאַלט, אָנפֿערטרויען דאָס קינד.

— וואָס פֿערלאַנגען עלטערן פֿון זייערע קינד׳ס שול?

קודם-כל אַ נאַציאָנאַל - יודישע ערציהונג, אַ פּריי-מען יוראַאיסטישען פּראָגראַם. אַ פּעדאַגאָגישען פּערסאָ-נאַל, וועלכער זאָל שטעהן אויף דער הויך פֿון זיין אויפֿ-גאַבע, אַ מאָדערנע אַלגעמיינע ערציהונג, וואָס זאָל זיין געשטיצט אויף דער צוזאַמענאַרבייט מיט׳ן עלטערן-היים, נישט פֿערנאַכלעסיגען די קערפּערליכע ערציהונג, ענט-שפּרעכענדע שול-איינריכטונגען און אַרבייטס - וואַרשטאַ-טען, אַ געזונדען היגיענישען שול-לאָקאַל, און ועל-כולם אַ צוגענגליכען שכר-לימוד.

ווען די עלטערן פֿערטראַכטען זיך אויף דעם אַלעם, פֿאַלט דער אויסוואַהל אויף דער פֿאָלקס-שולע און גימ-נאַזיע מיט רעגירונגס-רעכט ביי דער געזעלשאַפֿט צו פֿער-שפּרייטען טעכנישע בילדונג צווישען יודען, פּאָמאָר-סקאַ 46-48. די דאָזיגע שול ענטשפּרעכט ווירקליך אַלע אויסגערעכענטע מעלות און דעריבער האָט די שולע דעם ערפֿאָלג צווישען די יודישע עלטערן, אויף וועלכען זי האָט עהרליך פֿערדינט.

אַ טרויעריגער שפּאַס

(—) נעכטען אַרום 6 האַרנאַכט איז אויף ראָג זאַ-כאַרניאַ און 11. ליסטאָפּאַד געשעהען אַזאַ געשיכטע:

אין אַ געוויסען מאָמענט איז צום הויז זאַבאַרניאַ 30 נעבען צייטונגס - קיאָסק, צוגעגאַנגען אַ יונגערמאַן און ווי בגנבה אוועקגעלעגט אַ פּעקעל איינגעוויקעלט אין אַ צייטונג. אוועקגעלעגט דאָס פֿערדעכטיגע פּעקעל און איז אַנטלאָפֿען, דער אונבעקאַנטער.

צופֿעליג האָבען דאָס בעמערקט דורכגעהער און אויך דער פּאָליציאַנט, וועלכער האָלט וואַך אויפֿן דערמאָהנטען ראָג גאַס. אָבער אַלע האָבען געשראָקען זיך צוצורירען צום פּעקעל, אַרום וועלכען עס האָט זיך דערווייל געזאַ-מעלט אַ היפּשער עולם. האָט דער פּאָליציאַנט טעלעפֿאָניש זיך פֿערשטענדיגט מיטן נאָהענטסטען קאָמיסאַריאַט, עס איז אָנגעקומען הילף און מ׳האָט זיך גענומען צום פּעקעל.

וואָס מיינט איהר, איז דאָרט געלעגען אין דער צייטונג איינגעפּאַקט? אַ באָמבע? אַ פּעטאַרדע? חס ושלום! אַ גרויסער קיזעל-שטיין איז אַזוי פּאָרזיכטיג, אַזוי בגנבה אוועקגעלייגט געוואָרען.

בעשפּייזונג פֿון שול-קינדער

(אַ) די שול-אַפּיטרופּסים צוזאַמען מיט די פּראָפֿעס-יאָנעלע אָרגאַניזאַציעס האָבען אונטערגענומען אַן אַק-ציע פֿריהער אָנצוהויבען די בעשפּייזונג פֿון די שול-קינדער, די בעשפּייזונג זאָל זיך אָנהויבען צוזאַמען מיטן אָנהויב שול-יאָהר.

געז. „קולטור-ליגע" ואַכאָדניאַ 68.
העלענאָור
אכטונג!!

מאָרגען, שבת, דעם 29 אויגוסט, 8 אָוונט ווערט אויפֿגעפֿיהרט

די 9טע סימפֿאָניע

פֿון בעטהאָווען אונטער דער לייטונג פֿון פּראָפֿ. ט. רידער.

אויספֿירער: פֿאָלקס-כאָר ביי דער געז. „קולטור-ליגע" לאָדזשער פֿילהאַרמאָניע-אָרקעסטער.

סאָליסטען: ט. גאָלדמאַן (סאָפּראַן), ב. אָפּאַטאָווסקאַ (אַלט), מ. גרינוואַלד (טענאָר) און ח. קאַליסקי (באַס).

איינגאַנג פֿון 2 אַ זייגער בייטאָג. פֿון 3 אַ זייגער אַ קאָנצערט פֿון „קולטור-ליגע"-אָרקעסטער. בילעטען צו 1.09 (ווייק-פּלעצער) און 75 גר. ביים איינגאַנג. הנחה-בילעטען צו 54 גר. צו בעקומען ביז שבת אין „קולטור-ליגע" זאַכאָדניע 68.

בעמערקונג: אַלע אויסגעקויפֿטע בילעטען אויף דעם 22-טען זענען גילטיג.

קאָנפֿערענץ מיט די לאָדזער קינאָ-בעזיצער

(אַ) אין דער סטאַראָסטווע איז נעכטען פֿאָרגעקו-מען אַ קאָנפֿערענץ פֿון פֿאָרשטעהער פֿון 29 קינאָ-טעאַ-טער אין אונזער שטאָט. עס איז אַרומגערעדט געוואָרען פֿראַגען פֿון זיכערקייט און היגיענע אין די קינאָס.

דער לייטער פֿון געזעלשאַפֿטליכען רעפֿעראַט, ה׳ וואַקאָווסקי האָט אויפֿגעקלערט, אַז אָפֿיציעלע ערלויבני-שען מוזען בעזיצען נישט בלויז די קינאָ-אָפּעראַטאָרען, נאָר אויך זייערע פֿערטרעטער. די פֿילם-סעאַנסען מוזען דעמאָנסטרירט ווערען אין בעשטימטען טערמין און אין דער געגעבענער צייט. בילדער פֿון פֿילמען אין די רעקלאַמען-שענקלעך טאָרען נישט זיין קיין דראַסטישע שדכר פּאָרנאָגראַפֿישע.

אָפּטייקען.
היינטיגע נאַכט - דיזשורען

(אַ) היינט ביינאַכט דיזשורירען: סאַהאַניע (לימאַנאָווסקיעגאָ 80); טראַוקאָווסקי (בזשעזשינער 56); קאָפּראָווסקי (נאָוואָמיעסקאַ 15); ראָזענבלום (שרודמיעסקאַ 21); בארטאָשעווסקי (פּיעטריקאָווער 95); טשינסקי (ראָקאָטשינסקי 53); סקוואַרטשינסקי (קאָנטנאַ 54); שיניעצקאַ זשגאָוסקאַ 59).

קאָנדאָלענץ-דעפּעשע פֿון לאָדזער פּרעזידענט

צוליב׳ן טויט פֿון רעדאַקטאָר סטפּיטשינסקי

צוליב׳ן טויט פֿון רעדאַקטאָר סטפּיטשינסקי, האָט דער לאָדזער שטאָט-פֿערוואַלטונג אַרויסגעשיקט צום „קור-יער פּאָראַנני" אין וואַרשאַ אַ קאָנדאָלענץ-דעפּעשע, אונ-טערגעשריבען דורך פּרעז. וואָדלעווסקי.

פּויליש-קאַנאַדישער האַנדעלס-טראַקטאַט
שוין אַריין אין קראַפֿט

(—) די לאָדזער האַנדעלס-קאַמער מעלדעט, אַז דער אויסטויש פֿון די ראַטיפֿיקאַציע - דאָקומענטען פֿון פּויליש-קאַנאַדישען האַנדעלס-אָפּמאַך איז פֿאָרגעקומען אין וואַרשאַ דעם 31. יולי ד. י.

אין הסכם מיט דעם טראַקטאַט וועלען די נאַטור-אָרדער אינדוסטריע - פּראָדוקטען פֿון פּוילען, צי פֿון קאַנאַדע, נישט אונטערליגען קיין צאָל-אָפּצאָהל ביים אַריינ-פֿיהרען זיי אין ביידע לענדער.

געגען-דיפֿטעריט-אימפּונגען אין לאָדז

אין סעפּטעמבער ד. י. וועט אין לאָדז דורכגעפֿיהרט ווערען מאַסען-אימפּונגען געגען דיפֿטעריט ביי קינדער פֿון 1 ביז 10 יאָהר.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15. טעל. 149-07
ספּעציעל-אַרצט פֿאַר מענער - שוועכע-בע-האַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג
נעמט אָן פֿון 8—11 און פֿון 4—8 אָוונט.
זונטאָג פֿון 9—1 פֿאַרמיטאָג
פֿאַר אונבעמיטעלטע — לעמשניצע-פּרייזען

Dr. REICHER
פּאָלודניאָווע 28. טעל. 201-93
ספּעציאַליסט
פֿאַר מענער - שוועכע - בעהאַנדלונג
סעקסועלע בעראַטונגען פֿון פּסיכאָ - אַנאַליזע
נעמט אָן פֿון 8—11 פֿון 5—8 אָוונט.
זונטאָג און חגאות פֿון 9—12.

KINO TEATR MIRAŻ
הייבט פּרעמיערע!
העריליכער פֿילם פֿון דער פּוילישער פּראָדוקציע א. נ.
די העלדען פֿון סיביר
אין די הויפּט-ראָלען:
Eugeniusz Bodo
Adam Brodzisz
K. Junosza-Stępowski.

שטאָט-טעאַטער
שרודמיעסקאַ 15
טעלעפֿאָן 101-16
אידאַ קאַמינסקאַ
מיט איהר אַנסאַמבל.
היינט פֿרייטאָג, 9.15 אָוונט
נייע מענשען
פֿון י. פּערלע
דראַמאַטיזירט דורך אידאַ קאַמינסקאַ.
מאָרגען, שבת. 12 אַ זייגער פֿאַרמיטאָג
פּרייזען פֿון 40 גר. ביז 1.50
נייע מענשען
מאָרגען שבת, 4.30 נאָכמיטאָג
צו ביליגע פּרייזען
מאַדאַם X
מאָרגען שבת, 9.15 אָוונט
נייע מענשען
זונטאָג, 12 אַ זייגער פֿאַרמיטאָג
פּרייזען פֿון 40 גר. ביז 1.50
מוטערשאַפֿט
בילעטען אין קאַסע פֿון טעאַטער.

אומגליק מיט אַ פֿליישער-אַרבייטער

(—) אין לאָדזער שעכט-הויז האָט נעכטען ... מיטאָג פּאַסירט אַ שוידערליכער פֿאַל, וועלכער האָט ... נישט געקאָסט דאָס לעבען פֿון אַ יודישען פֿלייש... אַרבייטער.

בעת׳ן בינדען אַ בהמה צו דער שחיטה, איז די ב... אַרויפֿגעפֿאַלען אויפֿן פֿליישער - אַרבייטער משה ... פֿון מאַרשינער 6, ביי וועלכען עס איז צובראָכען ... רען אַ פֿוס.

אין שעכט-הויז איז ענטשטאַנען אַ מהומה, מען ... געלאָפֿען ראַטעווען דעם אומגליקליכען, אָבער יעדע ... איז געווען אָהן פּעולה. די אַרויסגערופֿענע פּאָגאָ... האָט משה פּראָטאַן אָפּגעפֿיהרט אין שפּיטאָל אַריין. ... לאַגע איז ערנסט.

רעגיסטראַציע פֿון אויטאָס

דער אינדוסטריע-אַמט ערשטע אינסטאַנץ ... אויפֿמערקזאַם, אַז פּערזאָנען, וואָס ווילען רעגיסט... זייערע אויטאָמאָבילען און ניאָטאָציקלען, מוזען זיך ... דען נאָך פֿאָרמולאַרען אויף ביטעס אָדער וועגען די ... טיגע אינפֿאָרמאַציעס דירעקט אין אינדוסטריע-אַמט, ... רוטאָווויטש 42 אָדער אין דער שטאָט-סטאַראָסטווע, ... לינסקי 152, צימער 26.

פֿון דער לאָדזער פֿלייש-בערזע

ווי מיר ווערען געוואויר. זענ... צוליב טעכנישע סיבות די איינש... בונגען אלס מיטגלידער אין ד... פֿלייש - בערזע. פֿערלענגערט גע... רען ביז 30 אויגוסט 1936.

גנבה און שווינדעל

(אַ) אויף אָדרינצאַ 55 האָט מען צום שאָדען ... געוויסען אַלאַר צוגעגנב׳עט טויבען אין דער ווערט ... 100 גילדען.

— חיים בערל מאַקטשיז פֿון נאָוואָמיעסקאַ 17 ... מודיע געווען דער פּאָליציי, אַז ציהענדיג זיך פֿון ... וואָרינגנג אַהיים, האָט דער פֿוהרמאַן אַלעקסאַנדער ... קאָוויאַק פֿון נאָוואָסאָלנאַ איהם צוגעגנב׳עט אַ שטיק ... שטעק פֿון דער פֿירמע גאַרבלין.

— אַ געוויסע ביאַנקאַ באַראָווסקאַ פֿון שרודס... ד׳ האָט אין פֿעברואַר ד. י. געקויפֿט ביי לעאָן ב... (נאַוראַט 39) אַ ראַדיאָ-אַפּאַראַט אויף אויסצאָ... נישט אָפּצאָהלענדיג דעם בעטרעף פֿון 360 זל. ה... באַראָווסקאַ דעם אַפּאַראַט אוועקגעפֿיהרט.

— וועגען שניידער יעקב באָום (ציגעל נאָ... האָבען מיר שוין געשריבען: אַז ער איז אַ בעל ... פֿרעמדע אָנצוגען און וועקסלען, וועלכע ער וויל ... אָפּגעבען זייערע אייגענטימער. איצט מעלדעט ... יצחק רפֿאל שמולעוויטש פֿון קילינסקי 40 האָט ... געגעבען סחורה צו נייען אַן אָנצוג און ער דועה ... איצט צו איהם נישט אויס.

אין אַלע פֿאַלען קומען פֿאָר אויספֿאָרשונגען.

15-יעהריגע וועלט-פֿאָהרער

(אַ) פּאָליציי האָט בעקומען אַ מעלדונג, אַז צוויי ... יעהריגע קריסטליכע יונגלעך זענען אַנטלאָפֿען פֿון ... היים. ווי מ׳הערט, זאָלען זיי האָבען בעשלאָסען ... רען קיין אַפֿריקאַ. זיי האָבען מיט זיך מיטגענומע... נע מאָפּעס, פֿערשידענע מכשירים און אַפֿילו ק... יונגע וועלט-וואַנדערער ווערען געזוכט.

שריך מאַרגן אין ליגא „EUROPA"

דער 1־טער שוואַלב פון נייעם סעזאָן 1936/7

Straszny dwór

נייער פּוילישער פילם, געשאַפן אויפ׳ן גרונד פון דער אומשטערב־ליכער אָפּערע פון סטאַניסלאַוו מאָניושקאָ אונטערן נאָמען:

אין די הויפּט־ראָלען: די שטערנס פון דער וואַרשאַווער אָפּערע Szczepańska, Cukstowski, May oraz Ćwiklińska, Sielański i in.

מאָרגן שבת 12 און 2 אַ זייגער בייטאָג הנחה־פּריהמאָרגנס. איינטריט אויף אַלע סעאַנסן פון 80 גר.

אומזיסטער קורס פאַר פיזישער און ספּאָרטליכער ערציהונג

ביים בערעק יאָסעלעוויטש לעגיאָן

דער בערעק־יאָסעלעוויטש לעגיאָן, וואָס עקזיסטירט זייט אַ רייה פון יאָהרען, האָט זיך במשך פון זיין טע־טיגקייט אויפ׳ן געביט פון פיזישער, ספּאָרטליכער און קולטורעלער ערציהונג צווישען די ברייטסטע שיכטען פון דער יודישער יוגענד אין לאָדז, קונה שם געווען אַלס אָן אָרגאַניזאַציע אַנאַפּאָליטישע. ווענענס אויפגאַבע ס׳איז צו ערציהען אַ געזונדען יודישען דור אַלס יוד און בירגער.

ביים לעגיאָן עקזיסטירען אַלע אַרט ספּאָרט־צווייגען וואָס אונטערליגען אונטער דער אויפזיכט פון גוט־גע־שולטע פאַכמענער. אויך די קולטורעלע זייט, ליגט אין דער האַנד פון פאַכמענער פּעדאַגאָגען, וואָס זענען מיט זייער ערציהונגס־סיסטעם באַקאַנט אין אונזער שטאָט.

מיט׳ן לעגיאָן פיהרט אָן דער גוט־באַקאַנטער אין אונזער שטאָט, קאָמענדאַנט צבי מייזלער.

דער לעגיאָן טרעט איצט צו אַדורכצופיהרען אַ גרויסע ווערבירונגס־אַקציע. פון דער אַקציע קענען געניסן אַלע יוגענדליכע פון אונזער שטאָט, וואָס ווילן אַדורכמאַכן אַ ספּאָרטליכען קורס. דער קורס איז גענצליך אומזיסט אָהן שום וועלכע ס׳איז אָפּצאָהלונגען.

איינשרייבונגען נעמט אָן די קאַנצעלאַריע פון לע־גיאָן, וואָלטשאַנסקאַ 38 יעדען טאָג אויסער פרייטאָג און שבת פון 7—9 אָוונט.

שבת פּאָפּולערער צוג קיין וואַרשאַ

צו די באַלאָן־פּערמעסטונגען וועגען „גאָרדאָן בע־נעט" בעבער ווערט אָרגאַניזירט אַ פּאָפּולערער צוג, וואָס וועט מאָרגען שבת אָפּפאָהרען פון לאָדזער פאַבריקס־וואָק־זאַל 6 אַ זייגער מיט 11 מינוט פּאַרנאַכט און וועט צו־ריקקומען פון וואַרשאַ זונטאָג 1 מיט 23 ביינאַכט.

באַהן־בילעטען צום פּרייז פון 6 זל. צוזאַמען מיט אַ קופּאָן, וואָס גיט רעכט צו בעזוכען אומזיסט די באַלאָן־פּערמעסטונגען, פערקויפט רייזע־בוירא „אָרבּיס", וואַגאָן־ליט־קוק און די קאַסע פון פאַבריקס־וואָקזאַל.

אַ הספד אויף דעם אָדעסער רב זצ״ל

זונטאָג י״ט אלול דעם 6-9 ה. י. אָרדענט איין די פערוואַלטונג פון דער וואָלינער שוהל אַ הספד נאָכ׳ן גרוי־סען גאון און צדיק הרב ר׳ יצחק העליר זצ״ל (אָדעסער רב), וועלכער איז געווען ביי אונז אין שטאָט זעהר בע־קאַנט און בעליבט דורך הרב ר׳ שמואל אליעזר סגל שליט״א דער רב פון דער וואָלינער שוהל. געוויס וועט דאָס יודישע לאָדז פערשטיין ווי אָפּצושאַצען דעם כבוד פון גרויסען נפטר און קומען מאַסענווייז.

מאַטעריזאַציע פון די פייער־לעשער אין רודאַ־פּאַביאַניץ

(א) די פייערלעשער אין רודאַ־פּאַביאַניץ זענען צו־געטרעטען צו מאַטעריזירען זייער טאַבאָר. ספּעציעלע פאָנדען דערצו גיט די אַנשטאַלט פאַר אַלגעמיינער פער־זיכערונג.

נ״ע אברהם וואָלקאָוויטש

נעכטען איז אין אונזער שטאָט געשטאָרבען דער בעוואוסטער אינדוסטריעלער, איינער פון די אָנגעזעהענסטע ראַדאָמסקער חסידים ר׳ אברהם וואָלקאָוויטש ז״ל.

דער נפטר איז געווען בעקאַנט מיט זיינע מידות און מעלות טובות. זיין טויט האָט אַרויסגערופען גרויס אויפזעהן און אויפריכטיגען טרויער אין אַלע קרייזן, ווי דער נפטר איז געווען בעקאַנט. תנצב״ה.

אַרויסגעבער־קאָמיטעט פון „משנה חב״ד"

שוין ערשינען דאָס ווערק „משנה חב״ד" פון חיים יצחק בונין

9 בענדער: 1) משנת האלהות 1. טייל, 2) 2. טייל, 3) 3. טייל און משנות: השכינה, התפלה, 4) משנות: הבינוני; המוסר, 5) משנות: התורה; צדיק וחסידים, 6) משנות: התשובה, הנבואה. הצדקה, 7) משנת עבודת אלהים 1. טייל, 8) 2. טייל, און משנות משיח, עוה״ב ותחה״מ, 9) משנת הנפש, קומת הרב. די משנות: „האל־הות" און „הבינוני" פון גרונד אויס איבערגעאַרבייט, חוץ דער אַלגעמיינער „הקדמה" קומט פאַר יעדער משנה אַ „מבוא"; נאָך איהר אַ משנה אחרונה".

אויך איז ערשינען 1־טער טייל פון ה. י. בונינ׳ס שריפטען א. נ. „מחרמיל האביון".

פּרייז אין פּוילען איינצעל: בוך 1, 2, 3, 5, 7 און 8 צו 1.75 זל. בוך 6 — 1.50, בוך 4, 9 — צו 2 זל. אַלע 10 ביכער צוזאַמען 12 זל. אַ האַלבען קאָמפּלעט 6.50 זל. אין פּראַכטפּולען באַנד 15 זל. אויך אין ראַטעס אויף 2 חושים ביי 25 פּראָצ. האַנד־געלד.

פּרייז אין אויסלאַנד איינצעל: פון 1־טען בוך ביז׳ן 8־טען — צו האַלבען דאָלאַר. בוך 6 — 40 סענט; בוך 4, 9 — צו 60 סענט, „מחרמיל האביון" — האַלבער דאָלאַר. אַלע 10 ביכער צוזאַמען — 4 דאָלאַר, אַ האַלבער קאָמפּלעט 2.25, אין פּראַכטפּולען באַנד — 4.70 דאָלאַר, בוכהאַנדלונגען, שולען און ביבליאָטעקען קריגען אַ בע־דייטענדען ראַבאַט. אויף גאַנגאַהמען ווערט ביישט געשיקט הויפּט־פערקויף — לאָדז, אויך אין „אחיעבר", וואַרשאַ, טלאָמאַצקע 6.

אַדרעס פאַר קאָרעספּאָנדענץ:

Rab. S. Trajstman, Łódź, Zachodnia 57

אָדער:

Ch. I. Bunin, Łódź, Mielczarskiego 33

אַדרעס פאַר געלד־זענדונגען:

Konto czek. P.K.O. 146 058

Rabin Eliasz Fainer, Łódź

טעאַטער. מוזיק און פערוויילונג (קאָמוניקאַטען)

גרויסער ערפאָלג פון אידאַ קאַמינסקאַ אין „סקאַלאַ" טעאַטער

אידאַ קאַמינסקאַ מיט איהר אויסגעצייכענטען אַנ־סאַמבל שפּילט שוין די לעצטע טעג אין „סקאַלאַ" טעאַ־טער. דורך דער צייט פון איהר שפּילען האָבען טויזענ־דער מענשען געהאַט דעם אמת׳ן גענוס פון אַ גוטען קינסט־לערישען טעאַטער.

איצט ענדיגען זיך שוין די גאַסטשפּילען אין שטאָט־טעאַטער און יעדער וועט זיכער אויסנוצען די געלעגנ־הייט צו זעהן די לעצטע פאָרשטעלונגען.

היינט פרייטאָג 9.15 אָוונט און מאָרגען שבת 12 פאָרמיטאָג ווערט געגעבען „נייע מענשען", מאָרגען שבת 4.30 בייטאָג—„מאַראַם איקס", שבת 9.15 אָוונט „נייע מענשען" זונטאָג 12 פאָרמיטאָג „מוטערשאַפט".

לעצטע גאַסטשפּילען פון פּסח׳קע בורשטיין היינט לעצטע פּרעמיערע „מאָטעל אין גן־עדן" אין „ראָזמאַיטאָשטשי"

ווי ס׳איז געווען פאָראויסצוזעהן, האָבען די גאַסט שפּילען פון בעריהמטען אַמעריקאַנער סטאַר, פּסח׳קע בורשטיין אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" אַרויסגערו־פען גרויס אויפזעהן אין אַלע היגע טעאַטער־קרייזען און ווי טעאַטער־מבינים זאָגען, האָבען זיי שוין לאַנג אַזעלכע מוזיקאַלישע פאָרשטעלונגען נישט געזעהן.

נישט קוקענדיג אויפ׳ן גרויסען ערפאָלג, וואָס עס האָבען געהאַט די ביז־איצטיגע אויפפיהרונגען, האָט פּסח׳קע בורשטיין בעשלאָסען פאַר זיין אָפּפאָהרען צו־ריק קיין אַמעריקאַ זיך צו רעפּרעזענטירען פאַרן לאָדזער טעאַטער־עולם אין אַ גאַנץ נייע־פּרעמיערע, וואו פּסח׳קע בורשטיין בעווייזט זיך אין אַ גלאַנץ־ראָלע. די דאָזיגע מוזיקאַלישע קאָמעדיע א. נ. „מאָטעל אין גן־עדן", וואָס איז געשפּילט געוואָרען פון בורשטיינ׳ען אויף זיין טור־נע אין זיד־אַמעריקאַ, האָט געהאַט אַן אומגעהויערן ער־פאָלג. אַזוי אַז ס׳איז צו האָפען, אַז דער לאָדזער יודי־שער טעאַטער־עולם וועט מאַסענווייז שטראָמען אין טעאַ־טער „ראָזמאַיטאָשטשי" כדי צו זעהן פּסח׳קע בורשטיינען אין איינע פון זיינע שטאַרקסטע ראָלען אַלס מאָטעל אין גן־עדן.

כדאי אויך אָנצעווייזען, אַז „מאָטעל אין גן־עדן" וועט היינט זיין אַלס לעצטע פּרעמיערע, מחמת בורשטיין געזעגענט זיך שוין דינסטאָג אָוונט מיטן לאָדזער יודי־שען טעאַטער־עולם און מיטוואָך פאָהרט ער אָפּ מיט דער שיף „פּילסודסקי" צוריק קיין אַמעריקאַ.

צום ערפאָלג העלפט אויך צו אין אַ גאָר גרויסער מאָס דער בעריהמטער כאַראַקטער־קאָמיקער, יעקב פישער.

היינט פרייטאָג, 9.15 אָוונט, מאָרגען שבת 4.15 נאָכמ. און 9.15 אָוונט די גרויסע און שטאַרקע פּרע־מיערע „מאָטעל אין גן־עדן". מאָרגען שבת 12 פריה, גרויסער פריהמאָרגען. עס ווערט געגעבען צום לעצטען מאָל „דאָס יונגעל פון בראָדווי".

צום גרויסען „הזמיר" קאָנצערט אין העלענאָוו אויפפיהרונג פון זאַקס קאַנטאַטע „מול הישימון" מיטן אָנטייל פון אָבער־קאַנטאָר מ. קוסעוויצקי

דער גרויסע „הזמיר" קאָנצערט, וועלכער קומט פאָר דעם 2־טען סעפּטעמבער ד. י. אין העלענאָוו האָט אַרויס־גערופען אַן אַלגעמיינע פּוּבליקום־אינטערעסירונג. דאָס איז פערשטענדליך, אויב מ׳נעמט אין אַכט דעם צוזאַמענשטעל פון פּראָגראַם.

אַלס ערשטער נומער וועט דער אָרקעסטער שפּילען די פּרעכטיגע „יודישע ראַפּסאָדיע" פון זאַלאַטאַרעף (אַ שילער פון דעם נישט לאַנג פערשטאָרבענעם בעריהמטען גלאַזונאָוו), דאַן וועט קוסעוויצקי זינגען אַריעס און לי־דער, און צום סוף וועט אויסגעפיהרט ווערען די בעליב־טע קאַנטאַטע פון זאַקסען וועלכע פון שלאָנסקי „מול הישימון". אין דעם קאָנצערט, וועלכער קומט פאָר אונ־טער דער ליוטונג פון פּראָפ. זאַקס, וועלען אָנטיילנעהמען: דער לאָדזער פילהאַרמאָנישער אָרקעסטער, דער גרויסער „הזמיר"־כאָר און בעריהמטע סאָליסטען מיט׳ן אָבער־קאַנטאָר מ. קוסעוויצקי בראָש. דער דערמאָנטער קאָנצערט האָט אַרויסגערופען אַ קאָלאָסאַלע פּעראינטערעסירונג אין אונזער שטאָט.

נייע אַטראַקציעס אין צירק „אַרענאַ"

די דירעקציע פון צירק „אַרענאַ" איז געלונגען צו אַנגאַזשירען איינעם פון די בעסטע זשאָנגלערס, וועלכער וועט צום ערשטען מאָל אויפטרעטען מיט זיין „אינטע־רעסאַנטען פּראָגראַם אין לאָדז. אויסערגעוועהנליך אינטע־רעסאַנט איז די טרעסור פון הינט און טויבען.

היינט פרייטאָג ווערט געגעבען איין פאָרשטעלונג 8.30 אָוונט, שבת און זונטאָג צו צוויי פאָרשטעלונגען 4.30 און 8.30 אָוונט, בכדי צו פערלייכטערן און ער־מעגליכען אַלע צו בעזוכען דעם צירק „אַרענאַ" ווערט צו יעדען געקויפטען בילעט, ביים ביילעגען דעם קופּאָן פון „נ. פאָלקסבלאַט" צוגעגעבען איין בחנם׳דיגער בי־לעט.

הנחה־קופּאָן CYRK „ARENA"

דער בעזיצער פון דעם קופּאָן האָט דאָס רעכט ביים קויפען איין בילעט אין צירק „אַרענאַ" אַריינצופיהרען אַ צווייטען פּערזאָן אומזיסט.

דער קופּאָן איז גילטיג דעם 28 אויגוסט.

אַ מצבה אויפן קבר פון יוסף דעסאַו

זונטאָג, י״ב אלול ווערט געשטעלט די מצבה פון דעם בעקאַנטען לאָדזער בלעכער־מייסטער יוסף דעסאַו ז״ל דער, וועלכער איז געשטאָרבען צוריק מיט 2 חדשים. דער פערשטאָרבענער איז געווען איינער פון די ערשטע מיט־גלידער פון יודישען האַנדווערקער־קלוב, נאָך אין יאָן קירשרוויט׳ס צייטען און דער מיטגרינדער פון יודישען בלעכער־צעך און דער לאַנג־יעהריגער פערוואַלטונגס־מיטגליד, לאַווניק אין לאָדזער קרייז־געריכט, און אויך לוסטראַטאָר פון דער לאָדזער האַנדווערקער־קאַמער.

ראַדיאָ־פּראָגראַם

פרייטאָג, ד. 28־טען אויגוסט

6.03 מוזיק (פּליטען), 6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מו־זיק (פּליטען), 7.20 ידיעות, 11 קאָנצערט פון פּליטען, 11.57 צייט־סיגנאַל, 12.03 מוזיק (פּליטען), 12.13 ידי־עות, 2.23 סימפאָנישער קאָנצערט (פון פּליטען). 3.27 לאָדזער בערזע, 3.30 ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3.45 שמועס מיט קראַנקע, 4 קאָנצערט, 4.45 רעפּאָרטאַזש פון פּאַלעשע, 5 סאָליסטען - קאָנצערט, 5.30 ראַטגעבער פאַר ספּאָרטלער, 6.15 מוזיק (פּליטען), 6.30 רעקלאַמע - קאָנצערט, 7 פילם־מעלאָדיעס, 7.30 איטאַליענישע פאָלקס־מוזיק, 8 „דער פילם רעזשיסער" — מאָנאָלאָג פון יוליאַן טוביט 8.15 פילם־מעלאָדיעס, 8.45 אָוונט־ידיעות, 8.55 אַקטועלער שמועס, 9 סימפאָנישער קאָנצערט, 10 ספּאָרט־ידיעות, 10.10 מוזיק (פּליטען), 10.15 מוזיק פון דער לאָדזער „זשעמיאַנסקאַ".

שבת, דעם 29 טען אויגוסט

6.03 מוזיק (פּליטען), 6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מו־זיק (פּליטען), 7.20 ידיעות, 11.57 צייט־סיגנאַל, 12.03 מוזיק (פּליטען), 12.23 פּוילישע טריאָ, 2.30 פערוויי־לונגס־מוזיק, 3.40 ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3.45 אודיציע פאַר קינדער, 4 פאַרטעפּיאָן - קאָנצערט, 4.30 קאָנ־צערט פון קאַטאָוויצער באַהן־בעאַמטען־כאָר, 4.45 רעפּאָר־טאַזש, 5 קאָנצערט, 6 צו דער ערעפענונג פון מוזעאום א. נ. פון מאַרשאַל יוזעף פּילסודסקי אין לאָדז, 6.10 שמועס וועגען ל. אַ. פּ. פּ. 6.15 פּוילישע רעוועלערסען (פּליטען), 6.35 רעקלאַמע - קאָנצערט, 6.50 אַקטועלער שמועס, 7 קאָנצערט פון אַ פּוילישער פאָלקס־קאַפּעלע, 8.15 אודיציע פאַר קינדער, 8.45 אָוונט־ידיעות, 8.55 אַקטועלער שמועס, 9 ווילענטשעל - קאָנצערט, 9.30 אודיציע פון ווילנע, 10 ספּאָרט־ידיעות, 10.10 מוזיק (פּליטען), 10.15 פערוויילונגס - קאָנצערט, 11.30 „קאָנצערט זשיטשען".

איבערציהונגען אין ארץ־ישראל און עקספּעדיציעס נאָך

אין געזאַמעלטע וואַגאָנען ערלעדיגט שנעל און פּינקטליך די מעסיגע פּרייזען

„POLSKI LLOYD" Sp. Akc. oddział w Łodzi Narutowicza 13 tel. centrala: 250-15.

פערטרעטונג: Palestine Shipping Co. Ltd. Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

מעטאַל־בעטען מאַטראַצען אַלע אַרט קינדער־וועגעלעך

אין אַ רייכען אויסוואַהל וויזשימאַטשסעס, אייז־קאַסטענס, פעלד־בעטען פּאַטענט „Perfekt" א. ד. נ. קויפטמען אַמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעיעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896

פאַבריקס־לאַגער:

לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 11 טעל. 137-70

געדענקט דעם אַדרעס! כ׳בעזיץ קיין שום פיליעס. ספּעצ. רעפּעראַטור־ווערקשטעל און לאַקירער.

געדענקט, שטשעשליווי ביי

אַ גרויסער אויסוואַהל פון אָריגינעלע בילליצער און טאָמאַשאָווער סחורות אויף אַנציגער און פּאַלטענס פון די בעסטע קוואַליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען מיט 30% ביליגער קומט און איבערצייגט אייך!

R. Szczęśliwy

לאָדז, 5 נאַוואָמיעסקאַ 5 טעל. 156-09.

געדענקט פּראַנט II שטאָק.

וויכטיג פאַר ברוך־קראַנקע

(רופּטורען) זאָווי פון פערקרימונגען פון רוקען־ביין (הויקערס), פּאַראַליזשען, ביין־שווינדזוכט, פּלאַטפוס און פערשידענע אַנדערע פערקריפּלונגען־ליידענדע.

פאַר פערשידענע אַרט רופּטורען פערעלטערטע און די געפערליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע הייל־באַנדאַזשען לויט מיין מע־טאָדע היילן און בעזייטיגען ראַדיקאַל יעדען איינציגן ברוך.

ביי מאָגען און קישקע־זענקונג ספּע־ציעלע אינדיווידועל צוגעפּאַסטע לייב־הייל־באַנדאַ־זשען.

פאַר הויקערס ספּעציעלע נאַרסעטען און גלייכהאַלטערס.

נעגען ביין־שווינדזוכט ספּעציעלע אָר־טאָפּעדישע אַפּאַראַטען פון אַלע סיסטעמען.

נעגען שמערצענדע פּלאַטפיס ספּע־ציעלע אָרטאָפּעדישע איינלאַגען לויט גיפּס־מאָדעלען.

נעגען קרומע אָדערן ספּעציעלע גומי־שטרימף לויט מאָס.

קינסטליכע הענד און פיס

ספּעציעלע הייל־אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט ספּעצ. אָרטאָפּעד

א. פּעטריקעוויטש, לאָדז

9 פּיראַמאָוויטשאַ 9, טעל. 177-09 (פריהער אַלגינסקאַ)

אַכטונג! קראַנקע מוזען זעלבסט ערשיינען.

טויזענטער דאַנקזאַגונגען קענען בעוויזען ווערען

ערפילט אייערע פליכט! עס דארף קיינער נישט פעהלען!

פערשרייבט אייך אלס מיטגלידער אין „בית מחסה לזקנים“

די פרעזידענטען-וואהלען אין די פעראייניגטע שטאטען

(ענדע פון דער 6-טער זייט)

רייה וויכטיגע פאליטישע, ווירטשאפטליכע און סאציאלע פראבלעמען, וועלכע האבען נאטירליך ארויסגערופען דיפערענצען צווישעןביידע פיהרענדע פארטייען. הויפטזעכליך איז יאהרען לאנג אנגעגאנגען א קאמף ארום צאל-טאריף. די רעפובליקאנער אלס די פארטיי פון די גרויס-אינדוסטריעלער זענען נאטירליך געווען פראטעקציאניסטען, וועלכע האבען געפאדערט צו בעשטימען א הויכען צאל אויף די אויסלענדישע סחורות, וואס יווערען אימפארטירט קיין אמעריקא; די דעמאקראטען דאגעגען זענען געווען פאר א פרייען האנדעל. זינט אבער אין די דרום-שטאטען האט זיך אנגעהויבען ענטוויקלען אן אינדוסטריע, האבען זיך אין דעם פרט ביידע פארטייען „אויסגעגלי-כען“. אויך איז מיט דער צייט פארגעקומען צווישען זיי „אן אויסגלייך“ אין פערשידענע אנדערע פראגען. אזוי אז אין די לעצטע 20 יאהר, קאן מען זאגען, האבען זיך די פראגראמען פון די ביידע פארטייען אזוי ווייט דערנעהנטערט און „אויסגעגליכען“, אז עס איז שוין אייגענטליך קיין שום אונטערשיד נישט געווען צווישען זיי.

ערשט ווען רוזוועלט, דער היינטיגער דיקטאטאר און „רעוואלוציאנער“, איז געווארען פרעזידענט און האט גענומען מאכען שיער נישט קיין „סאציאליסטישע“ עקספערימענטען און צודריקען דעם גרויס-קאפיטאל און די הויך-פינאנץ צו דער וואנד, אזוי אז זיי מוזען פאלגען און אויספיהרען די געזעצען, וואס מ'שרייבט זיי פאר — א זאך, וואס מ'האט נאך נישט געהערט ביז אהער אין אמעריקא, וואו די געלד-מאגנאטען האבען אלע מאל דיקטירט דער רעגירונג — ערשט איצט, ווען די דעמאקראטען האבען זיך פלוצלונג א קעהר געטאן אויף אן אנדער וועג, אויף אן עקסטרעם-ראדיקאלע וועג, און האבען גראד ערפאלג מיט זייערע „ראדיקאלע“ עקספערימענטען און האבען זיי דעריבער וואס-געבען די סימפאטיע פון די ברייטע מאסען, האבען זיך אלע ארומגעזעהן, און די רעפובליקאנישע פארטיי קודם-כל, אז עס איז געקומען „אן אנדער צייט“, און עס קומען פאר טיפע ענדערונגען אין לעבען פון אמעריקאנישען פאלק און אז מ'קען נישט בלייבען „שטעהן אויף איין ארט“. מ'האט אנגעהויבען צו פערשטעהן, אז דער איצטיגער מאמענט איז א „ווענדע-פונקט אין דער געשיכטע פון די פעראייניגטע שטאטען“ און אז מ'מוז דעריבער זעהען זיך צוזופאסען צו די „נייע פערהעלטנישען“ און צו די „פאדערונגען פון דער צייט“. געווארען איצט „אנטי-קאפיטאליסטיש“, כביכול.

אט אזוי ארום זענען אויך די רעפובליקאנער נאך איידער רוזוועלט האט אין דער איצטיגער וואהל-קאמפאניע געזאגט א ווארט און נאך איידער עס איז אפגעהאלטען געווארען די רעפובליקאנישע קאנווענשאן האט זיך דער סענאטאר באראה, איינער פון די רעפובליקאנישע גדולים און איינער פון די אנגעזעהענסטע מלוכה-מענער אין אמעריקא, געהאלטען א רעדע, וועלכע איז טראנסמיטירט געווארען דורכ'ן ראדיא אין אלע שטאטען, אין וועלכער ער האט אויפגעפאדערט די רעפובליקאנישע פארטיי זיך צו „ראדיקאליזירען“ און צו ענדערן איהר ביז-איצטיגע שטעלונג און איינשטעלונג צו א גאנצער רייה עקאנאמישע פראגען און פראבלעמען. ער האט גערעדט וועגען דער „טיראנישער ווירטשאפט“ פון די גרויסע טרעסטען, וועגען דער מאכט פון (ראקפעלערס) „סטאנדארד אויל קאמפ.“ און וועגען אייניגע אנדערע אונטערנעהמונגען וועלכע „דיקטירען די פרייזען און די לעבענס-בעדינגונגען דעם גאנצען פאלק“ און האט ארויסגערוקט דעם פאסטולאט פון — „צושמעטערן דעם מאנאפאל פון די גרויסע ארגאניזאציעס“.

די רעפובליקאנישע קאנווענשאן אין קליוולענד האט נאטירליך שטארק געמילדערט די פאדערונגען פון סענאטאר באראה. אבער זי איז דאך געצוואונגען געווען צו רעוידירען און מאדיפיצירען די ביז-איצטיגע שטעלונג פון דער פארטיי. און אזוי האט זי זיך ארויסגעזאגט פאר דער נויטווענדיגקייט צו רעגולירען און קאנטראלירען די קארטעלען, פאר א סאציאלער געזעצגעבונג, פאר קאלעקטיווע אפמאכען, פאר דער נארמירונג פון דער ארבייטס-צייט א. אז. וו.

דערמיט אבער דערנעהנטערען זיך די רעפובליקאנער אין א גרויסער מאס צו רוזוועלט'ס פראגראם. זיי קענען אלזא קיין נייעס נישט אויפטון, רוזוועלט דאגעגען האט שוין דערגרייכט פאזיטיווע רעזולטאטען.

עס איז דעריבער גאר קיין ספק נישט, אז דינסטאג נאכ'ן ערשטען מאנטאג פון חודש נאוועמבער, אין דעם טאג פון דער ענטשיידונג, וועט פרענקלין ד. רוזוועלט „ארויס“ פון דער אורנע צום צווייטען מאל אלס פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאטען.

פערשידענע קולטורען אין דער מענשליכער געשיכטע

(ענדע פון 10-טע זייט)

האנט קאמף איז געווען ווירקזאמער אנצוווענדען א קורצען שטעקען און א דיקען: אבער ווען דער שטח צווישען די קעמפער איז געווען עטוואס גרעסער, איז ווירקזאמער געווען א לאנגער דינער און לייכטער שטעקען מיט איין עק פערשארפט און פערשפיצט, און כדי צו מאכען דעם שפיץ פון שטעקען נאך מעהר ווירקזאמער, האט מען צוגעגרייט שפיצן פון הארטע שטיינדלעך און זיי בעפעסטיגט צום עק פון שטעקען. אויף אזא אופן זענען ענטשטאנען און האבען זיך ענטוויקעלט די שפיזען, וואס זענען געווען א זעהר ווירקזאמע און אנגעזעהענע וואפען ביז גאר די לעצטע צייטען.

די הויפט - שפייז פון מענשען איז געווען דאס פלייש פון חיות. אבער א חוץ פלייש האבען די חיות אויך ביינער דאס איז א גאנץ הארטער מאטעריאל, וואס לאזט זיך לייכט בעארבייטען. האבען מענשען מיט דער צייט אויך אנגעהויבען בענוצען ביינער אלס מאטעריאל פאר געוועהר און געצייג. אבער דער הויפט - מאטעריאל פאר געוועהר און געצייג זיינען געווען די שטיינער. און דעריבער איז דער גאנצער פעריאד בעקאנט אלס די שטיין - עפאכע פון דער מענשליכער קולטור.

און דאס יונגע לעבען שטעהט נישט אויף אני ארט. די בעדינגונגען האלטען זיך אין ענדערען. האט זיך דער מענש געמוזט אלץ ווייטער ענטוויקלען און זיך בעסער צופאסען צו די בעדינגונגען פון לעבען. אנדערש וואלט ער געמוזט אונטערגעהן. האט ער זיך ווייטער ענטוויקעלט אין קערפער און גייסט. דער מעהר ענטוויקעלטער גייסט האט זיך נישט געקענט בענוגענען מיט דער מאנאטאניגקייט פון לעבען און געזוכט אלץ נייע פארמען. ער האט זיך שוין נישט מעהר בענוגענט מיט דעם שטיין וואס ער מאכט פאר זיך פון שטיין א מעסער. א האק. א האמער אדער א שפיז, ער האט אויך געוואלט זיין זיין כלי זאל זיין וואס שעהנער, עס זאל זיין נישט נאר נוצליך, נאר אויך אנגענעהם פארן אויג. האט ער זיך געגעבען די מיה ארומצוהאקען און פאלירען זיין געוועהר, כלי אדער געצייג, אזוי אז עס זאל זיין שעהן, און דאן האט זיך אין דער געשיכטע פון דער מענשליכער קולטור אנגעהויבען א נייער פעריאד.

וועגען אט דער שטיין - עפאכע פון דער מענשליכער קולטור איז פאראן א גאנצע ליטעראטור מיט טויזענדער און טויזענדער בילדער און צייכנונגען פון די שטיינערנע געצייג און געוועהר, דער פראצעס פון ענטוויקלונג איז אנגעגאנגען זעהר לאנגזאם, עס האט געדויערט צענדליגער טויזענדער יאהרען, דאכט זיך — אזא פשוטע, אזא איינפאכע זאך ווי א פלאטשיג שטיינדעל פון איין זייט טעמפער, כדי מען זאל עס קענען האלטען אין האנד, און פון דער צווייטער זייט שארפער, כדי מען זאל מיט דעם קענען האקען, שניידען אדער קראצען. און דאך האט אט די איינפאכע, פרימיטיווע געצייג איבערגעלעבט צענדליגער טויזענדער יאהר פון ענטוויקלונג. גיט א דערפאהרענעם ארכעאלאג אזא שטיקעל געצייג — וועט ער אייך זאגען צו וועלכער צייט און צו וועלכער געגענד ס'בעלאנגט און צו וועלכען מאמענט פון דער שטיין-קולטור.

דערנאך האבען מענשען ענטדעקט און אנגעהויבען בענוצען מעטאלען, ווי אזוי דאס איז פארגעקומען — ווייסט מען נישט. ווארשיינליכער פון אלץ האבען מענשען צופעליג ענטדעקט די מעטאלען קופער און צין. יעדער פון זיי איז גענוג ווייך, אז מען זאל עס קענען בענוצען פאר פראקטישע צוועקען: אבער ווען מען שמעלצט צוזאמען אט די צוויי מעטאלען אין א געוויסער פראפארציע, ווערט פון דעם א נייע מעטאל, וואס איז א סך הארטער פון יעדען פון זיי. און דאס איז בראנז. עס איז קיין צווייפעל נישט, אז די ענטדעקונג איז געמאכט געווארען צופעליג. אן פאר א לאנגער צייט האבען מענשען געמאכט געוועהר און געצייג פון אט דעם מעטאל און אט די צייט רופען מיר איצטער די עפאכע פון בראנז.

און דערנאך האבען מענשען ענטדעקט די קונץ פון אויסשמעלצען אייזען פון רודע, און דאן האט זיך אנגעהויבען די קולטור - עפאכע פון אייזען.

איצטער צעטיילט מען די געשיכטע פון דער מענשליכער קולטור אויף די פאלגענדע עפאכעס:

1) די עאליטישע עפאכע. דאס איז די צייט, ווען מענשען האבען קיין געוועהר און געצייג נישט געמאכט. זיי האבען נאר בענוצט צופעליגע שטיינער. וואס זיי האבען געפונען אין פעלד. די עפאכע הויבט זיך אן פון אנהויב פון צייטען, ד.ה. פון דער צייט, ווען דער מענש האט זיך אנגעהויבען פארמירען אלס א בעזונדער און בעשטימטער מין, ביז מיט א יאהר הונדערט טויזענד צוריק.

2) די פאלעאליטישע, אדער די אלטע שטיין עפאכע, דאס איז די צייט, ווען מענשען האבען שוין אליין געמאכט זייער געצייג און געוועהר, דער הויפט - מאטעריאל זענען געווען שטיינער, כאטש צום סוף פון אט דעם פעריאד האבען שוין מענשען געמאכט א סך זאכען פון ביינער, פון אנהויב זענען די געצייג און געוועהר געווען זעהר איינפאך און פרימיטיוו אויסגעארבייט, אבער וואס ווייטער צום סוף פון אט דעם פעריאד זענען זיי געווען אלץ מעהר פערשידענארטיג צוגעפאסט פאר פערשידענע, בעזונדערע צוועקען, און אלץ מעהר קינסטלעריש אויסגעארבייט. אט דער פעריאד האט זיך אנגעהויבען מיט א הונדערט טויזענד יאהר צוריק, ווען דער ערשטער, עאליטישער פעריאד האט זיך געענדיגט, און זיך געצויגען ביז מיט א יאהר צעהן טויזענד צוריק.

3) די נעאליטישע, אדער נייע שטיין-עפאכע, דאס איז די צייט, ווען דאס געוועהר און געצייג פון שטיינער זענען געווען נישט בלויז אויסגעארבייט, נאר גלאט פאלירט און קינסטלעריש פערענדיגט. די עפאכע האט זיך אנגעהויבען מיט א 10 טויזענד יאהר צוריק, ווען די פאלעאליטישע עפאכע האט זיך געענדיגט. און ביי די אור-אלטערליכע פעלקער האט זיך די צייט געצויגען ביז דעם אנהויב פון דער נעכסטער עפאכע.

4) די בראנז-עפאכע, דאס איז די צייט, ווען מענשען האבען אמווייניגסטענס, א טייל פון זייער געוועהר און געצייג געמאכט פון בראנז, זי האט זיך אנגעהויבען מיט א 5,000 יאהר צוריק. אין אזיען האט זיך די עפאכע אנגעהויבען אביסעל פריהער, און אין אייראפע — אביסעל שפעטער.

6) די עפאכע פון אייזען האט זיך אנגעהויבען מיט א צוויי טויזענד יאהר שפעטער נאך דער בראנז - עפאכע, און ווידער די זעלבע זאך: אין אזיען האט זי זיך אנגעהויבען אביסעל פריהער און אין אייראפע אביסעל שפעטער.

6) **אונזער צייט.**

יעדע פון די עפאכעס ווערט נאך צעטיילט אויף קלענערע פעריאדען, לויט געוויסע סמנים, יעדע לויט די מעהר כאראקטעריסטישע שטריכען. אזוי צום ב.ש. ווערט די פאלעאליטישע, אדער אלטע שטיין עפאכע צעטיילט אויף די פעריאדען: שעלאנער, מאוסטעראנער, סאלוטרעאנער, אזיליאנער און אנדערע. דאס זענען די נעמען פון די געגענדען וואו מען האט געפונען די סאמע כאראקטעריסטישע פארמען פון די קולטורען פון זייער צייט, און אונזער צייט ווערט אויך צעטיילט אויף פערשידענע פעריאדען, און די לעצטע צוויי זענען: די עפאכע פון דאמף, און די עפאכע פון עלעקטריציטעט, וואס שטופט מיט זיך צוביסלעך דעם דאמף ארוים.

אבער אט די אלע צעטיילונגען פון דער מענשליכער קולטור אויף בעזונדערע עפאכעס איז נישט אינגאנצען א בעשטימטע און איז שטארק רעלאטיוו, עס צייגט נאר אן דעם אלגעמיינעם גאנג פון דער ענטוויקלונג פון די קולטור - עפאכען; וועלכע עפאכע איז געווען פריהער און וועלכע איז געווען שפעטער. אבער קיין שארפע גרעניצען זענען צווישען זיי נישטא. אזוי, צום ב.ש. לויט דער צעטיילונג, וואס ווערט דא אנגעגעבען, קומט אויס אז „אונזער צייט“ איז געקומען נאך דער בראנז - עפאכע און נאך דער עפאכע פון אייזען. אבער דאס וועט נישט זיין זעהר ריכטיג. עס איז נאר א פראגע פון וועלכען מאמענט מען זאל רעכענען דעם אנהויב פון אונזער צייט. אייניגע רעכענען עס פון דער צייט פון די גריכען, ד.ה. מיט עטליכע הונדערט יאהר פאר קריסטוסען, אנדערע הויבען אן אונזער צייט מיט קריסטוס'ן גופא. און נאך אנדערע הויבען אן אונזער צייט מיט דעם אנהויב פון דער עגיפטישער און אסירא - באבילאנישער ציוויליזאציע, ד.ה. מיט א זעקס טויזענד יאהר צוריק, און איך גלויב אז „אונזער צייט“, אלס א קולטור-עפאכע“ דארף מען אנהויבען רעכענען פון א מאמענט, וואס איז פארגעקומען מיט א זיבען טויזענד יאהר צוריק. עס זענען דאן פארגעקומען עטליכע פאסירונגען, וואס ציהען זיך אין א גראדער. נישט איבערגעריסענער ליניע ביז איצטער: ערשטענס, האבען מענשען ענטדעקט און אנגעהויבען בענוצען מעטאלען (בראנז, און דערנאך אייזען), צווייטענס, האט זיך דאן אנגעהויבען א נייע עפאכע פאר סאציאלער און פאליטישער ארגאניזאציע. און עס האבען זיך אנגעהויבען פארמירען בעשטימטע לענדער, ווי עגיפטען, אסירא - באבילאניע און כינע, און, דריטענס, האבען מענשען דאן ענטדעקט די קונסט פון שרייבען.

און ווייטער: מיר האבען פריהער געזאגט, אז די פאלעאליטישע, אדער אלטע שטיין-עפאכע האט זיך פערענדיגט מיט א 10 טויזענד יאהל צוריק, אבער דאס בעציהט זיך נאר צו געוויסע פעלקער אין אייראפע, אלס אן אלגעמיינער כלל איז דאס נישט ריכטיג, ווייל מיט א 500 יאהר צוריק, איידער קאלאמבוס האט ענטדעקט אמעריקע, האבען די אינדיאנער נאך אלץ געלעבט אין דער שטיין - עפאכע, כאטש אייניגע שבטים האבען שוין געוואוסט די קונסט פון שרייבען. און נאך ביי היינטיגען טאג זענען פאראן פעלקער אין אויסטראליען, אין אפריקע, און זיד אמעריקע, אויף די אינזלען פון פאסיפישען ים און אנדערע ערטער, וואס לעבען נאך איצטער אין דער אלטער שטיין - עפאכע, ווייל פון קיין אנדער געצייג און געוועהר ווייסען זיי נישט. מוז אט די צעטיילונג פון אונזער קולטור אויף בעזונדערע עפאכעס גענומען ווערען רעלאטיוו און מיט „רעזערוואציעס“.

אוי אוי אוי אוי, בורשטיי[n]

פאהרט אוועק!..

(צו זינגען מים'ן ניגון „יאשע פאהרט או[עק]“)

הערט אנ'אומגליק, ס'איז דאך פשוט
מים די ציין צו קריצען,
פסח'קע בורשטיין פאהרט אוועק
וויל מעהר אין לאדז נישט זיצען...

רעפריין

אוי, אוי, אוי, אוי, בורשטיין פאהרט אוועק.
קומט דינסטאג זיך געזעגענען
דער פאיעזד געהט אוועק.

בורשטיין שפילט שוין לאנגע וואכען
ביי געפאקטע סכארען
ווער פס הערט איהם איינמאל שפילען
געדענקט איהם לאנגע יאהרען.

אוי, אוי, אוי אוי בורשטיין פאהרט אוועק.

אוי, אמעריטשקע דער גנב
טוט שוין אריף איהם האדען
נאך וואס טויג איהם לאדזער זלאטעס
ווען ער קריגט דאלארען.

אוי, אוי, אוי, אוי בורשטיין פאהרט אוועק.

בורשטיין מיט זיין שפילען, טאנצען
שאפט אונז נחת, פריידען
היינט שפילט ער אין ראזמאיטאשטשי
מאטעל אין גן-עדן.

אוי, אוי, אוי, אוי בורשטיין פאהרט אוועק.

וואס מיר דעמפסי, וואס מיר שמעלינג
זיי זענען פשוט אקסען
אונזער ליבער קאמיקער פישער
קען בעסער פון זיי באקסען.

אוי, אוי, אוי אוי בורשטיין פאהרט אוועק.

גרייט בעצייטענס אן בילעטען
זייט זשע נישט קיין פרייער
ווייל דינסטאג קאן זיין אויספערקויפט
איהר וועט צאהלען דריי מאל טייער

אוי, אוי, אוי, אוי בורשטיין פאהרט אוועק.

פריידעס, בורשטיינ'ס אימפרעסאריס,
וואס ער שטעהט ביים רודער
איז דאך אריבער א פשיאכטשעל
און א גוטער ברודער

4391

אוי, אוי, אוי, אוי בורשטיין פאהרט אוועק.

די הומאנסט[ע]

ענציקלאפעדי[ע]

(ענדע פון 3-טע זייט)

סענשאפטען און פילאזאפיעס, פון איהרע ש[...] בונגען צו געדעכטיגקייט און מענשליכקיי[ט] איהרע פערשידענע געזעלשאפטליכע פ[...] פון איהרע דערגרייכונגען אין די שעהנ[ע] סטען; אין דער פאעזיע, דער מאלערי[י] ארכיטעקטור, דער מוזיק.

גראד אין אזא בנין, אין אזא אויסשטע[ל] פאלאץ נויטיגט זיך איצטער אונזער פאל[ק] זענען אין די לעצטע פיר-פינף הונדערט [...] פון אונזער געשיכטליכען לעבען היפש [...] שטאנען, ווי א פאלק, פון דעם אלגעמיין-[...] ליכען ענטוויקלונגס-גאנג. דער עיקר זענען [...] צוריקגעבליבען אין די ענינים פון דעם [...] לוט-פרייען דענקען, פון טעכניש בעהערש[...] נאטור, פון דער רייז - וויסענשאפטליכער [...] קענטעניש, פון דער עסטעטישער אויסב[...] און מאלעריי, סקולפטור, ארכיטעקטור, [...] און מוזיק. פעראייניזאמט זענען מיר געו[...] אין דער גייסטיגער ספערע פון דעם ריין-[...] לאגישען, רעליגיעזען-איינשטעל.

מיר בעפרייען זיך איצטער פון איהר [...] לעכווייז, אין לעבען גופא מיהען מיר זיך [...] יאגען די דערגרייכונגען פון דעם מענש[...] פראגרעס אויף אלע זייגע וועגען און שט[...] אונזער אלגעמיינע ענציקלאפעדיע, נעמ[...] פון דעם אייביג - יודישען גייסט, געשרי[...] יודיש, אין א שפראך, וואס פערבינדט [...] נעם די גרויסע פאלקס - מאסען און די ש[...] דיגע אינטעליגענציע, — אזא קאלאסאל[...] שאפטליכע שאפונג, — וועט פאר אונזער [...] זיין די גרעסטע הילף ארויפצוגעהן אויף [...] וועג פון דער אלגעמיין מענשליכער פרא[...] ווער ענטוויקלונג, ארויסצוברענגען אלץ [...] אייגענע קעמפער פאר דער פערווירקליכונ[ג] די העכסטע מענשליכע אידעאלען און [...] גלידערעי זיך אין איהר. אין דער פערב[...] טער משפחה פון דער מענשהייט, מיין [...] נישט נאר ווי א נאציאנאל גלייכבערעכטי[...] ברודער, נאר אויך ווי א קולטורעל גלייכב[...] טיגטע שאפונגס - קראפט, וואס בערייכערט [...] מענשליכע קולטור מיט איהר אייגענעם [...] פון דעם מענשליכען אינהאלט — אין איהר [...] געגנער שפראך, און וואס ברענגט אויף אזא [...] ארוים נייע פארמען פון יענע גיטער, וואס [...] פען אייביג זיין טייער דער גאנצער מענש[...]

ד"ר. מעד.

HALTRECHT

ספעציעל-ארצט פאר הויט-, געשלע[כטס]
קראנקהייטען און מענער-שוואכ[קייט]
האט זיך איבערגעצויגען און נעמט [...]
פעטריקאווער 161
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצא-פרייז
פון 11 פריה ביז 3 בייטאג און פון 7 ביז 9
זונטאג פון 8—1 בייטאג.
פאר פרויען א בעזונדער ווארטעזאל

וויכטיג פאר דאמען
גאר 2 זל. ווערען
פאר איבערגען
מאכט די עלטעסטע
הימען
אויך גאנץ נייע ווי
אויך נייע דיזען צו
3.50
„TOLA“
25 Żawadzka 25

לעבער
הערען אויסגענצט ביליג
ביי ג. נארדמאן
שרודמיעסקא 8

Towarzystwo Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród żydów
w Łodzi, ul. Pomorska 46/48, tel. 163-80

I Pr. Męskie Gimnazjum Mechaniczne

(רעארגאניזירטע מעכאנישע אפטיילונג פון דער טעקסטיל-שולע)
וועד עס ענדיגט די מעכאנישע גימנאזיע האט דיזעלבע רעכט, וואס איינער,
וואס ענדיגט די גימנאזיע פאר אלגעמיינע בילדונג און געניסט אויסערדעם
א פאך-בעשייניגונג.

SZKOŁA PRZEMYSŁOWA II.

וועבעריי-אפטיילונג
איינטריטס-עקזאמענס וועלען זיך אנהייבען ד. 30 אויגוסט 1936, 10 פריה.
איינשרייבונגען פון קאנדידאטען נעהמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך פון
10 פריה ביז 2 נאכמ. ביז'ן 28-טען אויגוסט 1936 נאך דעם דאזיגען
טערמין וועלן קיין שום אנמעלדונגען נישט אנגענומען ווערן

די דירעקציעס פון די פריוואט-גימנאזיעס און פאוושעבנע שולען
ביי די דאזיגע גימנאזיעס מאכען בעקאנט, אז די איינשרייבונגען פון נייע
קאנדידאטקעס נעהמען אן די קאנצעלאריעס אין פאלגענדע טערמינען:

Pryw. Gimnazjum Żeńskie **im. Józefa Aba** z praw. gimn. państw.	**Legjonów 10** tel. 122-12	פון 24-טען אויגוסט אין די שעה'ן פון 10—13
Pryw Gimnazjum Żeńskie **Marji Hochsteinowej** z pełnemi prawami Kategorja A.	**Wólczańska 23** tel. 214-27	פון 24-טען אויגוסט אין די שעה'ן פון 10—14
Pryw. Gimnazjum Żeńskie **E. Jaszuńskiej-Zeligmanowej** z praw. gimn. państw.	**Południowa 18** tel. 168 82	פון 24-טען אויגוסט אין די שעה'ן פון 10—14
Pryw. Gimnazjum Żeńskie **„Wiedza"** L. MAGALIFOWEJ z praw. gimn. państw:	**Narutowicza 17** tel. 175-38	פון 20-טען אויגוסט אין די שעה'ן פון 10—14 און 17—19

PRYWATNE
ŻENSKIE KURSY
Krawieczyzny, Bieliźniarstwa i Gorseciarstwa
Tow. Utrzymywania i Popierania Szkół Rzemieśln. dla Dziewcząt Wyzn. Mojżesz. w Łodzi
ul. Mielczarskiego 24.
Kancelarja Kursów przyjmuje zapisy od godz. 9–13 i 15–19

Założona w roku 1891.
Lecznica dla Zwierząt

Mag. Wet. **H. WARRIKOFFA**
ul. Kopernika 22, tel. 172-07
ODDZIAŁY: wewnętrzny i chirurgiczny.
SZCZEPIENIA psów i koni.
STRZYŻENIE psów i koni, kąpiele dla psów!
KUCIE KONI, nitowanie kopyt.
Przyjęcia w przychodni od 8—1 i od 3—6.

דאקטוירים-אפטיילונג

Dr. J. BETTE
פערייזט

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגי-שען קליניק אין פאריז.
ספעצ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
ספעצ. פון היילען אונפרוכטבארקייט,
נעהמט אן אין לאדז
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-08.
נעהמט אן פון 8—10 און פון 4—8 אווענט

Dr. med.
M. JAKOBSON
כירורג
ביינער-כירורג-ספעציאליסט
D-ra Sterlinga 22
(Nowa-Targowa) tel. 174-42.

Dr. med.
Markowiczowa
הויט און ווענערישע קראנקהייטען
MONIUSZKI 2, tel. 166-35
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 8—1 און פון 3—8 אווענד

לעטשניצע
פאר וועגבעריש-קראנקע
מענער - שוועכע און הויט-קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אווענד.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרויי-דאקטאר פון 11-1 און פון 5-7 אווענד.
א בעראטונג 3 זל.

Lekarz-Dentysta
H. FILLAT
Piotrkowska 43
צוריקגעקעהרט
עמפפאנגס-שעה'ן פון 10—1 און 3—7 נ"מ
זונטאג און יום-טוב פון 10—1 בייטאג.

Lekarz Dentysta
Jakób Botwinik
נעמט אן טעגליך פון 10 ביז 3 נאכמ.
אין דער לעטשניצע „פאמאץ" רוג זגער-זשער און לימאנאווסקיעגא 1, טעל. 101-29.
און פון 4—10 אווענד אויף נארוטא-וויטשא 13. —::— צוגענגליכע פרייזען
פאר ארבייטסלאזע – הנחה.

Dr. I. ZYW
כירורג
צוריקגעקעהרט
11-go LISTOPADA 17,
Telefon 123-41
נעמט אן פון 1—2 און פון 5—7 אווענד

Dr. **L. Suchowczycki**
כירורג
GDANSKA 11, tel. 123-47
(רוג 11-טער ליסטאפאד)
צוריקגעקעהרט
און נעהמט אן פון 4-6 נאכמיטאג.

Dr. med.
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע- און פרויען-קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 228-92.
נעמט אן פון 10—12 און פון 5—7 אוו.

Dr. med **H. Wajs**
כירורג
Piotrkowska 17, tel. 148-01
צוריקגעקעהרט
נעמט אן 1.30—3 נ"מ און פון 5—6 אוו.

DR.
MICHAŁ URBACH
נערוועז און אינערליכע קראנק-הייטן און פיזיקאלישע טעראפיע
נעמט אן פון 1—2 און פון 5—7 נאכמ.
Zawadzka 15 m. 6 tel. 148-83

Dr. **I. Piechowicz**
ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
שרודמיעסקא 18, טעל. 107-79
נעמט אן פון 8—10 פרי און פון 3—7 אוו

לעטשניצע
פאר וועגעריש קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטן
ראדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד.
וועגעריש-קראנקע, מענערשוואכע
און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאציע
אין טעטיג א גאנצען מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

DR.
S. Kantor
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען (מענער-שוואכע)
90 פיעטריקאווער 90
טעל. 129-45
נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 6—9 אוו.

Dr. med.
J. GOLDBERG
ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Śródmiejska 20, tel. 186-13.
נעמט אן פון 11—1 און פון 7—8 אווענד

Dr. J. Gajst
צוריקגעקעהרט
אינערליכע קראנקהייטען
זגערזשער 40, טעל. 119-45
נעמט אן פון 12—1 און פון 5—7 נאכמ.

Doktór
Rajtler Kurjańska
POWRÓCIŁA.

Dr. med.
M. GLAZER
ספעציאליסט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
ZACHODNIA 64, tel. 185-49
נעהמט אן פון 12—2 מיטאג און פון 7 ביז 8.30 אווענד.
זונטאג און חגאות פון 10—12 בייטאג.

אויערן, נאז און האלז
און לונגען-קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע פ.-אנקע (צוועס אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטא-רישעס פון 9-2 און פון 4-8 אווענט
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען-גאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און אלערליי פאטאגראפיעס

Dr. med.
A. Banasz
כירורג · אוראלאג
האט זיך איבערגעצויגען אויף
Piotrkowska 121, tel. 139-88
נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

DR. MED.
L. Pikielny
אוראלאג-כירורג
ספעציאליסט פאר נירען, בלאזען און אורין-קראנקהייטען
NAWROT 8, tel. 219-90
נעהמט אן פון 4—7 נאכמיטאג
צוריקגעקעהרט.

DR. MED.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Traugutta 12, tel. 175-10
נעמט אן פון 11—2 און פון 5—830 אוו.

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעלעפאן 246-09.
נעמט אן פון 8—9 פריה און פון 4—8 אוו.

Dr. B. Windzberg
CHIRURG
przyjmuje od 1—3 p. p.
Piłsudskiego 15
tel. 206-75.

Dr.
Wajnberg
ספעציאליסט פאר לונגען, הארץ און סקלעראז קראנקהייטען
פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9-10 פריה, 3-5, 8-9 אוו.

Starszy Felczer
B JOSKOWICZ
פולנאצנא 4, טעל. 141-86
נעמט אן טעגליך פון 8—11 און 4—6 נ"מ
טעגליך פאקען-שטעלען
מיט פרישע קראוויאנקע.

Lekarz-Dentysta
N. KACZANOWSKI
נעהמט אן אין אמבולאטאריום פון דער געז. „לינת המשמרים"
פילסודסקיעגא 21, טעל. 242-55.
אין די שעה'ן פון 9-11 פריה
און פון 5—9 אווענד.

Dr. med. **J. PIK**
נערווען און אינערליכע קראנקהייטען ווי אויך סעקסועל נערווען ליידענדע
נעהמט איצט אן
24 זגערזשער 24
פון 4 ביז 6 נאכמ
געזונט וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27
טעל. 175-50.

ד"ר העללער
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער - שוועכע
טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.
זונטאג פון 10—2 מיטאג.
פאר פרויען – א ספעציעלער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

ד"ר
מ. וואלפסאן
צוריקגעקעהרט
נארוטאוויטשא 2,
טעל. 128-83.

DR.
H. GUTSTADT
אקושער-גינעקאלאג
וואוינט יעצט
זאכאדניא 66, טעל. 129-52
נעמט אן פון 9 11 פארם. און 5—7 אוו.

Dr. med
Rundstein
akuszer-ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84.
przyjmuje od 8—10 rano i od 4—8 w

Dr. **O. Łagunowski**
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz.
w niedzielę i święta od 10—1.

Dr. med. **Niewiażski**
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער - שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
נעהמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אווענט
זונטאג און יום טוב פון 9-1 נאכמיטאג.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Teatr Rewji
BAGATELKA
אין גארטען. Piotrkowska 94.

פערבאנד פון ארטיסטען פון די ווארשאווער ביהנעם פרעזענטירט היינט פרייטאג, דעם 28-טען אויגוסט און פאלגענדע [טעג]
די שלאגער-רעוויו,
וואס שפריצט מיט הומאר
און סאטירע א. נ.
„שפאניעז רעדט”
גרויסער הערב[סט]
רעוויו-מאנטאז[ש]
2 טיילן, 20 בי[לדער]
ס'נעמען אנטייל: [Gra]cia Morawska, Rena Markiewiczówna, Maryla Łukjańska, Lu Wilczyńska, Sisters Newgrady
Jerzy Kalinowski. Jerzy Darski, Eug. Rawski, Aleks. Aleksy, Stan. Stański
מוזיק-לייטונג: Z. Pilarski
דעקאראציעס: ארטיסט. מאלער: Wł. Newakowski
ארטיסטישע לייטונג: [Aleks.] Aleksy
ליכט-עפעקטען: [W.] Witkowski
אנהויב פון די פארשטעלונגען אין געוועהנליכע טעג 8.15 און 10.15 אוונט. שבת, זונטאג און יום-טוב 5.15, 7.15 און 10.15 אוונט.
אונזער דעוויז: נידריגע פרייזען — די בעסטע רעוויו!
פרייזען פון די פלעצער: פון 40 גר. ביז [1].50

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1
אנהויב 5 און 4 זייגער

היינט פרעמיערע! — צום ערשטען מאל אין לאדז! — היינט פרעמיערע!
„דער גרויסער פלאז”
אין דער הויפטראל: Spencer Tracy
אויסערן פראגראם: די נייעסטע קאמעדיע א. נ.
„דייראט דורך אנאנס”
אין דער הויפטראל: BUSTER KEATON

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2
אנהויב 4 און 6 זייגער

איינציגער קלאנג-קינא
אין גארטען
RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

היינט און פאלגענדע טעג! — פילם עפאפעע אויפן גרונד פון לעגענדעס און פאלקס-דערציילונגען
„PAN TWARDOWSKI”
אין די הויפטראלען: [FR]ODNIEWCZ, BOGDA, WĘGRZYN, KARSZEWSKA, JARACZ, CWIKLIŃSKA, SAMBORSKI
SIELAŃSKI, MALICKA, KURNATOWICZ
אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(ווינ קאפערניקא)
היינט און פאלגענדע טעג

היינט און פאלגענדע טעג! — הומאר, ראמאנטיזם, טעמפא. טענץ און לידער אין פילם א[…]
„די פרייליכע גרושה”
אין די הויפטראלען: דער קעניג און די קעניגין פון טענץ FRED. ASTAIRE i GLINGER ROGERS
אויסערן פראגראם: א קאלירטער פילם. די גרעסטע רעוואלוציע פון עקראן.
דער נעקסטער פילם: „די שווארצע רויזען” אין די הויפטראלען: Liljan Harvey i Willy Fritsch
אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכם. שבת, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער, פרייזען: I–1.09 זל. II–90 גר. III–50 גר. הנחה-קופאנען [...]

CORSO
היינט און פאלגענדע טעג! — גרויסער דאפעלטער פראגראם!
— I —
„געהיימניש פון קריגס-פלאט”
עמאציאנעלער פילם, פעראט, סענסאציע, שפיאנערייע, מארד און ליבע
אין די הויפטראלען: Robert Taylor, Jean Parker, J. Hersholt
אויסערן פראגראם: קלאנג-צייטונג P.A.T.
אנהויב טעגליך 4 א זייגער נאכם. שבת און זונטאג 12 בייטאג.
— II —
„מיליאנערעז - סקאנדאל”
א קאמעדיע-דראמע שפרודעלט מיט הומאר און וויץ
אין די הויפטראלען: [Clar]k Gable i Constance Bennet
היינט און פאלגענדע טעג
פרייזען פון [...] 1.50

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

פרייע פאסטענס

כ'זוך קוואליפיצירטע ארבייטער צו קראץ-מאשינען — כ'וויל אויך קויפען א קראץ-מאשין מיט קוגעל-לאגערס, סטארי-רינעק 10, לינקס, 1-טען איינגאנג, וואוינונג 15. זשולטי.

ס'איז נויטיג א יונגעל צו טראגען צייטונגען. זיך מעלדען ביים צייטונגס-פערקויפער שענקעוויטשא 23.

א זיימעריי צו זאקען אויף אנ'-אויבערלאק קאן זיך מעלדען פאלנאצנע 16, וו. 15 ביי בערקאן.

מעטאל-דרייער קענען בעקומען ארבייט אין דער מעטאל-פאבריק קילינ-סקיעגא 87 פוטערמאן.

ס'ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע פערקויפעריי צו שיך, האנעלעוויטש זשגאוסקא 2, ס'קען זיין מיט בעקעסטי-גונג.

ס'ווערט געזוכט א לערן-מיידעל צו דאמען-קאפעלושען, אין א דיפלאמיר-טען ווארשטאט, ביי שווארצבערג, טראוגוטא 16.

אנ'ארענטליך לערן-יונגעל פון 15 ביז 16 יאהר קען זיך מעלדען ביי פא-מעראנץ, וואלבארסקא 16 באלד געצאלט.

נויטיג א שוסטער-געזעלען פון באלד וואס האט געארבייט ביי נעגרירוועטע ארבייט. זגערסקא 38, וואוינונג 61, קווער אפיצינע, 1-טער שטאק.

ס'ווערט געזוכט א בראנזשיסט אין דער מאנופאקטור פון דער ווייסווארען-און מוסטער-ווארען-בראנזשע מיט מיטעל-בילדונג, צוועלטן א פעהיג יונגעל פון 16 ביז 18 יאהר מיט מיטעלבילדונג פון אנשטענדיגע עלטערן. נאר פעהיגע קאנען קומען אין בעטראכט, אויף אנ'-אנשטענדיגען פאסטען. פאמארסקא 23, וו. 16 פון 10–11 אווענד.

א פעהיג יונגעל בעקאנט אין שניי-דער פאך ווערט געזוכט, גליקסמאן גלובנא 1 אין קאנפעקציע געשעפט.

נויטיג פון זאפארט אנ'עקספעדענטקע אין אשיך געשעפט, ביי מ. ראטענבערג שרודמיעסקא 11.

ס'ווערט געברויכט קוואליפיצירטע דאמען-שניידער אליין צו פיהרען א ווארשטאט, ביי פאלשלעגער, נאווא-זאזשעווסקא 20.

עס ווערט געברויכט צו דאמען-מאגאזין ארבייט אנ'ערשקלאסיגען פרע-סער, און מאשינער, קאמיענא 1 ביי שליאמאוויטש.

א גוטע קוואליפיצירטע שטיקערין קאן זיך באלד מעלדען
11-go Listopada 16/23, Herc.

א קוואליפיצירטע קעטלערין אויף א 12-ער מאשין און א זיימעריין אויף א זיים-מאשין ווערט געברויכט ביי קא-מינסקי, פולנאצנא 26.

ס'ווערט געזוכט א יונגעל אדער מיידעל ביז 17 יאהר צו פערשידענע ארבייט. זיך ווענדען פיעטריקאווער 10 אין דע' פראלניע.

א שילער אדער שילערין קענען בעקומען וואוינונג און קאסט אונטער מו-טערליכע אויפזיכט אין א בעסער הויז. פיעטריקאווער 62, וו. 7.

ס'ווערט געזוכט אנ'איינפאך מעב-לירט צימערל פאר 3 יונגעלייט ביז 25 זל. א חודש, אויסנאהמסווייזע 30 זל. אפערטען פאר „325” אין אדמ.

צו פערמיטען

3 און 5 צימערדיגע וואוינונגען מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויך א געוועלב מיט א נעבען-וואוינונג אויף פיעטריקאווער 182.

אפצוגעבען אנ'ארט צו שלאפען ביי אנ'אינטעליגענטע פאמיליע פאר 1 פערזאן. 11 ליסטאפאד 16, וו. 22.

א סובלאקאטאר ווערט געזוכט. — אלעע 1. מאי 20. וו. 38

א פראנט-צימער צו פערמיטען מיט א בעזונדערן איינגאנג. פאמארסקא 41a, וואוינונג 1.

איבערצוגעבען א שטוב ביי אנ'-שטענדיגע פאמיליע פאר 2 פערזאן צו שלאפען, אויך צו דער ארבייט אדער אויף א געשעפט. צו ערפאהרען נאווא-מיעסקא 21, ביי בערגער.

צו פערמיטען א לאקאל פון דריי פענסטער מיט אינסטאלאציע צו א מאטאר און קאנצעסיע. פילסודסקיעגא 43, אין זאקען-פאבריק. פארטער.

א לאקאל איינצודינגען אלס סוב-לאקאטאר פאר א עלטערע ציוניסטישע פארטיי אין צענטרום שטאט, ווערט גע-זוכט. אפערטען אין אדמ. פאר „פארטיי”

א שותף מיט 500 זל. זוכט א לאנג-יעהריגער פאכמאן פון קאנפעקציע, א נעזיכערט געשעפט. אפערטען אין דער אדמינ. פאר „קאנפעקציע”.

פון באלד ווערט געזוכט צו דינ-גען א פראנטאווע שטיקעל פלאץ, אדער א שאפע אויף א קויהלען-האנדעל. עס איז אויך נישט אויסגעשלאסען אויף א הויף. בעמערקונג: איך בין אויך א רעפ-לעקטאנט אויף אפצוקויפען אנ'ענטשפרע-כענד קויהלען-געשעפט. טעלעפאנירען: 59=194. מעקלער געווינשען).

ראקאלעז

צו טערדינגען! א האלב פראנט-געוועלב מיט א שויפענסטער, רוג נאווא-מיעסקא און נאד-לודקא 2 פאר זעהר ביליג דירה-געלד. צו ערפאהרען נאווא-מיעסקא 22, וו. 42.

צו פערמיטען 2 ענצעלנע צימערן מיט בעקוועמליכקייט און בעזונדערע איינגאנג. מיעלטשארסקיעגא 7, פראנט, 1. שטאק, וו. 7.

צו פערמיטען א צימער פאר צוויי יונגעלייט אדער פריילייגס מיט בעקוועמ-ליכקייט און א בעזונדערער איינגאנג. — פולנאצנא 12, וו. 70.

2 יונגעלייט זוכען א סאליר מעב-לירט צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג אין צענטרום שטאט ביז 20 זל. א חודש. אפערטען אין אדמ. אונטער „20”

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 הערען. 11. ליסטאפאד 24, וו. 3.

פערשידענעס

צו פערקויפען א סוויטער-מאשין 9/70 פירמע שטאלץ, אין בעסטען צו-שטאנד, האלע קאשטשעלנא 6, בויד 53

איך קויף שול-בענק אין גוטען צושטאנד. אפערטען אונטער „שולע” אין אדמינ.

ס'איז געפינען געווארען א פארט-פעל אויפן נאמען קירשענבוים זגערזשער 43/45, אפצונעמען בעגען אנאנס-קאסטען אין אדמינ.

בעקאנטמאכונג. צוליב קאנקורענץ ווערט פאסאנירט מענער-היטען נאר פאר 1 זל. קומט איבערצייגט אייך. קילינ-סקיעגא 28.

וועבער-שטיהלען ברייטע צו פער-קויפען ווי אויך צו פערמיטען א פאב-ריקס-לאקאל, צו ערפאהרען טעל. 148-03.

צו פערקויפען א לינקס-מאשין אין גוטען צושטאנד. ביי נ. גאלאס, לאגעוו-ניצקא 25, טראגט. אין לעדער-געוועלב

צו די ה"ה גנבים! איוי ווי מען האט מיר נעכטען פון דער וואוינונג זאוואדזקא 29 ארויסגענומען א פאלטען, אין וועל-כען עס האבען זיך אויך געפינען פער-שידענע דאקומענטען. בעט איך זיך מיט מיר פערשטענדיגען טעלעפאניש 117-63. דיסקרעציע געזיכערט.

דויערנדע אנדולאציע 5 זל. גאראנ-טירט מיט פאריאווע אפאראט אדער עלעקטריש. טארגאווע 38 ביי שייבלערס מארק. 6327

א שדכן וואס פערקעהרט אין בע-סערע הייזער ווערט געזוכט, אפערטען אונטער „36” אין אדמיניסטראציע.

עס איז נויטיג אויף די ש"ג א בעל-תפילה אין קאנסטאנטינער שוהל געגען גוטע בעלוינונג, געניגערעס צו ערפאהרען ביים פרעזעס פון דער גמינא אברהם וואלף גוטערמאן.

א פאריזער יונגערמאן, וועלכער בע-הערשט גוט די פראנצויזישע שפראך, פאריזער אקצענט, ערטיילט פראקטישע לעקציעס, זיכערער ערפאלג. מעסיגע פרייזען. זיך ווענדען: גלאווינסקי, נאווו-טאוויטשא 31. פאר טארנער.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub. Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman
Czcionkami i drukiem otac. „Naier Folksblat". Piotrkowska 21